577
605

G.O.B.

L'Ecologista

Circular Informativa del
Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa

D.L.: PM-63/1985 | N.º 2 - Tardor de 1985 | Director: Xisco Avellà

Cabrera

X.A.

Quan s'aproxima la celebració del 12 aniversari del GOB, veu la llum aquest segon número de L'ECOLOGISTA, en bona part dedicat a tractar un tema que pròximament serà objecte d'una de les campanyes més ambicioses que hagi organitzat la nostra associació: Cabrera.

Cabrera, juntament amb tot l'estol d'illes menors que l'envolten i també una franja marina entorn de l'arxipèlag, estan destinats a esdevenir —si l'Administració espanyola accedeix a atendre allò que avui ja és un clam internacional— el primer Parc Nacional marítimo-terrestre d'Espanya, i també el més extens del Mediterrani.

L'arxipèlag de Cabrera (que deu el seu nom, igual que algunes altres illes del Mediterrani, a l'antiga presència de cabres) està format per l'illa del mateix nom (1.569 Ha), Conillera (237 Ha), Redona, Plana, Pobra, Imperial, Foradada, i una dotzena d'illots menors, sumant en total 1.836 Ha. Foradada, l'illa més pròxima a Mallorca, dista 10 Km del Cap de Ses Salines. Pel Sud, 250 Km de mar separen Cabrera de la costa algeriana. Picamosques (172 m) és el punt més alt de Cabrera i de tot l'arxipèlag. El port de Cabrera, amb una amplària de la boca de només 330 m, és considerat un dels refugis naturals millors que ofereix el litoral de Balears. La forma bastant irregular de Cabrera fa que el seu perímetre sigui de 22 Km, xifra realmente elevada per a una illa de la seva extensió.

Cabrera és única en molts d'aspectes. Les riques colònies d'aus marines que nidifiquen als seus illots, i la presència de races de sargantanes úniques en el món (vegeu l'article de Joan Mayol en aquest mateix número de L'ECOLOGISTA) ja basten per considerar justament Cabrera com un dels espais ecològicament més valuosos de tot el territori nacional.

Cabrera és també una de les rares illes del *Mare Nostrum* que han escapat a la colonització humana. De fet, és l'illa més gran del Mediterrani occidental on no s'ha establert cap nucli urbà; entre totes les illes disperses dins aquesta conca, tan sols dues altres illes de més de 1.000 Ha d'extensió comparteixen amb Cabrera aquest privilegi: Montecristo i Pianosa, totes dues illes italianes situades entre Còrsega i la regió de Toscana, la primera habitada tan sols per una família i declarada Reserva Natural, i la segona ocupada per un penal. Les 6 illes majors que Cabrera, entre les que hem definit com a petites, és a dir, Lipari, Salina, Giglio, Vulcano, Favignana i Capraia, tenen una població que va dels 350 habitants de Capraia als 12.000 de Lipari (nota: no hem inclòs en aquesta llista les illes que hi ha pràcticament aferrades a la costa de Sardenya).

Les illes del Mediterrani occidental

Les petites illes no abunden al Mediterrani occidental (entès aquí com el que queda comprès entre Gibraltar i Sicília). Si mentalment suprimim del mapa les 2 illes majors (Sardenya i Còrsega) i les 5 mitjanes (Mallorca, Menorca, Eivissa, Elba i Formentera), tan sols queden algunes dotzenes de petites illes i arxipèlags, la major part dels quals pertanyen a Itàlia.

Espanya posseeix els petits illots de Balears (Vedrà, Tagomago, Espalmador, Espardell, Dragonera, Aire, Colom, etc), la gran majoria d'ells deshabitats i carents de cap estatut especial de protecció; l'illa de Tabarca (prop de Santa Pola, a Alacant), amb un poble d'un parell de centenars d'habitants; algunes illes menors devora i dins el Mar Menor (Mayor, Grossa, Hormigas); i 4 arxipèlags i una illa solitària de gran interès: els de Cabrera, Columbrets, Medes i Chafarinas, i l'illa d'Alborán.

Les Medes, petit grup de 2 illots situats a 2 Km de la costa gironina, davant L'Estartit, estan envoltades per un vedat on està prohibida la pesca submarina. Alberguen una gran colònia de gavines vulgars (7.000 parelles).

Les Columbrets, grup d'una vintena d'illots volcànics que disten 55 Km de la costa de Castelló, han estat ocasionalment blanc de bombardeig per part d'avions procedents de les bases hispano-nord-americanes, però en aquests moments van pel camí de ser declarades Parc Natural per la Generalitat valenciana. Hi nidifiquen el falcó marí i la gavina d'Audouin.

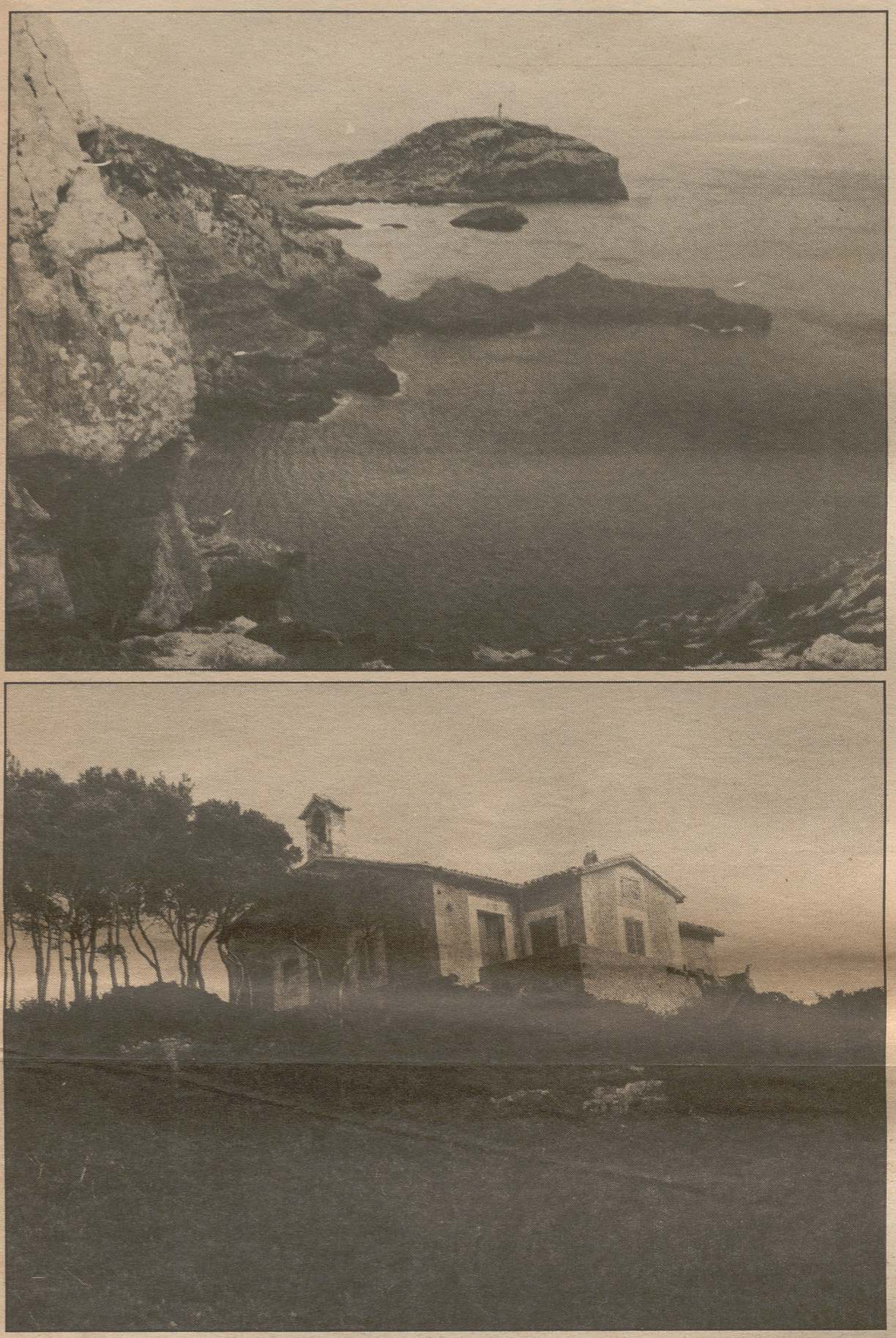
Alborán, petita illa volcànica més pròxima a la costa de Marroc (56 Km del cap Tres Forcas) que a la d'Almería (de la qual dista 90 Km) està ocupada per un destacament de l'Armada espanyola.

Les Chafarinas són tres illes (Congreso, Isabel II i Rey) a 4 Km de Ras el Ma, prop de la frontera entre Marroc i Algèria, constituint un residu de l'antic protectorat espanyol. Hi ha un destacament de l'exèrcit de terra a l'illa d'Isabel II, mentre que a Rey hi nidifica una gran colònia de gavina d'Audouin (prop de 3.500 parelles) i Congreso és el refugi d'una parella d'àguiles peixateres i d'un exemplar solitari de foca del Mediterrani.

Passa a la pàgina 2

El port de Cabrera, dominat per les ruïnes del castell, edificat a finals del segle XIV. Quin temps haurà de passar abans que vegem les casernes militars transformades en centre d'acull d'un gran Parc Nacional marítimo-terrestre?
(Foto: Tià Avellà)

A dalt: la costa SW de Cabrera amb la Punta des Coll Roig, la petita illa de Ses Rates i, al fons, la Punta Ensiola, amb el far. En el centre: la petita i encantadora capella de Cabrera, habilitada per allotjar el rei Joan Carles en les seves freqüents visites a l'arxipèlag. A baix: els Estells, petits illots situats davant la costa S de Cabrera, refugi de nombroses parelles de virots. (Fotos: Tià Avellà)

A la costa francesa del Mediterrani, si prescindim dels minúsculs grups d'illetes que hi ha just devora Marsella i Cannes, tan sols hi ha un arxipèlag: les illes d'Hyères. El formen tres illes: Porquerolles (la major, 1.250 Ha, protegida en un 80º/o de la seva extensió), Port-Cros (650 Ha, declarada el 1963 Parc Nacional, amb inclusió d'una franja marítima de 600 m d'ample, i, per tant, primer parc marítimo-terrestre d'Europa), i le Levant (1.000 Ha, en part militar i en part urbanitzada).

A Itàlia, país relativament ric en illes, a més de les que hi ha aferrades a la costa de Sardenya (Asinara, S. Antioco, S. Pietro, Maddalena, etc) i a la badia de Nàpols (Ischia, Capri), podem agrupar la resta en 4 arxipèlags i una illa solitària: l'arxipèlag de Toscana, les illes Ponziane, les illes Eolie, les illes Egadi, i l'illa d'Ustica.

L'arxipèlag toscà està format (a més d'Elba) per 6 petites illes molt espaiades, que són, de Nord a Sud, Gorgona, Capraia, Pianosa, Montecristo, Giglio i Giannutri. Gran part de Capraia (que té 1.930 Ha) és Parc Natural, mentres que Montecristo (1.039 Ha) va ser declarat l'any 1979 Reserva Natural, amb una franja de protecció marina de 500 m d'ample. La més poblada de totes és Giglio, amb 1.700 habitants.

Les illes Ponziane (Ponza, Palmarola, Zannone, Ventotene) són minúscules i totes estan més o manco colonitzades.

Les 7 illes Eolie (Vulcano, Lipari, Salina, Filicudi, Alicudi, Panarea i Stromboli) tenen extensions que van des de les 3.760 Ha de Lipari a les 340 Ha de Panarea, i sumen en total una població de 17.500 habitants, dels quals 12.000 viuen a l'illa de Lipari (que és la seu de la capital de l'arxipèlag). Cap de les illes no gaudeix d'un estatut especial de protecció, encara que, quasi miraculosament, bona part d'elles se troben en el mateix estat de conservació que fa un segle, quan les va visitar l'Arxiduc Lluís Salvador d'Austria.

No podem dir el mateix d'Ustica (870 Ha), illa solitària que dista 57 Km de la costa Nord de Sicília, i que darrerament ha començat a ser atacada pel càncer especulatiu. No obstant, el 1982 hi ha estat declarada una reserva marina.

Les illes Egadi, situades a l'extrem occidental de Sicília, són 3: Favignana (1.938 Ha, 3.500 habitants), Levanzo (582 Ha, 225 habitants) i Marettimo (1.225 Ha, 820 habitants). Aquestes dues darreres, així com la mitat Nord de Favignana, presenten un estat de conservació que les fa mereixedores de protecció absoluta.

El sector nordafricà és el més pobre en illes del Mediterrani occidental. A més de les Chafarinas (ja esmentades), que administrativament pertanyen a Espanya, tan sols val la pena mencionar Rachgoun, Habibas (2 illes) i Plane a la costa d'Algèria, i, a Tunísia, Djalta (una illa i alguns illots, a 56 Km de la costa, cèlebre per ser el refugi d'alguns vellmarins), les minúscules illes Cani i Plane (pròximes al port de Bizerta) i, finalment, Zembra i Zembretta, a 12 Km de la costa del Cap Bon, amb una enorme colònia de virots, i un destacament militar a l'illa més gran, que a la vegada gaudeix de l'estatut —al manco teòric— de Reserva Natural marítimo-terreste (ample de la franja marina protegida: 2.400 m).

El destí de les petites illes

Fet aquest ràpid repàs a les principals illes i arxipèlags del Mediterrani occidental, passam ara a analitzar, d'una manera global, quin és l'ús a què els ha destinat l'home.

Simplificant una mica, podríem dir que les petites illes mediterrànies han patit tradicionalment tres tipus d'utilització, cap d'ells gaire respectuós amb els fràgils ecosistemes insulars. Les tres *vocacions* esmentades són les de presidi, zona militar i nucli turístic (aquesta, amb diferència, la més devastadora).

Al primer grup (el de les illes-presidi) pertanyen illes com Pianosa i Gorgona, i un terç de la de Capraia (totes elles a l'arxipèlag de Toscana). Hi ha destacaments militars a Alborán i Chafarinas (Espanya), le Levant (França) i Zembra (Tunísia). Exemples d'illes que no han pogut escapar al fenomen especulatiu són le Levant (França) i Ustica (Itàlia).

Doncs bé: examinem una mica de prop la història de Cabrera i descubrirem com, al llarg dels segles, però molt especialment en els dos darrers, ha estat el blanc de diversos projectes (tan sols una minoria dels quals han arribat a ser duits a la pràctica) que pretenien destinar aquest espai natural, que ara reivindicam com a Parc Nacional, a cada un dels tres tipus d'utilització esmentats més amunt.

Poblada ja durant la Prehistòria (com testimonien les restes talaiòtiques de Conillera), l'arxipèlag de Cabrera ha arribat fins a nosaltres sense cap nucli de població civil establert, i fins i tot amb una xifra d'habitants (una trentena de soldats comandats per un tinent) inferior a la de començaments de segle (l'any 1913 hi havia censats 20 pagesos, 12 pescadors de llagosta, 10 soldats al Castell i el farer de Punta Ensiola i la seva família; en total, unes 50 persones). L'any 1891, la família propietària de Cabrera havia fundat el poblat agrícola de Villa Cristina, que tanmateix no arribà a prosperar, com a conseqüència de l'ocupació militar de 1915. Una gran sort per a Cabrera, que ja no era la primera vegada que se lliurava d'un destí pertorbador.

Tornant al destí típic de les petites illes mediterrànies, diguem que Cabrera ha estat vàries vegades lloc de deportació, i que ho hauria estat més cops si s'haguessin realitzat altres projectes que no passaren d'això. En efecte, ja a l'Edat Mitjana, i segons l'historiador Gabriel Cortès, la Inquisició considerà la possibilitat de deportar els xuetes a Cabrera. L'any 1809, 9.000 presoners francesos de la batalla de Bailén arribaren a Cabrera, convertida en camp de concentració; tan sols 3.600 sobrevisqueren als 5 anys de cautiveri. L'any 1820 (segons un document anònim que hem descobert a la Biblioteca March), algú va fer una proposta molt seriosa d'enviar 3 o 4 mil afectats per la pesta de la zona d'Artà i Son Servera a l'illa de Cabrera. Deu anys després, el 1830, Cabrera torna a ser lloc de deportació amb la construcció d'un presidi. Per acabar, donant un salt de més de 150 anys, concretament fa dos anys, amb l'administració socialista en el poder, sembla que el ministeri de Justícia ha estudiat l'ubicació d'una presó d'alta seguretat a Cabrera. El rumor, propagat per D. Sebastià Feliu (l'hereu de la família que va ser expropiada de l'illa l'any 1916), persona que compta amb molt bons canals d'informació, no va ser ni tan sols desmentit públicament per Justícia, i en qualsevol cas la idea sembla actualment abandonada per complet.

La *vocació militar* de Cabrera té també un precedent remot l'any 1880, quan el brigadier José López Pinto parla de "las excelencias que ofrece el puerto de Cabrera para los escuadrones que quisieran tomarlo como base de operaciones en el Mediterráneo" (base de l'OTAN, dirien avui). L'any 1915, Cabrera és ocupada militarment, i, l'any següent, expropiada per l'Exèrcit; des de 1973 hi tenen lloc importants maniobres d'artilleria amb foc real (vegeu pàgines 6 i 7).

Finalment, l'amenaça més greu (el desenvolupament turístic) és també l'única que no s'ha materialitzat en cap moment de la història de Cabrera. Ja l'any 1906, Pere Estelrich canta la bellesa del port de Cabrera i anuncia que arribarà el dia que s'hi establirà una residència estival i estació balneària "que superará a las de todo el

Mediterráneo". L'any 1963, després de 48 anys d'ocupació militar, Cabrera va estar a punt de ser subhastada per l'Estat a fi de ser urbanitzada. Quan, l'any 1972, D. Sebastià Feliu va estar a punt de recuperar la propietat de l'illa, bona part de la Premsa espanyola se feu ressò de rumors segons els quals la seva intenció era la de fer un complex turístic a Cabrera (aquests rumors han estat en tot moment desmentits pel senyor Feliu).

Com hem vist, Cabrera ha conegut mil i una peripècies i si ha arribat pràcticament inalterada fins a nosaltres se pot considerar que és com a resultat d'una gran sort.

El futur Parc Nacional de Cabrera

La campanya que el GOB llençarà imminentment en relació a Cabrera té com a objectiu la declaració de tot l'arxipèlag i una franja de mar entorn com a Parc Nacional marítimo-terrestre, el primer del nostre país i també el de major extensió del Mediterrani.

La creació, mitjançant una llei, d'un Parc Nacional, és competència del Parlament, a proposta del Govern central, i està regulada por la Llei d'Espais Naturals Protegits, de 1975. Lògicament, aquesta llei està feta pensant bàsicament en espais naturals terrestres, però —contra el que s'ha dit a vegades— res no obsta perquè un tros del territori nacional cobert per la mar pugui ser declarat Parc Nacional o altra figura similar. Tampoc és un obstacle seriós la reduïda extensió de l'arxipèlag de Cabrera (1.836 Ha de terres, similar al més petit dels 9 Parcs Nacionals actualment existents a Espanya, el de les Tablas de Daimiel que té 1.812 Ha; el major, Doñana, en té 45.000).

Tot i que l'exèrcit ha preservat Cabrera d'altres mals majors, és absolutament necessari que els responsables del Ministeri de Defensa facin una reflexió profunda sobre el tema, i comprenguin que estan ocupant precisament un dels territoris ecològicament més valuosos de l'immens solar nacional, i que les maniobres d'artilleria causen un impacte tan gran que la fauna de Cabrera n'està resultant molt afectada (vegeu l'article de Miquel Angel March, a la pàgina 7).

Independentment de quina sigui la sentència de l'Audiència Nacional respecte al contenciós sobre la propietat de Cabrera (pàgina 6), el Govern i el Parlament espanyols no poden defugir l'obligació moral d'iniciar urgentment les gestions per a crear el Parc Nacional. En efecte, no tan sols aquesta declaració se pot aplicar a terrenys de propietat privada, sinó que bona part dels 9 Parcs Nacionals existents estan formats majoritàriament per finques privades.

El Parc Nacional que proposam abarcaria, com hem dit, tot el conjunt d'illes de Cabrera i una franja marina que podria coincidir amb la de domini sobre la pesca que, des del temps de Jaume I, ha anat anexa a la finca de Cabrera, i que té 3 milles (4.800 m) d'amplària.

El parc així delimitat tendria una extensió total d'unes 22.500 Ha, amb un 8º/o de terres emergides i un 92º/o de mar. Un plantejament molt més restrictiu quant a les dimensions del parc podria desvirtuar en bona part el seu objectiu, que és primordialment la protecció d'espècies i ecosistemes marins (incloses les Aus marines).

No cal dir que, prèviament i simultània a la declaració del Parc (l'any 1987 sembla una data prudent per aquest succés) l'Administració hauria de fer una enorme labor de mentalització del públic més directament *afectat* (particularment pescadors i propietaris d'embarcacions d'esplai) a fi de permetre que les mesures teòriques de protecció se plasmin a la realitat. Per altra part, valdria la pena estudiar en profunditat el tema de possibles indemnitzacions pels beneficis que els pescadors professionals deixarien de poder obtenir en aquesta zona.

Dins del Parc Nacional marítimo-terrestre de Cabrera, els llocs més interessants i fràgils serien declarats Reserva Integral (per exemple, tots o la major part dels illots i bona part de la badia de Cala Santa Maria, destinada a ser el lloc d'una eventual reintroducció del vellmarí).

Port-Cros: un exemple a seguir

El Parc Nacional marítimo-terrestre de Port-Cros (a França) podria servir en molts d'aspectes com a model sobre el qual basar la proposta de Parc per a Cabrera.

Creat l'any 1963, protegeix de qualsevol degradació l'illa que dóna el nom al parc, l'illot de Bagaud (que té un estatut similar al de Reserva Integral) i els estells de Rascas, i la Gabinière, i una franja marina de 600 m d'ample. La superfície total del parc és de 1.900 Ha (63º/o de mar i 37º/o de terres). Port-Cros dista 7 Km de la costa francesa, i és la més petita i muntanyosa de les 3 illes d'Hyères; la de Porquerolles, la més gran i occidental, té un 80º/o de la seva superfície en mans de l'Estat i administrat a la pràctica per la direcció del Parc Nacional de Port-Cros.

Les tres illes d'Hyères tenen bona comunicació marítima des del port d'Hyères; la duració del trajecte Hyères/Port-Cros és d'uns 75 minuts.

La gestió del parc corre a càrrec d'un Consell d'Administració (figura equivalent a la de Patronat en el cas espanyol) integrat per un president, un vicepresident, un president de la Comissió permanent, 10 representants dels Ministeris interessats, 5 representants de les corporacions locals i 10 personalitats destacades vinculades amb el Parc. En total, 28 persones.

Aquest Consell d'Administració és assessorat per una Comissió Científica, formada per un president, un secretari, un encarregat de publicacions (inclòs un bolletí anual que recull treballs d'investigació sobre els més variats aspectes del Parc) i 18 membres.

El Parc compta amb un director (en aquests moments, André Manche) a les ordres del qual treballa una plantilla de 42 persones (apart d'eventuals), distribuïdes així: 15 a l'oficina del parc (a Hyères), 22 al conservatori botànic de Porquerolles (adscrit al Parc Nacional) i 5 guardes a Port-Cros. Els mesos d'estiu, quan l'afluència de públic és més gran, hi ha 10 persones més a l'illa, que actuen com a monitors. A més, 2 objectors de consciència són destinats perennement al Parc, per un període de 2 anys.

El pressupost anual per al funcionament del Parc de Port-Cros és d'uns 10 milions de francs (uns 170 milions de ptes).

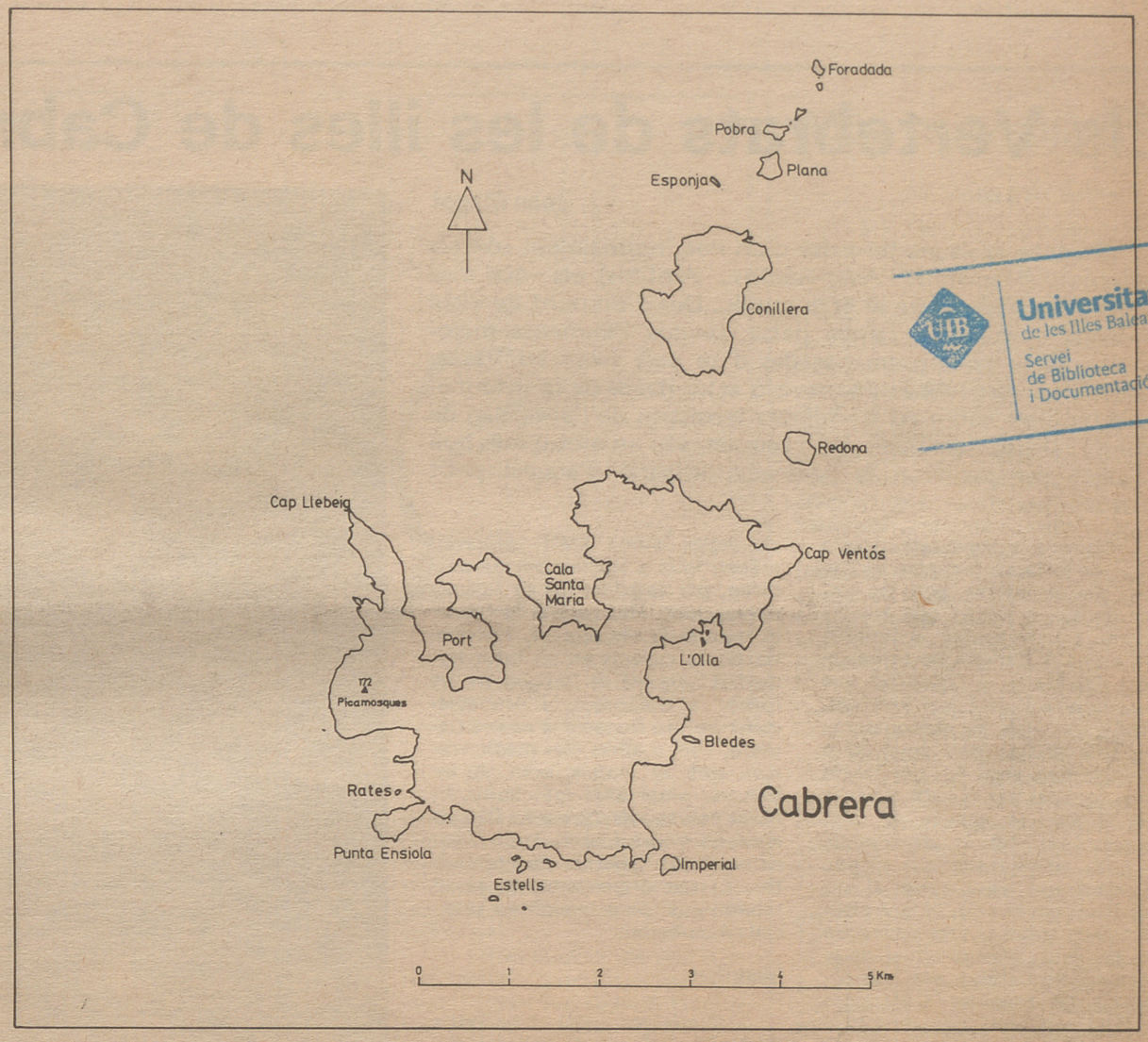
L'existència d'un enclau pràcticament inalterat com Port-Cros a un país tan poblat i desenvolupat com França no deixa de resultar admirable, i és la causa de no pocs problemes per als encarregats de vetllar per la conservació dels ecosistemes de Port-Cros (objectiu número u del parc), que veuen com una illa habitada a l'hivern per tan sols 35 persones rep durant els mesos estivals un flux continu d'unes 1.000 persones diàries, mentre una xifra de vaixells de plaer que arriba als 400 s'instal.la dins el territori de mar inclòs en el parc.

Com correspòn a un parc d'aquesta categoria, a Port-Cros no s'hi fa cap explotació dels recursos naturals, si exceptuam l'aigua, que és dessalinitzada a partir d'un pou. El problema de les deixalles està ben resolt: els fems són sel.leccionats, i una part és reciclada, de l'altra se'n fa compost i la resta és cremada.

Hi ha al port d'accés a l'illa un petit nucli de casetes similar al de Cabrera, i hi ha disponibles un total de 300 places d'hospedatge.

Reglamentació

La reglamentació vigent a Port-Cros, com és lògic, és molt estricta. Perquè la protecció integral sigui compatible amb un ús educatiu i d'esplai del parc és absolutament necessari que els visitants s'atenguin a una llista de normes que li és entregada just en arribar. En resum, està prohibit acampar, encendre foc, fumar (exceptuant al poble), deixar brutor, collir plantes, caçar, fer pesca submarina, dur cans amollats, passejar aparells renouers,... Està permesa, en canvi, la pesca professional, la pesca amb canya des de la vorera, i el fondeig d'embarcacions de tot tipus a la franja marítima protegida. Actualment, la direcció del Parc Nacional lluita contra els obstacles jurídics que de moment li impedeixen regular també aquestes activitats.

L'arxipèlag de Cabrera.

La Junta Directiva del GOB, rebuda en audiència per S M el rei Joan Carles en el Palau de Marivent, l'estiu de 1980. De tots els temes tractats, el de la protección de Cabrera fou el que suscità major interès per part del Cap de l'Estat.
(Foto: arxiu DM)

Universitat de les Illes Balears
Servei de Biblioteca i Documentació
Universitat de les Illes Balears
5111707522

Els Vertebrats de les illes de Cabrera

Joan Mayol

De tota la fauna terrestre d'un lloc, normalment són els Vertebrats (Mamífers, Aus, Rèptils, Amfibis) els que més interès desperten entre el gran públic. Des d'un punt de vista conservacionista això també passa, perquè l'immensa majoria d'espècies rares o amanaçades d'un país solen ser Vertebrats. El que segueix és una revisió actualitzada de la informació disponible sobre els Vertebrats terrestres de l'arxipèlag de Cabrera, alguns dels quals, com veurem, són un motiu més que suficient per justificar la protecció integral d'aquest petit territori.

Semblaria lògic començar a parlar de la fauna terrestre de Cabrera per les cabres, però no podem fer-ho, a no ser que ens resignem a usar el temps pretèrit dels verbs. A Cabrera no hi ha cabres! En efecte, el mamífer que dóna nom a l'illa i, per extensió, a tot l'arxipèlag, va descomparèixer a la dècada dels anys 30 o principis dels anys 40. Les cabres foren caçades per la carn o per la pell, i no en queda ni una. Aquesta extinció és afortunada, ja que aquest animal, a poc abundant que sigui i més si viu orat (com era el cas), té uns efectes nefasts sobre la vegetació d'un lloc tan àrid. L'estat actual de la vegetació de Cabrera ens ho demostra: les màquies i garrigues de l'illa són prou esponeroses, i un pinar jove ocupa una bona part de les carenes i comellars del Nord de Cabrera. Fotografies i gravats antics mostren un paisatge molt més àrid, molt més poc arbrat, i ben segur que el factor ecològic fonamental (a més de l'acció dels carboners i conills no mixomatosos) eren les dents de la *Capra hircus*.

La cabra, a més, era un intrús. Un intrús antic o molt antic, perquè el topònim no és d'ahir. Probablement els primers navegants mediterranis feren el mateix que els espanyols al Pacífic als segles XVI i XVII: deixaven *rebosts* vius a les illes per on passaven, per aprofitar-los en futures navegacions. Una parella de cabres es reproduïa eficaçment, i permetia bones caceres en un futur immediat. Aquest és l'origen de les cabres a Galàpagos, i probablement ho fou també a la nostra Cabrera, com a altres illes mediterrànies amb el mateix nom. A les Balears, sense anar més lluny, hi havia cabres *salvatges* a Sa Dragonera, Es Vedrà i, al menys ocasionalment, Es Colomer de Formentor. El seu origen concret no el sabrem mai, però la hipòtesi avançada és coherent.

Mamífers

D'intrusos n'hi ha molts d'altres, a la fauna de Cabrera. En podem evocar dos que han deixat també rastre toponímic: el conill i les rates. Del primer es conta que fou introduït pels cartaginesos, en agraïment al bon part de la mare de N'Aníbal, que no havia tret bé els comptes, tengué denou navegant aprop de l'Illa d'es Conills i va parir allà. Aquesta llegenda (també atribuïda a la Conillera del Ponent d'Eivissa) no passa d'això, una llegenda. Però ens fa veure que el conill és també antic, als illots. N'hi ha a Cabrera, a L'Imperial, a l'Illa Redona i, naturalmente, a l'Illa d'es Conills. Les poblacions són importants, però la mixomatosi i les caçades dels habitants de Cabrera els tenen a retxa. Els conills, a les Balears senceres, han estat moltes vegades conflictius, per mor de la seva fecunditat i l'impacte sobre els conreus. Això motivà que el propietari de Cabrera introduís a l'Illa, l'any 1894, sis parelles de geneta i sis de mart. Dels marts no en tenim cap altra notícia, pero en canvi les genetes han proliferat, i avui no són rares; resulten tan abundants que un investigador madrileny en pogué caçar una vintena l'any 1974 (un exemple, per cert, de poca ètica naturalista: *es va passar*). Tanmateix, és dubtós que el paper de la geneta sigui positiu a Cabrera, on menja moltes més sargantanes que no conills o rates.

De rates n'hi ha a Cabrera (les dues espècies) i a l'Illa d'es Conills (la Rata de camp). Altres mamífers presents (ratolins, eriçons) són també introduïts i no tenen més rellevància. A part dels quiròpters (no gaire abundants i estudiats parcialment) l'únic mamífer nadiu està extingit: el Vellmarí, la foca mediterrània, era present a Cabrera fins no fa massa anys. N'hi ha diverses dades, i sembla que la darrera reproducció tengué lloc en els anys cinquanta. La darrera observació la féu el Dr. Claus König (del Museu de Stuttgart) el juliol de 1977, en el canal entre Na Foradada i Mallorca. Cabrera, prèvia una restauració de l'ecosistema marí (ara sobreexplotat), és el lloc millor de tota la Mediterrània d'Europa occidental per reintroduir aquesta espècie.

La fauna de vertebrats de Cabrera excel.leix per altres elements. Són les aus i els rèptils (d'amfibis sembla que no n'hi ha), allò que dóna a Cabrera rellevància internacional. Entre les aus, les colònies d'ocells marins tenen una importància molt gran, tant per la diversitat d'espècies com per les concentracions numèriques que es troben. Els estudis dels ornitòlegs de la Universitat de Madrid, els anellaments del GOB i altres testimonis científics proven el valor extraordinari d'aquest patrimoni natural.

Falcó marí (*Falco eleonorae*). Se tracta d'un immadur, reconeixible per les infracobertores de les ales molt fosques. (Foto: Tià Avellà)

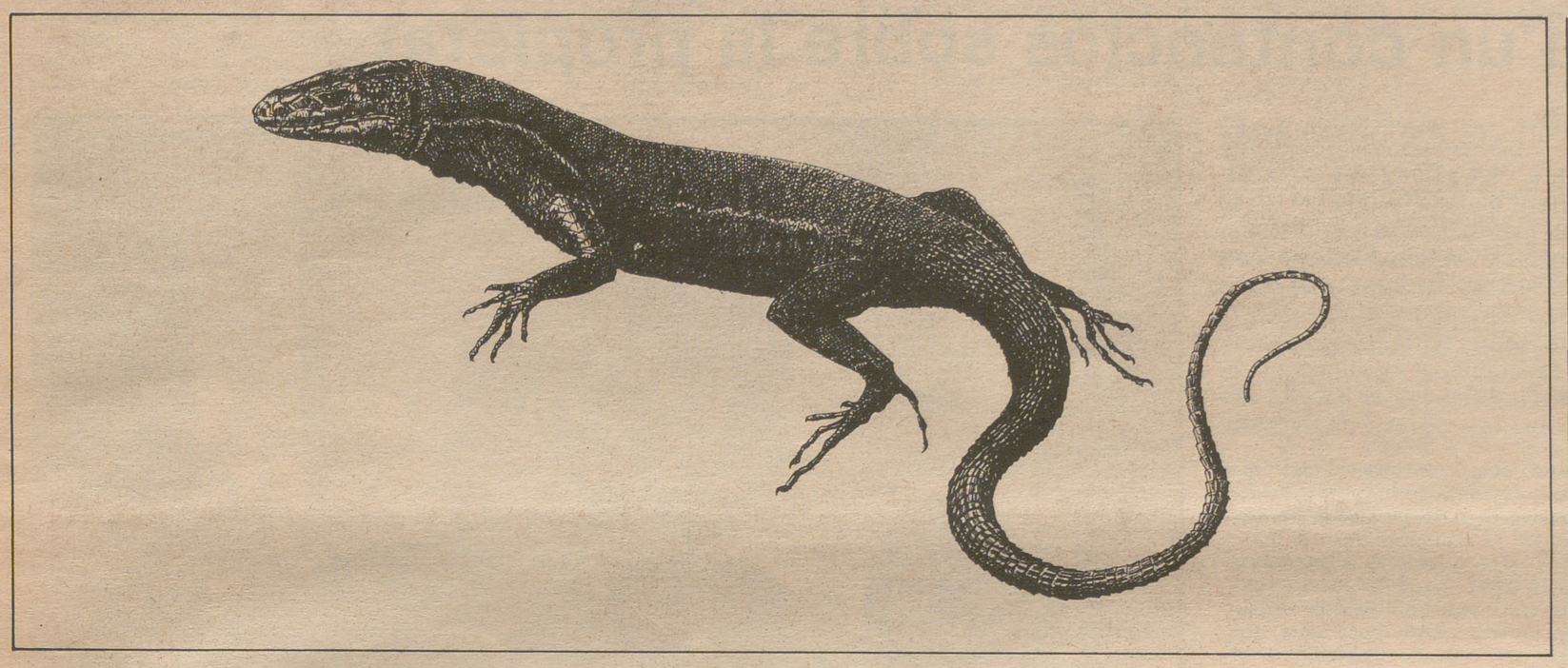

Virot (*Calonectris diomedea*). (Foto: Tià Avellà)

Aus marines

Aquí crien les tres espècies europees de Procellariiformes: la Noneta, *Hydrobates pelagicus*, s'ha trobat fins ara a Na Foradada, Na Pobre, Na Plana, Illa de ses Bledes, i els Estells de Sa Teula, Xapat i de Fora. Aquesta sembla una espècie escassa: se'n coneixen sols una trentena de colles, però la seva mida diminuta, els costums nocturns i els hàbits de cria (encletxes de penyals, sovint inaccessibles) permeten pensar que la població sigui molt superior. El mateix podem pensar de la Baldrija, *Puffinus puffinus mauritanicus*, l'au marina més interessant de les Balears, ja que n'és exclusiva. Coneixem una colònia important

del futur Parc Nacional

La sargantana de Cabrera, una espècie endèmica dels illots satèl.lits de Mallorca i Menorca.
(Dibuix: Vicenç Sastre, del llibre *Rèptils i Amfibis de les Balears*, en premsa)

(probablement més de deu parelles) a l'Illa d'es Conills, i n'hi ha d'altres a diversos penyalars de Cabrera, i als illots d'Es Fonoll, Ses Rates i Redona. A Cabrera Gran era molt més abundant anys enrera: hem trobat moltes de restes a diverses coves, fins i tot prou allunyades de la costa. Possiblement les rates i les genetes han perjudicat molt a aquesta espècie tan interessant. L'espècie més ben coneguda per nosaltres es el Virot, *Calonectris diomedea*, que el GOB anella massivament des de fa deu anys. Es pot dir que es troba a tots els illots, i la població total ultrapassa les tres-centes parelles. Malauradament, els bombardeigs militars han esfondrat diverses coves on criava aquesta espècie.

Les poblacions de corbs marins, *Phalacrocarax aristotelis*, són més fluctuants que les anteriors. Els anys millors arriben gairebé a les tres-centes colles. En altres, sembla que es desplacin als penyalars pròxims del Cap Blanc. En qualsevol cas, es tracta del nucli més important de la Mediterrània occidental.

Quant a les gavines, hi crien dues espècies, la comú o de mantell blau, *Larus argentatus*, i la roja o corsa, *L.audouinii*. La primera experimenta una explosió demogràfica molt notable i ha passat de 354 parelles el 1974 a 900 el 1983. Aquest fenomen, explicable per la facilitat amb què les gavines troben menjar als femers dels pobles mallorquins pròxims, és preocupant, ja que l'espècie es comporta també com a depredadora sobre els ous i els polls d'altres espècies d'ocells. Els recomptes hivernals del GOB han permès detectar una població mínima de 3.555 el mes de gener de 1985.

La història de la Gavina roja no és tan encoratjadora. El primer que va observar-la aquí fou l'ornitòleg anglès P.W. Munn, que en va trobar una sola parella el 1941. La prudència el féu silenciar la localitat (parla d'un illot al sud de Mallorca), però sabem que havia visitat l'illa d'es Conills a la mateixa data que va trobar el niu, de manera que hi ha pocs dubtes. L'espècie s'ha beneficiat molt de la supressió de les recollides d'ous que feien els mariners, i altres activitats destorbadores de la cria, i va arribar a superar àmpliament el centenar de parelles reproductores a principis de la dècada actual. Malauradament les colònies es situen sovint a l'illa mes bombardejada, i les maniobres militars tenen lloc a l'època més crítica: allò que podia passar ha passat i ara la població està en franca regressió, havent sofert un retrocés de més del 50º/o en els seus efectius i arribant al tristíssim *record* de no treure cap poll l'any 1984.

Ocells de presa

Les aus marines no són l'únic element faunístic relevant de l'arxipèlag. Hi tenim també un bon grup d'aus de presa: les colònies de Falcó marí, *Falco eleonorae*, afortunadamente en expansió (unes vint parelles entre L'Imperial, Estells, Foradada i Conills), el Falcó pelegrí (probablement dues parelles) i una autèntica joia: l'Aguila peixatera, *Pandion haliaetus*, de la qual cria una parella. Sembla que a principis de segle n'hi havia tres parelles, segons notícies aplegades per l'amic Cosme Aguiló a Santanyí.

Per altra banda la posició geogràfica de Cabrera li dóna una importància notable quant a la migració de les aus. Hi han estat citades un centenar d'espècies migratòries, i el pas d'alguna d'elles arriba a ser molt espectacular. Algunes (com la cigonya negra, el cotoliu, la mèl.lera coablanca o el papamosques menut) són rareses insignes a la fauna baleàrica. Lamentablement, els estudis que s'han pogut fer a aquestes illes són molt fragmentaris. Una estació ornitològica permanent està ben justificada per l'interès del fenomen migratori.

Rèptils

Pel que fa als rèptils, el centre d'interès està a les sargantanes, *Podarcis lilfordi*. Tothom que ha visitat Cabrera les recorda: abundants, confiades (fins i tot barrudes: s'arriben a passejar per la panxa dels qui prenen el sol!) són representants d'una espècie pròpia i exclusiva dels illots de les Balears majors. A més, a Cabrera estan diferenciades en formes o subespècies als diferents illots. Els estudis recents consideren que són deu les races (Foradada, Plana, Pobra, Conillera, Esponja, Ses Bledes, L'Imperial, els Estells de Fora i els d'enterra estarien poblats per subespècies pròpies, a més de la de Cabrera, que viu també a Na Redona, Fonoll i Ses Rates). Es possible que la diferenciació real de tals races sigui insuficient per validar totes aquestes subespècies, però en qualsevol cas estam davant un fenomen evolutiu de gran interès biològic. A més, l'ecologia d'aquestes poblacions insulars de sargantanes té també un gran interès científic.

Altres espècies de rèptils tenen també importància: les tortugues marines són abundants relativament en aquestes aigües, encara que la seva suposada cria a Cabrera no ha estat mai comprovada i es pot descartar. A l'illa habiten, introduïts per l'home amb tota seguretat, el dragó i el dragonet.

Aquest és, en síntesi, el panorama de la fauna de Vertebrats cabrerencs. Realment és molt notable. Llàstima que fins ara sols hagi gaudit de l'interès dels científics i la seva conservació real no estigui garantida. L'intent de crear a Cabrera un refugi zoològic fou avortat després de la seva aprovació en Consell de Ministres. Caldria disposar de recomptes sistemàtics, mantenir un seguiment de les espècies més importants, controlar o eliminar si és possible les introduïdes que causen problemes, estudiar el fenomen migratori, etc... Feina no en falta. Per altra banda, aquesta fauna és un recurs de contemplació magnífic per als habitants d'aquestes illes i els visitants, amb la infraestructura adient. Sembla clar que tot això té una via oberta al futur, irrenunciable no sols per nosaltres sinó per tot el país: un futur (esperem que immediat) Parc Nacional de Cabrera.

La foca del Mediterrani o vellmarí, que fins fa un parell de dècades sobrevisqué a les nostres illes, i que en un futur podria ser reintroduïda a Cabrera.
(Dibuix: Paul Barruel)

Altres aspectes naturals de les illes

J.M.

Si són els Vertebrats, i en concret ocells i rèptils, el grup més extraordinari de la fauna cabrerenca, no podem passar per alt altres elements naturals ben notables. De fet, la coneixença del patrimoni natural de l'arxipèlag és, encara, fragmentària, i sols alguns grups hi han estat estudiats.

El que ha gaudit de més atenció és el de les plantes. Diversos botànics han publicat treballs sobre la flora local, però la tasca de l'apotecari Palau fou la més continuada i completa, i publicada, pòstumament, per la Institució Catalana d'Història Natural l'any 1976. Aquest autor trobà a les illes 454 espècies, entre elles rareses notables, com una forma d'alfals arbustiu pròpia de l'illa de Ses Bledes, els Malvins d'Eivissa i els Columbrets; una ravenissa groga pròpia d'Eivissa; descriu garrigues de boix (amb la fusta del quals captius francesos tallaren peces d'escacs), etc... Hi trobà diversos endemismes baleàrics, com l'Estepa joana, el Llampúdol bord, la Polònia, Violeta de penyal, Eixorba-rates i altres menys coneguts. Aquest autor trobà que diverses plantes estan adaptades a les condicions àrides de Cabrera amb ecotipus més esquifits, i considera l'existència de dues espècies endèmiques de Cabrera: *Allium a-bolosi* i *Scorpiurus oliveri*. Tanmateix, per al profà en botànica, la planta que més crida l'atenció de Cabrera, autèntica insígnia del seu paisatge, és la Canya fèl.lera.

Quant a la fauna invertebrada, els estudis són fragmentaris. La bibliografia recull treballs d'aràcnids, coleòpters i gasteròpodes. Entre els coleòpters destaca un petit tenebriònid (*Cripticus pubens balearicus*) que sols es troba als illots de Na Foradada i al dels Penjats, d'Evissa. Els caragols foren estudiats molt acuradament per D. Lluís Gasull, que hi trobà alguns endemismes baleàrics, i fins i tot destrià diferències a nivell de formes racials entre certes poblacions cabrerenques i les mallorquines.

Món subaquàtic

M. Pons i A. Alonso

Els biòtops submergits de l'arxipèlag de Cabrera són molt variats, amb una geografia accidentada. Hi ha grans extensions d'arenal o codolars a les cales i a la costa baixa; fons de grans roques i penya-segats submarins —on la fauna és relativament abundant— a les zones d'espadats; praderes de Posidònia (una planta superior que viu a la mar, impròpiament denominada alguer) i extensions d'algues verdes que possiblement eren abans de Posidònia; etc.

La fauna submarina de Cabrera és encara important, però, com hem pogut constatar a les nostres immersions, l'explotació a què ha estat sotmesa al llarg dels darrers anys l'ha fet minvar molt.

Envoltant tota l'illa, i a zones rocoses, trobam quantitat de peixos de la família dels Espàrids, com sargs (*Diplodus sargus*), variades (*D. vulgaris*), oblades (*Oblada melanura*) i, no tan abundants, orades (*Sparus auratus*), cànteres (*Spondyliosoma cantharus*), déntols (*Dentex dentex*), morrudes (*Puntazzo puntazzo*) i pagells (*Pagellus erythrinus*). De la mateixa família, nedant per enmig de la Posidònia, hi ha esbarts de bogues (*Boops boops*) i salpes (*Salpa salpa*). A les zones arenoses hi viuen marbres (*Lithognathus mormyrus*) i, una mica més allunyats de la costa (a l'estiu i començaments de tardor), els raors (*Xyrichthys novacula*). Pertot arreu hi trobam Làbrids, destacants la donzella (*Coris julis*), el fadrí (*Thalassoma pavo*) i innombrables espècies de tords (*Labrus sp*). Entre els Serrànids encara són freqüents (per bé que les pescades dels submarinistes esportius constaten una disminució alarmant) els serrans (*Serranus cabrilla*) i les vaques (*S. scriba*).

Una espècie abundant a Cabrera, perquè té la virtut de no ser fàcilment agafada al volantí i perquè la seva petita mida fa que sigui rebutjada pels pescadors submarins, és el tres-coes o mare d'anfós (*Anthias anthias*), que viu en grans famílies refugiades a petites coves. Més trista és la sort de l'anfós (*Epinephelus guaza*); per al bussejador profà resulta quasi impossible veure'l, ja que la intensa persecució de què ha estat víctima ha fet que ara tan sols subsistesqui a llocs amb molt de fons, on sols hi arriben els escafandristres o els campions de pesca submarina, que precisament tenen Cabrera com un dels seus llocs predilectes d'entrenament.

Cap-roigs (*Scorpaena scrofa*), escórpores (*S. porcus*), morenes (*Muraena helena*) i congres (*Conger conger*) no manquen a zones rocoses amb gran visibilitat. Aquí i allà el paisatge submarí està esquitxat de taques negres mòbils, que no són altra cosa que tutes (*Chromis chromis*), un peixet que els pescadors asseguren que fa agre el brou; per ventura per això abunda tant.

Entre els Crustacis, xigales i llagostes eren abundants, però duen el mateix camí que les cranques i els grimalts, pràcticament extingits.

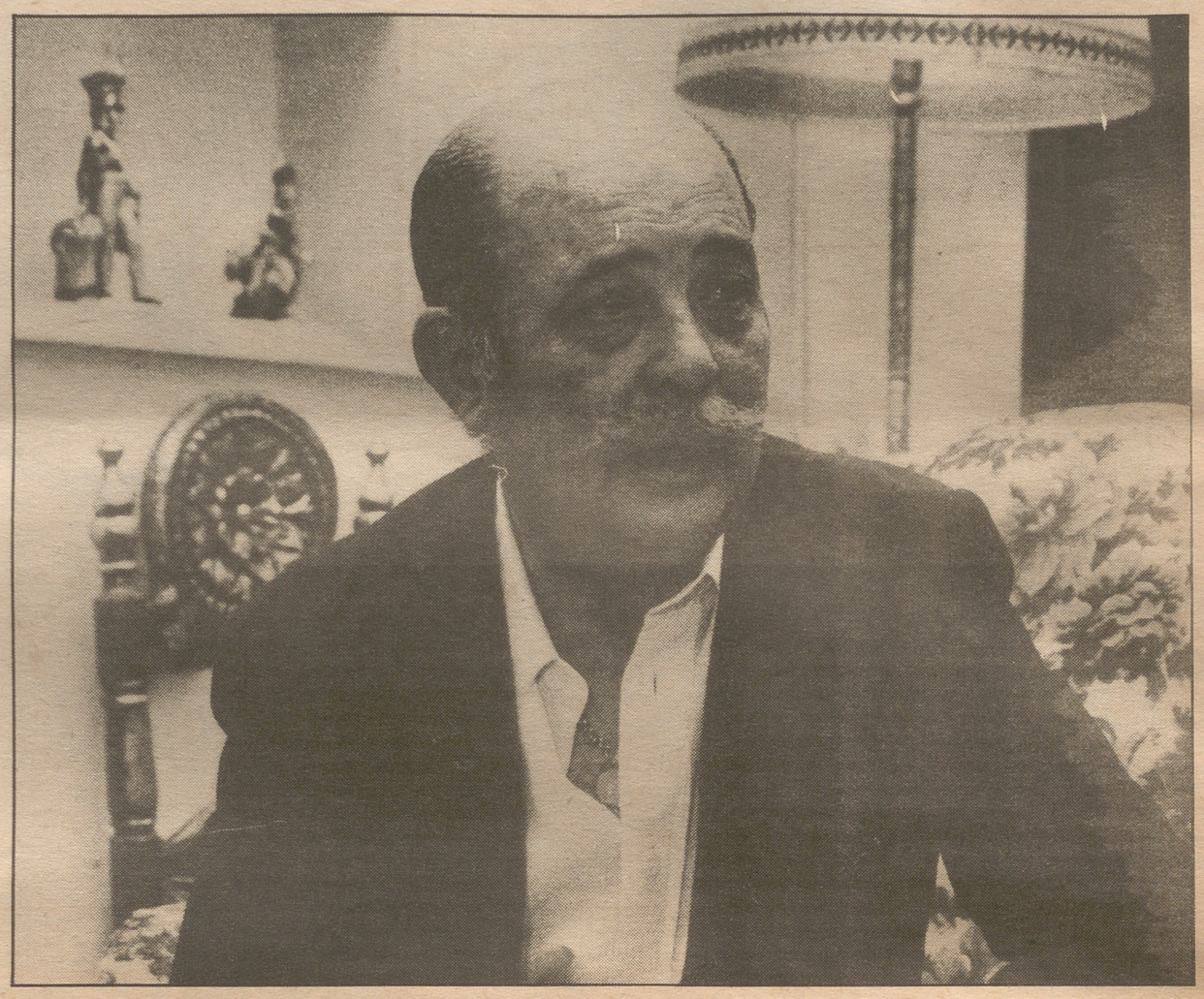
A la costa Sud de Cabrera hi ha una cova semisubmergida que constitueix un biòtop particular, on s'hi refugien bogos de llarges punxes i milers de gambes.

Són dignes d'esment també els Mol.luscs Nudibranquis, de vius colors i desprovists de closca; les estrelles de diferents espècies, algunes difícils de trobar a altres llocs, com l'estrelleta (*Asterina gibbosa*); les Ofiures, que aquí abunden més que a qualsevol altre lloc de Balears; cucs marins (Poliquets) de bränquies plomoses; coral vermell, a llocs molt determinats; etc.

La reivindicació del Parc Nacional de Cabrera se superposa a un contenciós sobre la propietat

Xisco Avellà

Don Sebastià Feliu de Cabrera i Quadreny, 60 anys, 15 fills, missèr retirat, monàrquic militant de tota la vida (va haver de patir les ires del general Franco), membre de la més distingida aristocràcia palmesana i primogènit d'un dels 6 fills de Don Sebastià Feliu i Fons, que l'any 1916 va ser expropiat de la finca de Cabrera, podria recuperar en un pròxim futur la propietat de bona part de l'illa gran, si una sentència que ha de dictar l'Audiència Nacional li és favorable. A continuació reconstruïm per als lectors de L'ECOLOGISTA la llarga i accidentada història del contenciós sobre la propietat de Cabrera.

Sebastià Feliu de Cabrera i Quadreny. (Foto: arxiu DM)

Poc després de la conquista de Mallorca per Jaume I (1230), el rei reparteix terres i privilegis, i dóna l'arxipèlag de Cabrera i el domini de 3 milles de mar entorn al paborde de la Santa Església de Tarragona.

La situació administrativa de l'illa ha estat sempre una mica especial, fins al punt que, l'any 1882, un informe de l'aleshores ministre Camacho reconeixia que l'Estat espanyol no tenia domini sobre Cabrera.

El 1886, Cabrera passa a mans de la família Feliu, en adquirir D. Jacint Feliu i Ferrà la totalitat de la finca, que fins aleshores havia compartit amb altres famílies mallorquines.

L'any 1891 és fundat a Cabrera el nucli agrícola de Villa Cristina, que tanmateix no arribaria a prosperar.

El 1903 mor Don Jacint Feliu i Fons, que cedeix a l'Església la vicaria i una parcel.la de 6.300 m2, i al majoral de la finca una de 1.662 m2.

Fins a l'any 1913 Cabrera no passa a figurar al registre oficial de la propietat.

Ocupació militar i expropiació

L'any 1915 —Europa se troba en plena guerra— un submarí alemany penetra dins les aigües territorials de Cabrera, fet que motiva un telegrama urgent de S. Feliu al rei Alfonso XIII. Poc després, el general Borbón (capità general de Balears) sol.licita i obté del Consell de Ministres autorització per ocupar militarment Cabrera.

L'any següent, l'Estat expropia l'arxipèlag de Cabrera per la quantitat de 362.148 ptes, que varen ser percebudes per la família Feliu 4 anys després. L'acta d'expropiació —i aquest és un punt importantíssim— diu que aquesta se fa amb la finalitat exclusiva de destinar Cabrera a usos propis de la defensa.

Una guarnició militar s'instal.là a l'illa, que no fou escenari de grans episodis bèl.lics durant la Guerra Civil espanyola (un submarí *roig* l'ocupà durant algunes setmanes l'agost de 1936, essent després recuperada pels *nacionals*).

Passen els anys i la història de Cabrera no registra cap fet destacat fins que, l'any 1961, D. Sebastià Feliu i Quadreny inicia les primeres accions encaminades a recuperar la finca que havia estat dels seus avantpassats.

En aquell any, en Feliu escriu una carta al general Franco a la qual li explica de manera detallada la història sobre la propietat de Cabrera i li exposa el seu desig de recuperar l'illa (exercint el dret de reversió, inherent al procés expropiatori). El *caudillo* li contesta dient-li que Cabrera segueix essent necessària per a la defensa d'Espanya.

1963: en Feliu, mitjançant acta notarial, prohibeix als seus fills dividir la finca de Cabrera, en el cas que la família arribi a recuperar la propietat. Aquesta disposició serà vigent durant dues generacions.

Pla d'urbanització

Aquell mateix any marca una de les fites més importants en la història recent de Cabrera: contra totes les suposicions, que veuen Cabrera com a objecte molt preciat pel Ministeri de l'Exèrcit, aquest anuncia que la transferirà per 300 milions de ptes. al d'Informació i Turisme, que per la seva banda la posarà a subhasta pública a fi que pugui ser urbanitzada. Una empresa immobiliària catalana (el nom de la qual no creim necessari esmentar, atenent a raons humanitàries, ja que el capitalista en qüestió és ja molt vell i gaudeix d'una salut fràgil) tenia ja la memòria redactada (L'ECOLOGISTA ha tengut accés a aquest document, realment interessant i inèdit).

Quan en Feliu s'assabenta d'allò que se cou a Madrid, demana audiència al ministre d'Informació i Turisme, l'actual dirigent de la gran dreta espanyola: Manuel Fraga Iribarne. Aquest accedeix a rebre'l, i, després d'escoltar d'en Feliu el relat sobre l'expropiació de l'illa l'any 1916 i sobre el dret de reversió que li assisteix, li enfloca aquesta: "como esto sea un invento, se va a acordar de mí". Però evidentment no era cap invent: l'endemà, en Feliu s'hi entrega amb un document notarial que testifica que ell és l'hereu legal de la persona que va ser expropiada de la finca de Cabrera. En Fraga, després de donar una *passada* al subsecretari que havia estat el *cervell* de l'operació, li confessa que a ell li és igual que el complex turístic el faci en Feliu o una altra persona, però li adverteix que si recupera Cabrera i no l'urbanitza, tornarà iniciar un expedient d'expropiació.

Així les coses, en Feliu no veu la situació gaire clara, i decideix apel.lar als tribunals. El recurs contra la cessió de Cabrera a Informació i Turisme per a la seva subhasta és vista pel Tribunal Suprem, que el novembre de 1965 dicta sentència, en aquest cas desestimatòria de les tesis d'en Feliu. El maig de 1967, la Sala Especial de Reversió del mateix Tribunal Suprem emet una nova sentència (aquesta més favorable a en Feliu) que diu que si alguna vegada Cabrera deixa de tenir ús militar, en Feliu pot exercir el dret de reversió.

Mentrestant, davant la polèmica suscitada, el Ministeri de l'Exèrcit ja havia abandonat els seus plans de desfer-se de Cabrera. L'acció d'en Feliu havia així resultat incidentalment crucial per a la preservació de Cabrera.

El febrer de 1970, el Consell de Ministres atorga a en Feliu (i a tota la seva descendència) el dret de dir-se Feliu de Cabrera.

Aquell mateix any, el mes de maig, en Feliu dirigeix una instància al Ministeri de l'Exèrcit, sol.licitant novament que la finca de Cabrera (o al manco una part) sigui desafectada de la seva declaració de zona militar, a fi que torni a les seves mans. El Ministeri obre un expedient i determina que una Comissió Conjunta formada per generals dels tres exèrcits dictamini la sol.lució a adoptar.

Aquesta Comissió se reuneix el desembre de 1970 i acorda proposar la desafectació de bona part de Cabrera, exclosos els enclaus de més valor estratègic; l'informe elaborat per la Comissió rep el vist i plau del ministre de l'Exèrcit i del vicepresident del Govern. La Junta Regional de Defensa de Balears és encarregada d'efectuar *in situ* la delimitació del tros de Cabrera a retornar a la família Feliu, i així ho fa, quedant la feina conclosa el juny de 1972. El mapa adjunt, que L'ECOGISTA ofereix en primícia, mostra el resultat d'aquella delimitació.

Quan la cosa pareixia que s'aproximava al desenllaç tan esperat per en Feliu, esclata l'escàndol: tota la premsa de Balears, Madrid i Barcelona se fa ressò de rumors segons els quals el que aviat seria propietari de bona part de l'illa pretenia construir-hi una vila turística amb 3 hotels i 200 xalets. Firmes mallorquines insignes d'aquell temps, com en Josep Melià i en Gabriel Janer Manila, clamen des de les pàgines dels periòdics contra la privatització de Cabrera. Aquells rumors sempre han estat desmentits per D. Sebastià Feliu, que els atribueix a una campanya orquestrada per l'aristocràcia palmesana, gelosa de veure'l a ell recuperar el seu antic feu.

En qualsevol cas, tota la *moguda* organitzada per tornar un tros de Cabrera a en Feliu queda congelada.

Aquell mateix any de 1972, emperò, està senyalat per una altra fita de la història de Cabrera: el ministre d'Informació i Turisme, Manuel Sánchez-Bella, a la sessió plenària del Congrés d'Ecologia i Turisme del Mediterrani Occidental, anuncia que el govern espanyol ha decidit crear una sèrie de parcs marítimo-terrestres, i que immediatament seran declarats els de Cabrera i S'Espalmador. En efecte, s'inicien els tràmits per a la transferència de Cabrera a ICONA, però el febrer de 1973 la Direcció General del Contenciós de l'Estat adverteix que si Cabrera deixa de tenir ús militar en Feliu pot exercir el seu dret de reversió.

Davant la delicada situació creada, el Ministeri de l'Exèrcit fa marxa enrera: el març de 1973 redacta una resolució a la qual se nega que mai s'hagi instruït cap expedient com a conseqüència de la sol.licitud feta p'en Feliu tres anys abans. El contengut d'aques-

En trama, porció de l'illa de Cabrera que pròximament podria tornar a mans de la família Feliu.

ta resolució, emperò, és declarat nul per sengles sentències de l'Audiència Nacional (novembre de 1977) i del Tribunal Suprem (maig de 1981), que igualment proclamen el dret d'en Feliu a ser considerat part interessada directament a l'expedient (un expedient que el Ministeri havia pretès que no existia).

I així surgeixen les maniobres militars, en un intent de justificar la permanència de l'exèrcit a Cabrera (vegeu l'article de Miquel Angel March).

Però en Feliu, persona realment infatigable, continua el seu camí: el juny de 1977 firma una espècie d'acord amb ICONA segons el qual el dia que recuperi Cabrera la declararà parc natural, evitant, però, que algú se lucri amb la gestió de la seva finca.

Obligat per la sentència del Tribunal Suprem de maig de 1981, el desembre del mateix any el Ministeri de l'Exèrcit dóna a en Feliu audiència a l'expedient, però, en una burda maniobra d'ocultació, suprimeix d'aquell tots els documents compremetedors referents a l'acord de desafectació parcial de Cabrera, fet per aquella Comissió Conjunta de generals l'any 1970. Quan en Feliu se disposa a entaular el corresponent recurs contencioso-administratiu, el Ministeri posa novament a la seva disposició l'expedient, aquesta vegada amb tots els papers.

El recurs actual

Quan, a començaments de l'any passat, en Feliu té ocasió d'examinar detalladament tot el voluminós expedient de Cabrera i s'assabenta que fins i tot se va fer una delimitació *in situ* del tros a tornar-li, decideix interposar el que segurament serà l'últim i definitiu recurs contencioso-administratiu que clourà aquest afer, que ja dura dècades. Actualment en tramitació (va ser interposat el novembre de 1984), aquest recurs sol.licita de l'Audiència Nacional que declari oficial la resolució de desafectació parcial de l'illa de Cabrera feta per l'exèrcit l'any 1970, i que declari nul.la la del Ministeri de Defensa de novembre de 1983 (ja amb en Narcís Serra com a ministre), contrària (una vegada més) a les tesis d'en Feliu. Si la sentència (que probablement serà emesa l'any 1986) resulta favorable a en Feliu, cosa que en pura teoria jurídica resulta bastant probable, aleshores podrà exercir el tan repetit dret de reversió, de manera que per un preu a determinar pel Tribunal Provincial d'Expropiació (i que en principi ha de ser el preu actualitzat d'allò que l'Estat va pagar a l'avantpassat d'en Feliu l'any 1916), D. Sebastià Feliu de Cabrera i Quadreny recuperaria la propietat de més de mitja illa de Cabrera, destinant-la —com ha promès reiteradament— a protecció de la naturalesa.

I l'Estat, mentrestant

Al marge del contenció sobre la propietat, l'Estat espanyol no pot defugir la seva obligació moral de protegir l'arxipèlag de Cabrera i la mar que l'envolta.

De fet, les nostres darreres informacions són encoratjadores: a un debat al Senat sobre protecció d'un espai natural de Canàries, l'actual ministre d'Agricultura, Carlos Romero, deixà caure que el primer parc marítimo-terrestre que projecta l'actual Administració socialista és el de Cabrera. Per altra banda, la quarta reunió dels 17 països signants de la Convenció de Barcelona sobre protecció del Mediterrani (Albània és l'únic dels 18 països riberencs del Mediterrani que no ha firmat l'acord, encara que ha assistit a aquesta reunió com a oïent), celebrada a la ciutat italiana de Gènova el passat mes de setembre, ha aprovat una resolució que obliga els països signataris a crear un total de 100 parcs i reserves per a protegir illes i ecosistemes del litoral del Mare Nostrum.

Que així ho vegem!

Les maniobres militars de Cabrera i el seu impacte

Miquel Angel March

"A las doce menos cuarto comenzaba la ofensiva. A partir de ahí, entra en acción la artillería embarcada, arremetiendo contra la costa. Los grupos tácticos *Gacela* y *Serpiente* empiezan a ganar terreno. *Serpiente* recibe protección por medio de la artillería, mientras un helicóptero ligero va dirigiendo el tiro que efectúan las unidades navales...

En menos de un minuto las ametralladoras de los batallones vuelven a funcionar al tiempo que la artillería naval inicia el bombardeo a la segunda línea enemiga. En estos momentos una lluvia de fuego cae sobre el puerto de Cabrera, con la coordinación de ametralladoras, lanzagranadas y cañones sin retroceso. *Gacela* prosigue su avance hacia *Brújula* sin mayores problemas, cuando la unidad helitransportada rompe el fuego en el vértice de Na Picamosques...."

No. No es tracta de cap crònica de la 2ª Guerra Mundial, ni de Las Malvinas, baldament ho pugui semblar. Són paràgrafs d'una crònica apareguda a un diari local on se contaven, damunt-damunt, les maniobres militars que aquells dies es feien a Cabrera, l'any 1980.

Hi participaren 1.300 soldats, 95 vehicles lleugers, 16 obusos de 103/26, 9 morters pesats de 120 mm., i 2 AML de 90 mm, així com 4 helicòpters, que durant cinc dies maniobraren a Cabrera. Tot un petit exèrcit a una illa de 1.500 hectàrees.

La celebració de les maniobres és un fet relativament recent. Encara que l'illa va esser ocupada l'any 1915 i expropiada l'any 1916, les primeres maniobres no es dugueren a terme fins a 1973, obra del general i ex-batle de Palma Máximo Alomar. Sembla esser que no era més que una invenció per a poder justificar la presència militar en aquesta illa. Aquell any hi participaren unitats dels tres exèrcits i foren batiades amb el nom de *Operación Libélula*. Les cròniques de l'època conten que varen esser utilitzades 50 tones de munició, durant els vuit dies que duraren.

Des d'aquell any no s'han aturat de fer-se.

Epoca i durada

Els exercicis militars de Cabrera es duen a terme entre els mesos de maig i juny. A 1973 es feren entre dia 1 i dia 9 de maig, emperò pocs anys després es començaren a fer pel mes de juny, no sempre els mateixos dies. L'any 80 se celebraren de dia 23 a dia 28, el 82 de dia 16 a dia 23, el 84 de dia 3 a dia 10 i el 85 de dia 5 al 15, sempre de juny.

La durada tampoc és sempre la mateixa. N'hi ha hagut que han durat cinc dies i n'hi ha hagut que n'han durat deu. Les darreres, les del 85, els soldats estaren 9 dies a Cabrera, 5 dies l'any 80 i 7 el 84.

Així i tot val a dir que a més d'aquestes maniobres de començaments d'estiu, adesiara es duen a terme altres exercicis militars. Es el cas, per ejemple, de les pràctiques de tir naval que es feren a mitjan març per part d'unitats de l'Armada francesa, britànica, italiana, portuguesa i espanyola.

Homes i armament

El nombre de soldats que participen a les maniobres canvia d'un any a l'altre, emperò es pot xifrar entre 1.000 i 1.500. Precisament les primeres són unes de les que hi va haver més participació, prop de 1.500 homes, mentre que l'any passat *només* hi prengueren part 842 soldats. El 85, 1.400, i el 82, 1.000.

Es tracta de guarnicions de les Balears, dels tres exèrcits, encara que de vegades hi ha participació de la Península. Podem trobar des de la Infanteria i l'Artilleria, a Sapadors, Transmissions, Cavalleria, Enginyers, Sanitat, Intendència, Veterinària,... A més trobam participació de l'exèrcit de l'Aire (helicòpters i avions-caça) i de l'Armada. Com exemple vegem l'expedició tàctica de l'any 1982: dos batallons d'Infanteria (Palma-47, Maó-46 i Eivissa-48), un grup d'Artilleria de vuit peces, una companyia mixta de Sapadors i Transmissors, una companyia mixta d'Intendència, una secció de Sanitat i una d'Automòbils.

Pel que fa al material i l'armament, ja coneixem el que s'utilitzà l'any 80. D'un any a l'altre la cosa canvia una mica. Per exemple en el 82 hi participaren 52 vehicles, 14 morters, 10 canons, i 8 obusos. Completaven l'expedició 6 helicòpters. Aquell any se feren 406 tirs de morter de calibre 81 i 66 trets de canó sense retrocés, 128 tirs de llançagranades i 108 d'obusos.

A més d'aquests, de vegades hi participen avions procedents de la base valenciana de Manises; en concret, enguany hi prengueren part 9 caces, 6 del tipus F-5 i 3 del tipus C-101.

L'any 1973 s'empraren 50 tones de munició.

Els bombardeigs

Les maniobres es basen en un suposat enfrontament de dues forces enemigues: una d'elles ha ocupat Cabrera i l'altra l'intenta recuperar. Comencen generalment amb el desembarc de les tropes a una part de l'illa, les quals poc a poc la van reconquerint fins arribar al Port, darrera plaça enemiga i punt vital per al seu abastiment. En temps de maniobres es fan exercicis de tir amb foc real. Aquests darrers anys hem pogut comprovar el bombardeig de l'Illa des Fonoll, l'Illa des Conills, Na Redona, els Estells, etc.

L'Illa des Conills, coneguda també com Sa Conillera, és una de les més castigades. Enguany mateix, a les maniobres *Anibal-85*, es borbardejà aquesta illa amb 60 canonades de peces 105-26, les dues primeres amb foc simulat, per espantar les aus (quin detall!!), i la resta amb foc real. Recordem que a l'Illa des Conills s'hi troba una important colònia de gavina d'Audouin. La mar és objecte també de les pràctiques de tir, encara que de vegades s'empren flotadors.

Llocs com Na Picamosques o Na Miranda, a l'illa gran de Cabrera, són també fitó dels tirs.

Impacte de les maniobres

L'impacte de les maniobres ve motivat per una sèrie de factors: l'ús de foc real, el renou de les bombes, la presència de 1.500 homes a una illa relativament petita, l'obertura de camins, etc.

Els llocs afectats pels bombardeigs són d'una riquesa ecològica fora de dubte, com es pot comprovar als articles d'aquest periòdic i com ho confirmen multitud d'informes i estudis, entre ells els inventaris d'espais a protegir elaborats per l'ICONA i INESE. En tot cas, urbanísticament parlant, les Illes de Cabrera gaudeixen de la màxima protecció que li pot atorgar la Llei del Sòl, en concret Element Paisatgístic Singular.

L'època de l'any en què es duen a terme les maniobres és especialment crítica pel fet de coincidir amb la nidificació i cria d'una sèrie d'aucells protegits. Per exemple és el temps en què el virot es troba en plena incubació de l'únic ou que pon cada femella. A la noneta les maniobres la sorprenen amb el començament de l'eclosió de l'ou, la baldrija ja cria els seus polls i la gavina roja o d'Audouin té els joves a punt de volar.

Es ver que no disposam d'un estudi complert de les conseqüències de les maniobres sobre el medi ambient de Cabrera. Així i tot, arran d'una sèrie de visites per a anellar aucells, vàrem poder comprovar algunes manifestacions de l'impacte.. Hem trobat coves de virots totalment esfondrades per impacte de les bombes. El cas de la gavina roja és encara més dramàtic. Com tots sabem, es tracta d'una gavina poc freqüent, considerada la més rara del món i amenaçada per l'extinció, segons apunten distints organismes internacionals. Fins fa poc, els illots de Cabrera comptaven amb les colònies més nombroses. Malgrat tot, però, enguany no ha criat a cap illa d'aquest arxipèlag. Recordem que gran part de les pràctiques de tir se fan a l'Illa des Conills.

Més difícil de mesurar és l'impacte sobre les colònies de falcó marí, corb marí o àguila peixetera.

D'altra banda les maniobres militars han provocat l'obertura de nous camins per tota l'illa, arribant fins i tot ben a prop del Cap Ventós, Na Miranda i tants de llocs més. A més de l'impacte estètic, s'ha d'advertir del perill d'erosió que això comporta a una illa d'un règim pluviomètric mediterrani sec. Aquest fet se complica amb l'impacte de les bombes sobre el sòl.

Tot això va lligat a fets també comprovats de destrucció i arrassament d'algunes plantes relictes que trobaven a Cabrera un refugi ideal. Ja que parlam de vegetació, val la pena fer esment del perill d'incendi que té l'illa degut a l'ús de foc real a les maniobres, agreujat per la sequedat de l'època en què se celebren. Així i tot fins ara no n'hi ha hagut cap d'incendi.

Supressió de les maniobres

Ja en temps del Consell General Interinsular, aquest organisme va sol.licitar a Defensa que les maniobres no utilitzassin foc real. Darrerament el Consell de Mallorca, pel juliol d'enguany, va demanar una cosa semblant: que els bombardeigs no perjudiquin el medi ambient de Cabrera i, per tant, que no s'utilitzi foc real.

Fa aproximadament un mes, el Parlament de les Illes Balears, a proposta del PSM aprovà per unanimitat una proposició no de llei per la qual s'encarrega al SECONA un informe sobre els impactes de les maniobres militars a les illes de Cabrera.

El GOB ho ha repetit massa vegades: les maniobres militars de Cabrera s'han d'acabar. Aquest arxipèlag ha d'esser un Parc Nacional ara. No es pot negar que els exercicis militars estan malbaratant aquest espai, que, com s'ha posat de manifest a altres articles, és d'una riquesa ecològica extraordinària.

Un instant de les maniobres d'artilleria celebrades anualment a Cabrera.
(Foto: arxiu DM)

Alzinar: l'incert futur del nostre bosc autòcton

Josep Antoni Aguiló

No voldria espantar el lector amb un títol, potser, una mica pessimista. La veritat és que l'alzinar, el bosc mediterrani per excel.lència i que a casa nostra encara té una certa importància, està en clara regressió. Mallorca i Menorca, úniques illes Balears on l'alzinar hi és representat, no escapen a aquest trist fenomen. En les ratlles que segueixen veurem una mica quin alzinar tenim, com és i com es forma i cap a on pot derivar, tenint en compte els factors que incideixen sobre la seva evolució. Potser en traguem qualque idea que ens serveixi per a conèixer-lo millor i per a entendre d'una vegada que la natura té tant més de valuós com menys hi posa les mans l'home.

Possiblement molts dels que llegeixin aquest article ja coneguin l'alzina, i per ventura moltes plantes més. Així mateix, també deuen conèixer el que en deim alzinar, pinar, garriga, prat, etc. D'aquesta manera hem diferenciat, per una part, les espècies vegetals i, per l'altra, els tipus de vegetació. Tampoc no és gaire difícil per a una persona que surti sovint al camp de lligar un cert tipus de vegetació a un cert lloc geogràfic: l'alzinar el situam a la muntanya, la garriga a les planes, els prats a les marines. En aquest cas, potser sense adonar-se'n, hom assigna a cada tipus de vegetació tota una caracterització física, climàtica, geològica i edàfica, etc. Així, seguint aquestes passes, hem refet el camí i hem arribat al punt on podem començar a parlar de l'alzinar, és a dir, veure en quines condicions físiques es desenvolupa, quins elements s'hi fan i com s'estructura.

També hem de dir que no tot és tan simple. Per una part hi ha una diferència sensible en la intervenció dels factors climàtics sobre els vegetals. El mateix passa amb els edàfics. Els animals, essers vius que s'aprofiten dels vegetals d'una forma directa (alimentació) o indirecta (hàbitat) també juguen un paper molt important en l'organització del bosc.

Per acabar, l'home, que amb la seva intel.ligència ha fet possible el *progrés*, també ha cregut oportú treure profit del bosc i d'una manera o altra ha alterat l'organització de la forma més poc natural.

Aquests diferents aspectes, ordenats, els anirem veient amb cert detall a continuació.

Medi físic

Pel que hem dit abans hom lliga normalment l'alzinar a la muntanya. Això, de fet, és cert, i si bé (com passa amb tots els fenomens naturals) hi ha excepcions, podem afirmar que l'alzinar té avui a Balears (i especialment a Mallorca) el seu darrer reducte a les zones muntanyenques.

Això implica també que vagi lligat a una climatologia i a una geologia determinades. Si bé a nivell de substracte la Serra no presenta peculiaritats excessivament acusades com per permetre un canvi substancial a la vegetació, sí que n'hi ha a nivell climàtic. Tot s'ha de dir: a la nostra muntanya encara es nota la influència mediterrània. Ara bé, els efectes orogràfics es fan notar i les conseqüències, sense ser espectaculars, són ben apreciables.

Així, els estius continuen eixuts i les pluges es concentren a la tardor i a l'hivern; els canvis es noten a les temperatures, que a mesura que anam pujant van minvant, a raó de mig grau cada 100 m. Quant a les pluges, s'incrementen notablement, de tal forma que les precipitacions totals anuals poden sobrepassar els 1.200 litres per metre quadrat i any, xifra considerable, que duplica les necessitats hidríques mínimes de l'alzinar.

Com passa amb tot, això tampoc no és tan senzill, i es pot complicar més si introduïm aspectes orogràfics, és a dir, situacions especials d'orientació, pendent, etc; però per a una aproximació generals els principis que hem dit (temperatures més baixes i humitat més elevada) ens van bé per a caracteritzar l'alzinar.

En efecte, aquestes dues condicions són importantíssimes per a la instal.lació i desenvolupament d'un alzinar *com cal*. De fet, a Mallorca actualment l'alzinar ocupa una zona a la Serra comparable amb el que els botànics denominen un estatge, amb certes matisacions. Les faldes de les muntanyes es veuen cobertes per alzinars que arriben fins a unes cotes mitjanes de 1.000 m aproximadament. El límit inferior, no tan precís, pot fixar-se en els 400–500 m, si bé per sobre i per sota de les cotes màximes i mínimes hom pot trobat alzines. El que feim fixant aquests límits és donar els marges òptims de creixement.

Per acabar aquest apartat, cal fer una mica enrere i parlar de la importància del sòl. Hem dit que a Mallorca no hi ha gairebé variacions en el substracte. Això és veritat quant a la natura de la roca mare, calcària pràcticament en la seva totalitat i que origina sòls calissos en processos que en deim edafogenètic. Els sòls, vertaders ponts entre la roca mare i els essers vius, sí que poden esser de diferents tipus, i el que convé a l'alzina és un sòl ben desenvolupat, gruixat i fosc; el que la gent normalment anomena terra d'alzina, negra i humida, és precisament el sòl típic de l'alzinar.

A molts de llocs de Mallorca, com el de la foto, que correspon a la vessant NW del Puig Major, la presència d'alzines aïllades constitueix l'únic rastre de la passada existència de formidables extensions forestals. (Foto. Tià Avellà)

La formació i establiment d'aquest tipus de sòl actualment és possible a llocs protegits (valls, planes), on els processos d'erosió són febles i permeten un procés complet de gènesi edàfica. Això també limita la distribució de l'alzinar, que actualment ocupa els llocs on el sòl és encara important.

A l'alzinar no tot són alzines

Quan hom parla de boscos totd'una pensam en els elements més representatius: els arbres. La veritat és que fisonòmicament, és a dir, d'aparença, el bosc és arbres. Quant a organització com a ecosistema i quant a composició, la realitat és una altra. Els botànics parlam d'estrats o capes, en els quals podem agrupar les formes biològiques, és a dir, arbres, arbusts i petites plantes o herbes. Aquests estrats els formen normalment diferents espècies que donen la diversitat a un bosc. Hem de dir que els canvis (tant climàtics com edàfics) d'una zona geogràfica a una altra permeten certa diversificació en la composició florística del bosc. Així tenim que els alzinars estesos per la regió mediterrània poden esser estructuralment semblants, però floristicament diferents. O sigui, els estrats es conserven, però canvien les plantes.

Pariant de l'alzinar de casa nostra, hem de dir que els botànics, per comparació, sempre l'han trobat pobre. Aquesta pobresa, donada pel nombre de plantes que s'hi fan, és relativa, i com que l'alzinar que tenim és únic, no ha de servir per a malinterpretacions.

Ja que parlam d'estrats, podem ordenar les plantes que s'hi fan. Quant a arbres, a més de l'alzina (*Quercus ilex*), de mida molt variable, trobam dos arbres petits, un d'ells abundant a certes zones, l'arbocera (*Arbutus unedo*), molt coneguda pels seus fruits carnosos, vermells i rics en alcohols, i l'altre el marfull (*Viburnum tinus*), que és més rar i localitzat a certs indrets ombrívols i freds. Els arbusts no són gaire abundants, si bé tenim espècies com el llampúdol bord (*Rhamnus ludovici-salvatoris*), els aladerns (*Phillyrea* sp.) i el llampúdol (*Rhamnus alaternus*). El rusc (*Ruscus aculeatus*) i les esparegueres (*Asparagus* sp.) completen la llista de les plantes arbustives.

Les orquídies d'alzinar, entre d'altres dels gèneres *Cephalanthera*, *Neottia* i *Neotinea*, es poden comptar entre les plantes més petites. No podem oblidar-nos del pa porcí (*Cyclamen balearicum*), de petita flor blanca, que fou considerada molt de temps com a planta endèmica (fa alguns anys ha estat trobada a la regió de Fenouillèdes, a la Catalunya francesa) i que té —com veurem més endavant— una certa importància en l'aprofitament del bosc; a un altre nivell, també la seva importància l'ha duit a compartir amb l'alzina el nom que els botànics han donat a la comunitat d'alzinar, que científicament es denomina *Cyclamini-Quercetum*.

Les lianes, formes d'adaptació de certes plantes a viure dins boscos on la llum no és excessiva, també sóm importants a l'alzinar. El xuclamel (*Lonicera implexa*) i l'aritja (*Smilax aspera*) en són dos exemples. La falguera (*Pteridium aquilinum*) fa acte de presència als alzinars més elevats i arriba a tenir certa importància.

Per a les persones que s'hagin entretengut a passejar per alzinars i mirar plantes, la relació d'espècies que hem fet és incompleta i en manquen moltes i a més importants, com el romaní, el xiprell, el ginebró, etc. Es cert que aquests també són part de l'alzinar; el que passa és que l'alteració dels factors que determinen l'establiment de la vegetació fa que aquestes plantes típiques d'altres unitats o formacions (garrigues, per exemple) es vegin afavorides i entrin a formar part d'altres, com l'alzinar, i s'hi estableixin sense cap problema.

Vida animal a l'alzinar

Els animals són molt importants en l'organització de l'alzinar. Les relacions que es poden establir entre els animals i el bosc, com hem dit abans, són de dos tipus: un de caire tròfic, és a dir, alimentari, i l'altre de caire ambiental, és a dir, d'hàbitat. Ambdós tipus són molt importants per a l'equilibri i estabilitat de l'alzinar. En determinades ocasions, desequilibris naturals en les poblacions donen lloc a plagues que poden alterar la composició i estructura de l'alzinar. Una d'aquestes plagues ha causat grans destrosses en els alzinars mallorquins durant els anys 1982 i 1983: es tracta de

Extensió actual de l'alzinar a Baleares (taques negres), equivalent a unes 16.150 hectàrees; i àrea que se suposa ocupava l'alzinar quan l'home va colonitzar les notres illes, fa uns 7.000 anys (retxat)

Un tros de la pista oberta amb excavadora a l'azinar de Comafreda, l'any 1981. La denúncia pública feta pel GOB donà lloc a un petit escàndol, inútil per altra banda.
(Foto: Jesús R. Jurado)

L'actual moda de les xemeneies de llenya com a sistema de calefacció és una de les principals amenaces que pesen sobre les despulles d'alzinar que han arribat fins a nosaltres.
(Foto: Jesús R. Jurado)

l'eruga d'una papallona nocturna, el nom científic de la qual és *Tortrix viridana*; però, a diferència de l'home, les plagues naturals són regulables pels propis ecosistemes, i els nostres alzinars han sortit airosos d'aquella prova.

Els animals aprofiten la matèria assimilada per les plantes i la reciclen cap als microorganismes, que la tornen a descompondre en matèria inorgànica, la qual sols és aprofitable pels vegetals autòtrofs, amb els quals s'inicien sempre les cadenes tròfiques.

En un altre ordre de coses, és notable la influència que tenen Mamífers i Aucells en l'expansió de l'alzinar. Moltes de les plantes que s'hi fan tenen fruits carnosos i apetitosos, i d'altres aferradissos; ambdós sistemes permeten la dispersió de les llavors. Això s'ha demostrat a un estudi fet a Montpeller (al Sud de França), on els aucells han contribuït a l'expansió d'un alzinar.

Establiment i evolució d'un alzinar

Ja sabem tot el que cal per a l'establiment d'un alzinar: un sòl gruixat, ben desenvolupat, temperatures no gaire elevades, humitat notable i ombra. En aquestes condicions, les plantes poden crèixer i donar com a resultat un bosc d'alzines.

El bosc és una unitat de vegetació estable, és a dir, que sols una alteració greu d'algun factor dels quals hem parlat abans pot provocar un desequilibri i en definitiva la regressió de la comunitat forestal. Aquesta estabilitat també ve donada com a producte d'una evolució del tipus de vegetació al llarg del temps. A partir d'un tipus o altre de vegetació, i si les condicions són òptimes, aquella pot evolucionar en el que en deim successió, cap a una altra més estable, i en definitiva cap al bosc, si les condicions són les adequades. També hem de dir que l'estabilitat és producte d'una successió lenta i que l'establiment d'un bosc no és cosa de dies ni mesos. Aquí també intervé la velocitat de creixement dels elements del bosc (en el cas de l'alzina, molt lent).

Per què, doncs, si el bosc és tan estable, està en regressió? Potser trobem la resposta en el següent apartat.

L'home i l'alzinar

El bosc ha estat des de sempre molt lligat a l'home. En èpoques remotes, l'home devia cercarhi menjar i protecció, i més tard llenya per a cuinar i fusta per a construir les seves primeres cabanes. L'aprofitament dels recursos i de l'espai per part de l'home al llarg de la història ha estat tan intens que l'alzinar no podia lliurarse'n. Durant segles les alzines han estat explotades com a font de carbó per a la calefacció; encara avui podem trobar sitges abandonades a llocs a on no queda ni rastre de l'alzinar.

Sempre s'ha dit que els aprofitaments amb mesura i d'una forma raonable no són perillosos. Això es cert, el que passa és que hi ha d'haver una correlació entre la producció que ens ofereix la natura y la demanda de recursos per part de l'home. Si un bosc és poc productiu, valdria més deixarlo fer i cercar altres fonts de producció. Tots sabem, a més, que la fusta de l'alzina no és de gran qualitat. Tallar una alzina significa crear una clariana al bosc, i ja hem dit que l'alzinar vol ombra; així, a la clapa creada, en lloc de tornar a néixer una alzina o una altra planta d'alzinar, hi medrarà una planta de garriga menys exigent. Això és el que passa amb el pi, de creixement més ràpid i de fusta més interessant per als forestals. El que no es diu és que el pi conté reïnes molt combustibles; la seva fulla no fa ombra, deixa caure l'aigua de pluja amb més força, i encara més coses.

Quant a les pastures, també ens trobam amb problemes per a l'alzinar. El costum de deixar a lloure els porcs a dins l'alzinar està molt estès des de temps immemorial. Els animals graten la terra per cercar les glans (fruits de l'alzina) i els tubercles del pa porcí. El resultat ja és imaginable: sòl remogut, que no permet la germinació de plantes delicades, pluges (que a la muntanya són més nombroses) provocant una escorrentia que s'enduu la terra... Malgrat algun efecte espectacular a certs llocs de la Serra on encara s'acostuma a engreixar porcs dins l'alzinar, podem dir que la incidència d'aquest problema, afortunadament, és de cada vegada menor.

No passa el mateix amb la tala d'alzines per a l'obtenció de llenya, on s'observa un lleuger increment al llarg dels darrers anys. ¿Com explicar això, en un moment en què els combustibles moderns (gas ciutat, butà, etc) esdevenen cada cop més importants? Possiblement la resposta l'hauríem de cercar en la moda de les xemeneies i estufes de llenya, sobre tot a les segones residències del camp i la muntanya, on les temperatures de l'hivern són força baixes; aquesta moda ha incrementat la demanda de llenya i, conseqüentment, la tala d'alzines.

Per talar alzines i comercialitzar la fusta cal sol.licitar el corresponent permís de l'Administració (en aquest cas, de la Conselleria d'Agricultura i Pesca de la Comunitat Autònoma), que el concedeix, per a una xifra determinada d'arbres, prèvia inspecció del bosc per part de tècnics forestals. El consum particular de llenya que fan els amos d'alzinars, sobre el qual no existeix cap tipus de control (ja que no requereix autorització) fa que la xifra d'arbres que efectivament es tala anualment sigui encara major.

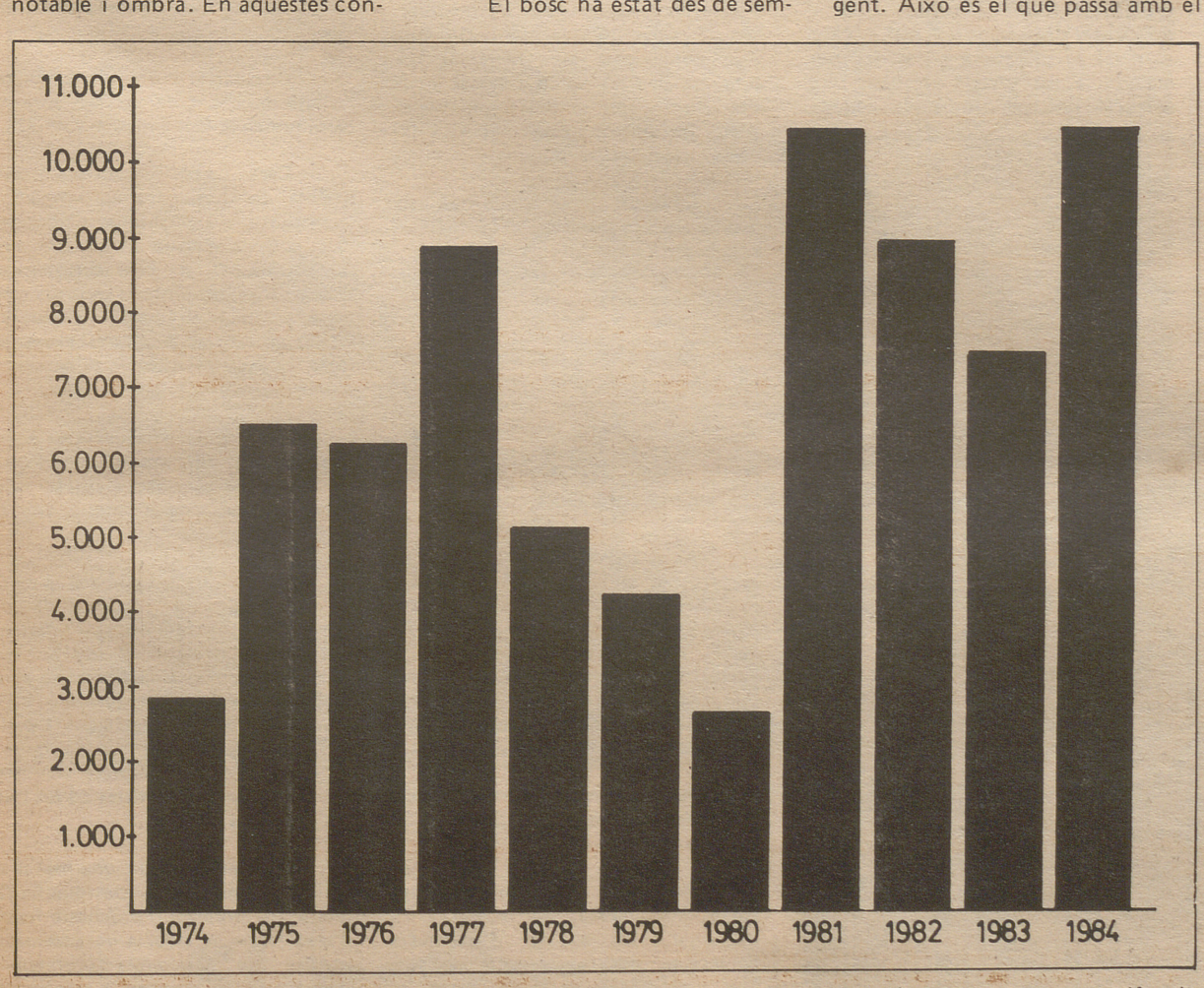
L'explotació del bosc comporta altres alteracions a més de la pròpia tala d'arbres, com per exemple l'obertura de pistes per a l'extracció de la llenya. Aquest procés no solament facilita l'erosió, sinó que també permet la introducció d'espècies vegetals externes a la comunitat de l'alzinar que augmenten el risc d'incendis.

Protegir l'alzinar

Es clara la necessitat de protegir l'alzinar d'uns fenomens que representen la destrucció d'un ecosistema d'indubtable valor ecològic i també paisatgístic.

No ens queda més remei que proposar mesures destinades a impedir, o al menys pal.liar, la regressió de l'alzinar. Aquestes mesures se poden resumir en les següents: 1) declarar estrictament protegits tots els alzinars que ens queden; 2) donar tractament fiscal favorable als propietaris de finques que no explotin l'alzinar; 3) dur endavant una ambiciosa política de reforestació a base d'alzines i totes les plantes que formen el sotabosc de l'alzinar; i 4) prohibir totalment l'obertura de pistes dins els boscos.

Donada la manca de dades sobre la productivitat (rendiment de matèria viva produïda) dels nostres alzinars, i també sobre la seva evolució, seria interessant encetar un estudi interdisciplinari que avaluàs l'estat actual del nostre bosc i el comparàs amb el d'altres localitats. Potser d'aquí en treuríem qualque conclusió que ens servís en un futur per impedir la seva total destrucció.

Nombre d'alzines tallades a Balears al llarg dels darrers anys, amb la corresponent autorització d'ICONA. A aquestes xifres, ja per si alarmants (73.000 arbres destruïts en el període 1974-1984), caldria afegir les alzines tallades per a consum domèstic dels pagesos, que no requereixen autorització.

PER PROFUNDITZAR EN EL TEMA...

J. ALZINA, S. CRESPI i J. SUREDA (1985)
Els boscos de les Illes Balears
Caja de Baleares

A. ESCARRE i altres (1984)
Ecología del bosque esclerófilo mediterráneo
Investigación y Ciencia

R. FOLCH (1980)
La defensa dels bocos
Ciència 2

C. GUTIERREZ, F. PRIETO i M.A. GARCIA-DORY (1984)
Evolución del encinar en España
Quercus, 16

P. QUEZEL, R. TOMASELLI i R. MORANDINI (1982)
Maquia y bosque mediterráneos
Ed. Serbal

J. TERRADAS i altres (1981)
Els ecosistemes forestals del Montseny
Ciència, 9

El GOB participa a la gestió de Sa Comuna de Bunyola

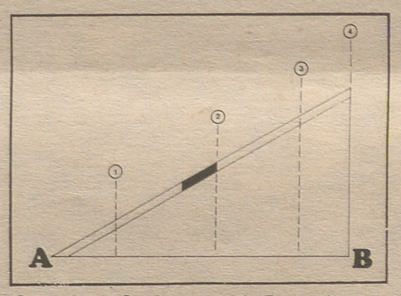
Pere J. Brunet

L'activa delegació del GOB a Bunyola forma part, des de fa dos anys, de la comissió informativa creada per l'Ajuntament per gestionar Sa Comuna, mont públic de 800 hectàrees d'extensió. De l'esmentada comissió hi formen també part representants de la Societat de Caçadors, un Grup d'Esplai i les associacions d'hípica. El primer objectiu que s'ha fixat el GOB-Bunyola ha estat l'elaboració d'un document que conté propostes per a la gestió racional d'aquest espai natural.

Al llarg del temps han estat pocs els documents de planejament que han fet referència a Sa Comuna. El bosc públic generalment ha estat ordenat de cara al seu aprofitament econòmic, i rares vegades s'han estudiat i organitzat els seus recursos d'una manera integral.

Va ser el 1946 quan el Distrito Federal de Baleares realitzà el primer pla d'ordenació de Sa Comuna, per tal d'organitzar tècnicament i des de la perspectiva de l'enginyer forestal la tala dels arbres dits *maderables*. Aquest pla va ser revisat per un altre el 1957 i, finalment, per un tercer el 1972. Es precisament en aquest darrer document on es planteja la necessitat de veure el bosc ja no solament com a espai productor de fusta, sinó també com a funcionalment implicat en l'esbarjo de les poblacions urbanes, tal com ho feien els plans de desenvolupament econòmic d'aquell temps. Dues coses s'han de valorar de manera especial per justificar aquest canvi de perspectiva: l'important creixement de les ciutats i la seva manca d'equipament, i la cada vegada menor rendibilitat econòmica de les explotacions forestals.

La creació de l'ICONA respòn precisament a la nova orientació i estratègia estatal de gestió forestal, encara que a molts de casos la manca d'una perspectiva global d'anàlisi, així com d'un major compromís amb la defensa de la natura, hagi posat en dubte el seu vertader sentit. Respecte a Sa Comuna, existeix un exemple immillorable d'això que deim. El 1973 l'ICONA redacta un document titulat *Anteproyecto Transformación y Ordenación del Monte de U.P. nº 5, Comuna de Bunyola, en Parque Público*, que és rebutjat per l'Ajuntament de Bunyola, més per allò que d'intromissiu tenia que per qualsevol altre motiu. El cert és que, sense haver de dubtar de la bona intenció dels seus redactors, al pla

Croquis de Sa Comuna de Bunyola amb una proposta de zonificació (vegeu el text).

li faltava maduresa i la seva aplicació pràctica hagués significat, sense cap dubte, l'aparició de serioses alteracions dins l'ecosistema. Com a punts més conflictius destacaríem l'asfaltat del camí principal, la creació de zones d'aparcament, la creació de noves infraestructures (un restaurant) i la repoblació cinegètica amb cérvols i daines. Com a positius convé citar la bona intenció de facilitar l'accés i permanència de la gent, el reforç del sistema de vigilància i control i l'aplicació a Sa Comuna d'una nova figura jurídica: el parc natural.

Respecte a altres planejaments, s'ha de dir que Sa Comuna s'inclou a dins l'àrea de paisatge protegit del Pla Provincial d'Ordenació de les Balears (1973), qualificada parcialment (els seus majors nivells altitudinals) com a paisatge preservat. Pel que fa al projecte de creació del Parc Natural de la Serra de Tramuntana, Sa Comuna no hi està inclosa en absolut en els avanços que han circulat.

Bases per a un pla d'ordenació

Qualsevol que hagi pujat a Sa Comuna durant l'hivern se n'haurà adonat que el principal problema que l'afecta és l'excessiva concentració de persones i cotxes a l'única àrea recreativa existent, a la Caseta d'es Garriguer, al seu mateix centre geogràfic.

Però en realitat el problema de Sa Comuna no és, com al cas de certs parcs periurbans, el de la densificació (persones/Ha), sinó el de la determinació espacial d'usos. Sa Comuna és prou gran com per poder acollir molta de gent. El que passa és que, donades les seves condicions ambientals i de conservació, certs usos i conductes haurien de ser evitats taxativament i altres reduïts a indrets molt concrets. Sense descuidar la seva funcionalitat tradicional, la definició de la capacitat recreativa de Sa Comuna ha de fer-se des del punt de vista ecològic i no solament del de la planificació, valorant per damunt qualsevol altre concepte la qualitat ambiental i acceptant únicament els nivells de canvi que no impliquin el seu deteriorament.

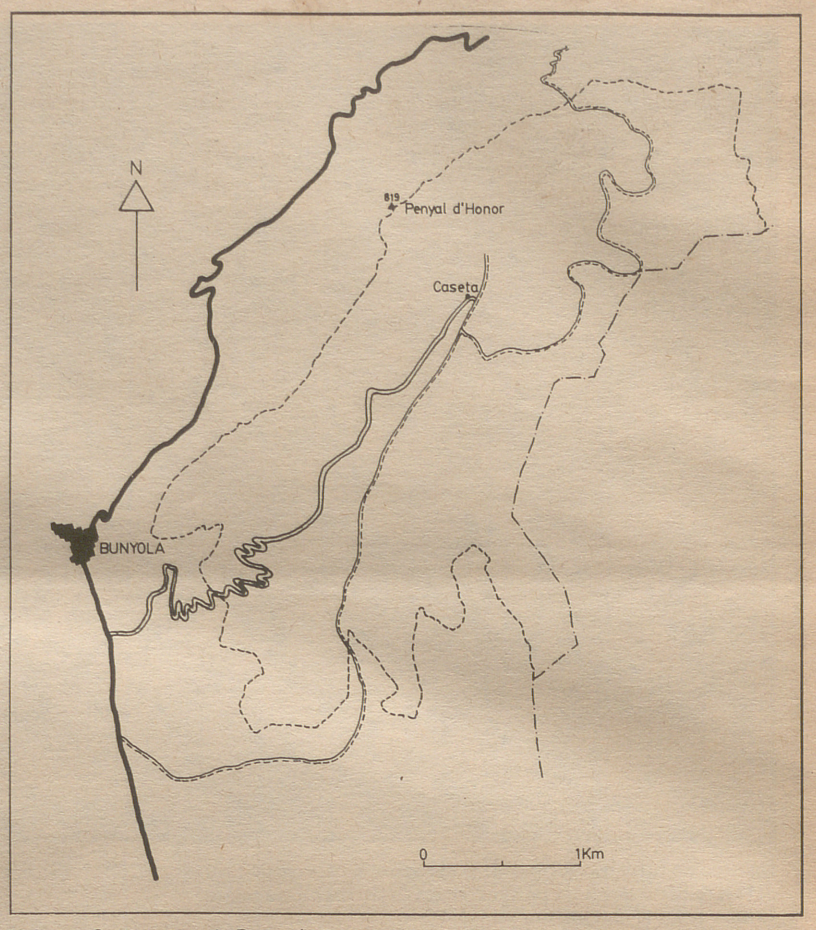
En línies generals, la proposta d'ordenació del GOB-Bunyola, presentada a l'Ajuntament el maig d'enguany, pretèn a una primera fase d'actuació definir una sèrie d'àrees que evitin tota incompatibilitat d'usòs, i que actuïn selectivament sobre els potencials usuaris. A Sa Comuna hi ha lloc per a tots (o quasi tots), però no qualsevol lloc de Sa Comuna es òptim per a tothom.

L'existència d'un sol accés en cotxe i d'una única àrea recreativa han fet que les condicions de conservació de Sa Comuna canviïn en relació a la seva proximitat. Com que el camí, per arribar a la dita àrea recreativa, s'endinsa fins al centre de Sa Comuna, resulta que és allà on es crea un clima manco distès i més artificialitzat. D'aquí que la nostra proposta es centri a definir àrees alternatives més accessibles i que, per aquest motiu i amb una infraestructura digna, dissuadesquin la majoria de fer més quilòmetres dels necessaris per trobar la mateixa cosa: un arbre per sostre, uns bancs i una barbacoa.

Es tractaria, en definitiva, de provocar de la manera més natural possible la determinació d'una relació entre distància lineal (des de l'accés) i qualitat ambiental, per la qual cosa se tractaria que la penetració amb cotxe se vés progressivament dificultada, per exemple impedint qualsevol intent d'asfaltat del camí, reduint la possibilitat de fer foc a indrets molt concrets, etc. Realment es tractaría d'aplicar una espècie de model *gravitacional* mitjançant el qual la distància i l'esforç per accedir a un sector implicàs una selecció natural, una cada vegada menor presència de gent i, per tant, un menor impacte.

La gràfica que presentam pot explicar millor el que volem dir.

Des del punt d'accés (A), fins a Sa Caseta (B), quasi sempre en pendent (de la corba del 350 m a la dels 630 aproximadament), el punt 1 és el de millors condicions per a la creació de la nova àrea recreativa alternativa a la existent (4). Aquesta àrea està devora camins que ofereixen bones possibilitats de passeig, especialment del camí del Comellar d'En Cupí, que es podria convertir en itinerari de natura. El punt 2, que coincideix amb l'acabament del tros asfaltat, es podria habilitar com a àrea específica a una posterior fase d'actuació. El mateix podria passar amb el punt 3, a la cruïlla de la carretera amb el camí del Comellar d'En Cupí i el camí del Penyal d'Honor. Finalment, del punt 4 s'evitaria la seva actual funció, dedicant-se a uns usos més compromesos amb el medi, amb finalitats didàctiques i per activitats de grup.

Mapa de Sa Comuna de Bunyola.

Propostes ecologistes per a la gestió d'un bosc

La proposta de gestió de Sa Comuna feta per representants del GOB-Bunyola en el si de la corresponent Comissió municipal se concreta en els punts següents.

Tala d'arbres: Protegir al màxim l'ecosistema forestal, salvant de qualsevol tala les alzines, i planificar racionalment les tales de pinar. Organitzar un sistema qualificat de control d'aquestes tales. Estudiar les possibilitats de reinversió a la pròpia Comuna d'un percentatge dels beneficis haguts. La tala no ha de suposar greus alteracions en el sotabosc, mantenint al màxim les condicions inicials i extraient els materials sobrants.

Incendis: Crear una infraestructura adequada per tal de facilitar les labors contra-incendis. Prohibir encendre foc, excepte a les àrees recreatives, àrees d'acampada i refugis.

Repoblació: Les propostes de repoblació es basaran en un estudi previ elaborat per la Comissió de Sa Comuna , detallant la zona, espècies, quantitat, condicions del terreny, entitat involucrada, etc. Es farà sempre amb espècies autòctones.

Arees recreatives: Crear una nova àrea als primers quilòmetres del camí principal, per tal de fer que els usuaris no utilitzin l'actual àrea de Sa Caseta; habilitar la nova àrea amb una infraestructura mínima (bancs, taules, aigua, foc) per tal que Sa Caseta sigui més un punt d'acampada que un lloc de reunió de grups o famílies.

Refugis: Acondicionar els dos existents actualment: Sa Caseta i Sa Cisterneta d'en Gil.

Acampada: Se proposen dues zones d'acampada: Sa Caseta i Es Planietjar. En el cas d'acampada col·lectiva, caldria sol·licitar un permís a l'Ajuntament. L'acampada individual (fins a 5-6 persones) es considerarà lliure a tota Sa Comuna.

Fems i residus: Els fems i residus no haurien d'aparèixer per res al bosc, i el pas de l'home no s'hauria de notar; a Sa Comuna fa falta eliminar els abocadors actuals i habilitar contenedors i/o papereres de fàcil maneig per tal de poder baixar periòdicament els fems a Bunyola.

Infraestructura viària: No asfaltar els camins ni obrir-ne de nous, per tal de no facilitar la presència de cotxes.

Circulació: Prohibir la circulació i l'estacionament de vehicles fora del camí principal (del Km 0 al Km 7).

Caça: La política adequada seria declarar Sa Comuna zona protegida i exceptuada de l'aprofitament cinegètic. Però aquesta mesura en principi seria substituïda per una altra consistent en trobar l'equilibri entre el recursos cinegètics actuals i la pressió de caçadors a l'àrea; en el cas i circumstàncies actuals, la cosa més clara és la necessitat d'un major control dels caçadors.

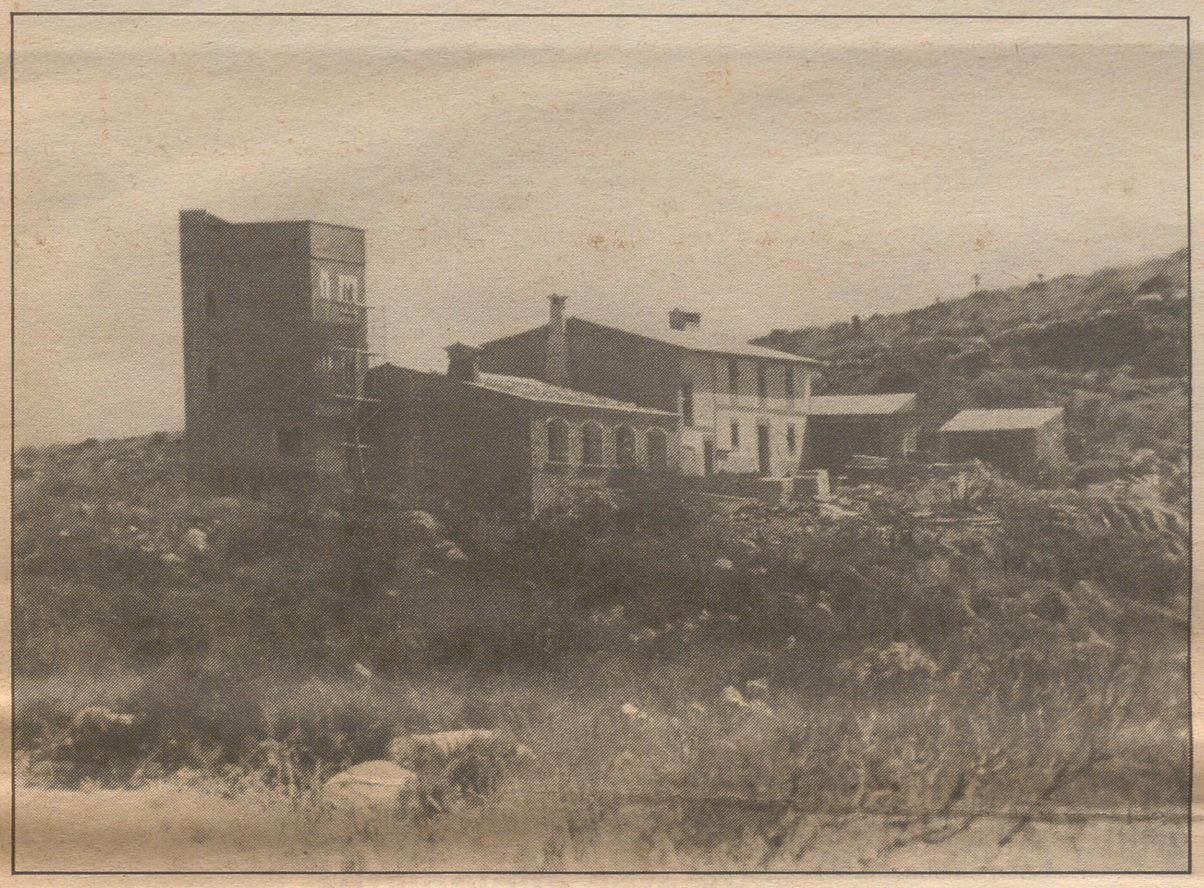
Esports: Es considera que es poden practicar tot tipus d'esports que no alterin l'ecosistema: escalada, espeleologia, rutes a cavall, etc. El trial ha de ser prohibit.

Didàctica: El valor actual de Sa Comuna està ja més en funció de l'oci que de la seva productivitat econòmica; a més de potenciar el seu bon ús, s'hauria de cercar el sistema més apropiat per convertir-la en aula de la natura amb finalitats didàctiques i pedagògiques: itineraris de natura, guies... En estudi, hi ha un projecte d'itinerari de natura per Es Comellar d'En Cupí i la zona d'Es Grau.

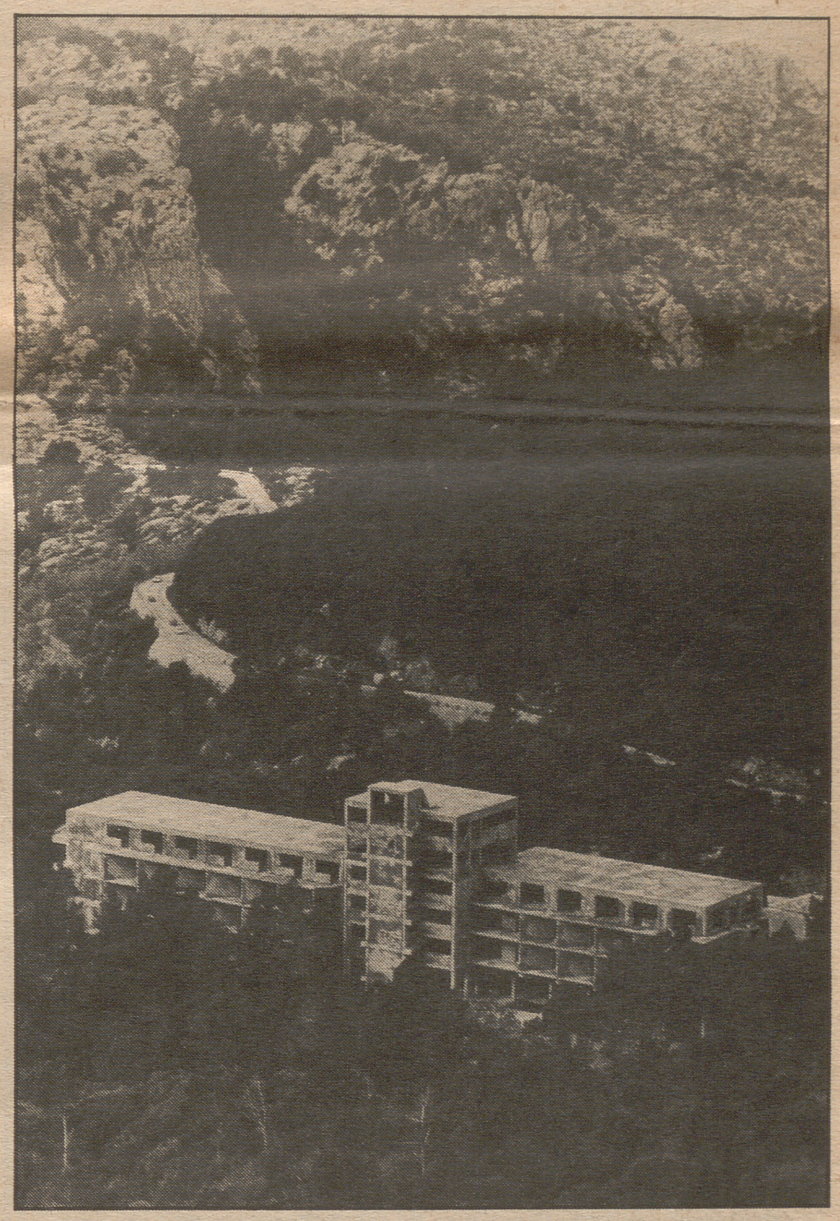
Personal: Existeix una manca de personal encarregat de controlar Sa Comuna; tot projecte d'ordenació hauria d'elaborar-se en base a un sistema de control que fes possible optimitzar la seva gestió. Es proposa la creació dels següents càrrecs: dos vigilants-monitors, garriguer i un guarda forestal.

Vista de Sa Comuna de Bunyola, amb el puig de L'Ofre al fons.
(Foto: Tià Avellà)

Prou d'atemptats contra el paisatge!

Casa rústica mallorquina transformada en un edifici horripilant, a Sa Duaia (Artà).

Ruïnes de l'hotel de Monnàber: una punyalada eterna al paisatge de la vall de Sóller?

El Port d'Andratx, una vertadera vergonya per a Mallorca.

Si estimes Mallorca, defensa-la.

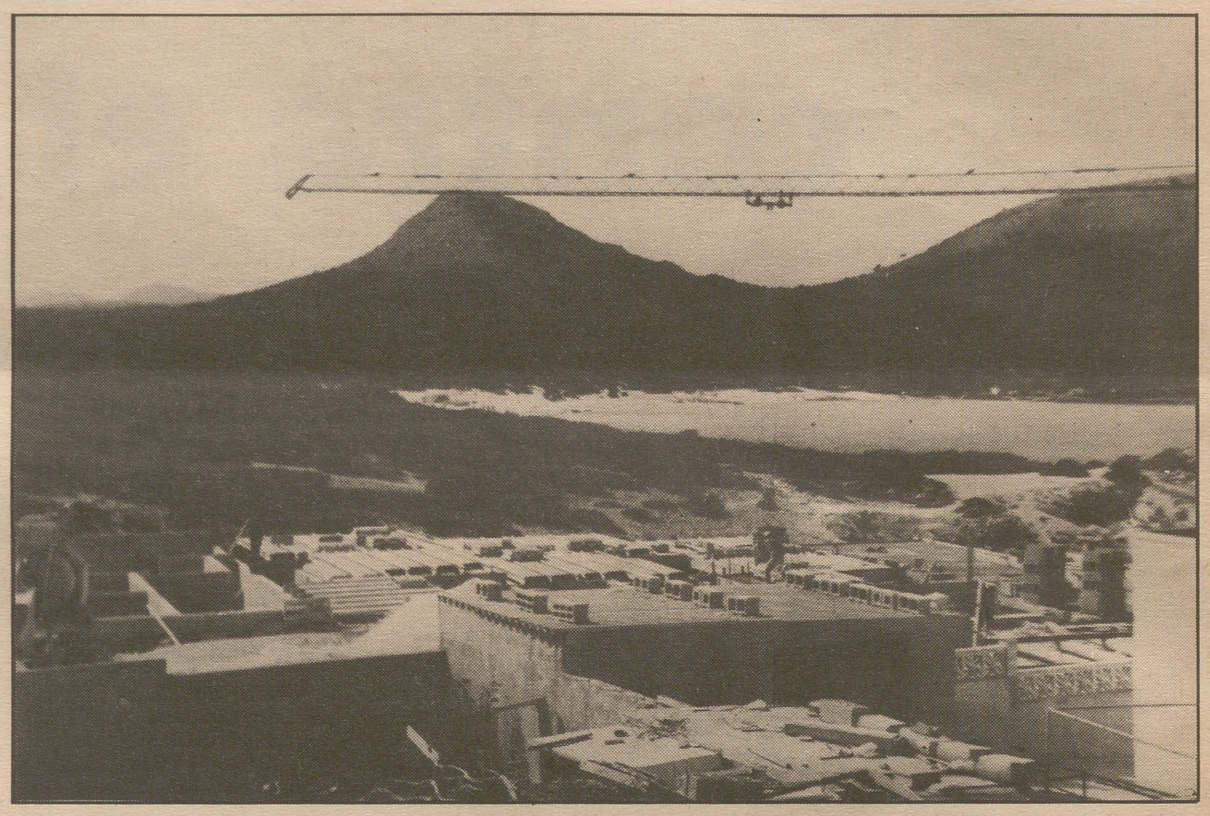
Problemàtica urbanística dels termes municipals

Capdepera

Xisco Avellà

Iniciàvem aquesta sèrie al número 1 de L'ECOLOGISTA amb la revisió de la problemàtica urbanística d'un terme (Artà) que presentava notables peculiaritats dins el context dels 24 municipis que se reparteixen el litoral de Mallorca, principalment el fet d'haver escapat pràcticament a la colonització per urbanitzacions turístico-residencials, i el d'estar regit per una majoria diferent de la dreta que (sota diverses sigles) govern a 21 d'aquells municipis.

En aquesta ocasió ens centrarem en l'examen minuciós de la situació urbanística d'un terme, com és Capdepera, que, a diferència d'Artà, representa un vertader paradigma de municipi turístic, amb les següents característiques com a més destacables: 1) més de la mitat del litoral invadit per les urbanitzacions; 2) més places hoteleres (10.173 l'any 1975) i de segona residència (9.380 el mateix any) que habitants de dret (4.710 en aquella data); 3) una forta immigració en el darrer quart de segle; i 4) una majoria municipal de dretes, estretament condicionada pels interessos de les empreses constructores.

Cala Agulla: un exemple típic d'espai natural saquejat de manera gradual per les constructores mentre a altes esferes no se fa res per garantir la seva protecció.
(Foto: arxiu DM)

Capdepera, terme que limita per l'Oest amb Artà i pel Sud amb Son Servera, és el més nordoriental de Mallorca. Al seu litoral destaquen el Cap des Freu, la Punta de Capdepera (amb un far construït el 1861), el Cap Vermell (que, per cert, dóna nom a un periòdic local d'aparició mensual, que sovint ha tractat temes relatius a la conservació dels espais naturals de Capdepera) i el Cap des Pinar; i platges com la de Sa Mesquida, l'Agulla i Canyamel. El terme és drenat per dos torrents d'escàs cabdal: el de Sa Mesquida i el de Canyamel.

El desenvolupament turístic ha transformat profundament aquestes terres. Avui Cala Ratjada és un dels principals enclaus del turisme alemany a Mallorca i —si se'ns permet l'ironia— un dels focus més importants de germanització del nostre patrimoni genètic illenc, qui sap si afectat fins ara d'una excessiva consanguinitat; en efecte, els matrimonis entre mallorquí i alemanya (o viceversa) són aquí més abundants que enlloc. Un cada vegada més important sector terciari de l'economia de Capdepera subsisteix proporcionant plàcides vacances, beguda a preu assequible, sol, classes de *windsurf* i l'incomparable paisatge de l'Agulla a les masses de *guiris* o *caps-quadrats* (així se'ls denomina per aquí) que acudeixen, amb una notable fidelitat, a aquest recó de Mallorca.

Com tots els municipis turístics, Capdepera és un paradís per a les empreses de la construcció i per a aquells que se dediquen al negoci fàcil d'especular amb el valor del metre quadrat de sòl. Res no s'explica a Capdepera si no és en funció dels grans interessos immobiliaris, que utilitzen els poders públics (l'Ajuntament) com a simple caixa de resonància. L'actual batle, en Joan Pascual (germà, per cert, del polèmic Miquel Pascual, ex conseller d'Ordenació del Territori), membre d'Unió Mallorquina, és un home del qual no hem escoltat dins el poble acusacions de corrupció (¿diríem el mateix parlant de Santanyí, per exemple?), encara que molts li retreuen un defecte que avui sembla quasi inherent a l'exercici de la política (la hipocresia, el saber dir ara blanc i suara negre), i tots coincideixen en apuntar que de fet no és ell qui comanda sinó els restants components de la candidatura d'UM, bona part d'ells constructors.

AP, amb 2 regidors, compta amb el suport (imaginam que no merament moral) de Gabriel Balaguer, el terratinent encabotat en fer de Cala Agulla una espècie de Caleta de Santa Ponça sense, afortunadament, haver-ho aconseguit, després de múltiples intents. Fonts ben informades diuen que actualment ja prepara el terreny per a les pròximes eleccions municipals (1987) fent tota casta d'ofertes als membres de la tercera edat a canvi del seu vot per a AP.

Al consistori gabellí ocupen també dos escons els representants del LLAC (inicials de Llista Autònoma de Capdepera). Igual que els d'UM són antics militants de l'extingida UCD.

Completen el ple municipal els 3 regidors del PSOE (amb els mateixos problemes d'identitat que pertot arreu) i els 2 del PCIB. Capdepera, amb la mitat de tots els regidors comunistes de Mallorca (només n'hi ha un altre a Esporles i un a Sóller) ha estat a les dues eleccions municipals de la democràcia un autèntic reducte de vot comunista, sens dubte a causa de l'elevada proporció d'immigrants peninsulars establerts als nuclis turístics del terme.

La necessitat de planificar el creixement

Des de 1962 Capdepera no havia revisat el seu planejament urbanístic. El març d'aquell any, en plena dècada de *boom* turístic, s'aprovava un Pla General destinat a afavorir l'establiment de tota una sèrie de nuclis turístics al litoral, nuclis que avui en dia estan ja ben consolidats.

Amb les primeres eleccions municipals de la democràcia (abril de 1979), que a Capdepera donaren la victòria al bloc PSOE/PCIB/PSM (7 escons, contra els 6 d'UCD/CD) i l'alcaldia a Salvador Moll —polèmic personatge que increïblement encapçalava una llista teòricament progressista com la del PSOE—, una de les tasques més importants que se planteja el nou consistori és l'elaboració d'unes Normes Subsidiàries destinades a suplir el caduc Pla General de 1962.

La feina tècnica és encarregada a E. de la Fuente i P. Rabassa, dos arquitectes que semblen haver-se especialitzat en la redacció de planejaments municipals. També els recordam com a autors d'una memòria que justificava la creació d'un nucli turístico-residencial al Caló de Ferrutx (projecte inviable legalment, des del moment que aquest espai està declarat Element Paisatgístic Singular per la Comunitat Autònoma).

La tramitació de les NN SS de Capdepera ha estat tan lenta i plena d'accidents com ho solen esser totes. Aprovades inicialment el 30 de desembre de 1982, s'obria en aquell moment —com és preceptiu— un període de fins a 2 anys (que complia a finals de 1984) en què quedaven suspeses les llicències d'obres, a l'espera de l'aprovació definitiva de l'eina de planejament municipal.

Obert el corresponent període d'informació pública, el projecte de Normes Subsidiàries rebé nombroses al.legacions (sobre tot per part de promotors d'urbanitzacions) que donaren lloc a modificacions substancials, de manera que va ser necessària una nova aprovació inicial (el 14 de desembre de 1984) i una nova exposició pública. La principal modificació era la inclusió d'una taca d'urbanitzable d'enormes proporcions (55 Ha) a Canyamel.

El GOB, com a entitat privada que vetla per la protecció dels espais naturals (harmonitzable amb un creixement econòmic raonable) entregà a l'Ajuntament de Capdepera el corresponent plec d'al.legacions, centrades especialment en la necessitat de suprimir la urbanització prevista a Canyamel i de donar el màxim nivell de protecció a totes les terres compreses entre Cala Mesquida i Cala Agulla.

No hem estat escoltats. Les NN SS han seguit el seu camí i, amb molt poques rectificacions (algunes per empitjorar encara la situació) han rebut l'aprovació provisional (penúltima) del consistori gabellí el 16 de setembre d'enguany. Des del passat 8 d'octubre el document és examinat per la Conselleria d'Ordenació del Territori, que ha de donar el seu vist i plau abans de l'aprovació definitiva.

Unes Normes poc respectuoses amb els espais naturals

Sense negar-los encerts en altres aspectes, és lamentable la manca total de generositat amb les generacions presents i futures exhibida pels tècnics que han redactat aquestes Normes (o pels polítics que els han imposat les principals directrius). Unes Normes que, com elles mateixes estableixen, seran les que definiran el creixement urbà del terme de Capdepera durant tres o quatre lustres, com a mínim.

No deixa de ser irònic que, a la memòria explicativa de les Normes, els seus autors afirmin categòricament que la primera finalitat que s'han proposat a l'hora d'elaborar-les ha estat la protecció dels valors paisatgístics i culturals del terme. Les il.lusions que podria despertar la lectura d'aquest passatge grandiloqüent s'esfumen en examinar els plànols i comprovar l'ús nul que De la Fuente i Rabassa fan de l'única figura prevista per la Llei del Sòl que representa una vertadera protecció dels ecosistemes: la d'Element Paisatgístic Singular, que comporta una edificabilitat nul.la en els terrenys afectats per aquesta declaració.

En efecte, els dos tècnics responsables de les Normes són de la varietat (freqüent, per cert, entre els arquitectes) que opina que l'home està capacitat per —i fins i tot obligat a— intervenir a qualsevol escenari natural per millorar l'estètica de la naturalesa, omplint de casetes allò que fins aleshores no era més que una cala desolada o una monòtona extensió de bosc. Afirmen, els que així creuen, que és molt més meritori permetre que pràcticament qualsevol cosa se faci a qualsevol lloc, a condició que se faci bé (són paraules, gairebé textuals, d'un expert en temes paisatgístics que pretenia, fa ja un parell d'anys, *vendre'ns* la urbanització de Sa Dragonera).

Es un problema de confusió de termes. Una cosa és la protecció d'espais naturals i una altra, ben diferent (i també important), l'adopció de mesures estètiques encaminades a preservar aqueix bé cultural que denominam paisatge. De protecció d'espais naturals o ecosistemes, els arquitectes (per raons d'especialitat professional) no en solen tenir ni remota idea, i el fet és que, desgraciadament, a ells se'ls confia en exclusiva l'elaboració d'una normativa que, entre altres coses, també hauria de garantir la pervivència dels principals sistemes naturals d'un territori.

Cap espai natural del terme de Capdepera, com dèiem, queda protegit segons les Normes actualment en tramitació. Unicament el minúscul accident geogràfic d'Es

FITXA TECNICA DEL MUNICIPI

Superfície: 55,76 Km^2 (el vintè de tots els de Mallorca, amb un 1,54 per cent de l'àrea total de l'illa).

Població: 5.965 habitants de dret el març de 1983. Població pràcticament estable des de 1900 (2.712 habitants) fins a 1960 (2.944 h); a partir d'aleshores experimenta un fortíssim creixement, degut a la immigració, tan sols superat (en termes relatius) per Palma i Calvià.

Densitat: 107 h/Km^2 (la mitjana de Mallorca és de 156 h/Km^2).

Resultat de les darreres eleccions municipals:

UM	26,38%
PSOE	22,34%
AP	19,76%
LLAC.	15,83%
PCIB	15,68%

Composició del consistori: 13 regidors

UM	4
PSOE	3
AP	2
LLAC.	2
PCIB	2

Batle: Joan Pascual Amorós (UM), 35 anys, casat, 3 fills, industrial del sector de l'aigua embotellada.

Pressupost municipal: 279 milions de ptes l'any (46.800 ptes. per habitant).

Planejament urbanístic vigent: En aquest moment són vigents simultàniament (i per tant s'aplica el criteri més restrictiu a cada cas concret) el Pla General del sector coster del terme, aprovat el març de 1962, i les Normes Subsidiàries, actualment en tramitació, aprovades provisionalment el setembre d'enguany. En ser aprovades definitivament, aquestes NN SS passaran a ser l'únic planejament vigent.

Nuclis urbans existents: Capdepera (fundada el 1300 pel rei Jaume II) i els nuclis turístico-residencials de Cala Mesquida (urbanització iniciada a finals dels anys 50); Cala Ratjada (fundada a principis de segle com a poblat pescador, i que en els anys 50 se transformà en nucli turístic, experimentant a partir dels 60 un enorme creixement, amb urbanitzacions satèl.lit com Cala Lliteras i Es Pelats cap al N, Cala Gat cap a l'E, i Son Moll, Cala Pedruscada, Es Carregador i N'Aguait, cap al S); Font de Sa Cala (iniciada els anys 60); Cala Provençals; Canyamel (anys 60); Costa de Canyamel; i, a l'interior, Puig Seguer.

Noves urbanitzacions previstes: Destaca l'enorme expansió prevista a Canyamel (55 Ha de sòl urbanitzable) i la consolidació de les urbanitzacions directament abocades sobre Cala Agulla (Cala Lliteras i Es Pelats).

Gulló mereix per als autors de les Normes la declaració d'Element Paisatgístic Singular (suposam que una mica per demostrar al públic que no ignoren l'existència d'aquesta figura de protecció). Si tenim en compte que bona part d'Es Gulló està ocupat per la zona marítimo-terrestre, on tanmateix no seria possible edificar, la cosa adquireix connotacions grotesques.

Les zones, molt més extenses, declarades Paisatge Protegit, estan subjectes a unes normes d'edificació que fan referència sobre tot a densitat, alçàries i estils arquitectònics, que, com hem deixat ben clar, no tenen res que veure amb la vertadera protecció dels espais naturals.

Respecte a la protecció de monuments històrics, els redactors de les Normes estan condicionats pel decret 2563/1966, que protegeix totes les restes prehistòriques de Mallorca i Menorca, com per exemple —en el cas de Capdepera— el poblat de Son Jaumell, el talaiot de Ses Talaioles, Ses Covasses, etc. Per suposat, el Castell de Capdepera i la Torre de Canyamel, dos edificis medievals de gran valor cultural, queden també protegits, encara que en el primer cas se preveu una via de circumval.lació al nucli urbà de Capdepera que passarà just per davall el turó on està assentat el monument.

Sòl urbà inflat

Les previsions de sòl urbanitzable que fan les Normes se podrien considerar relativament moderades (94,45 Ha en total, de les quals 55 Ha a un sol projecte, el de Canyamel) si no fos per l'evident engany que això suposaria. En efecte, si en lloc d'examinar les hectàrees destinades a urbanitzable ens fixam amb les que les Normes recullen com a sòl urbà (552,12 Ha en total, exactament un 10º/o de l'extensió del terme, que és de 5.576 Ha) comprenem immeditament que hi ha una clara inflació d'aquesta xifra per damunt del seu valor real en aquests moments, entenent —lògicament— per sòl urbà el que cumpleix amb la definició que en fa la vigent Llei del Sòl. Així, zones que a la realitat encara són espais naturals contigus als nuclis urbans (especialment a Cala Mesquida i a les prolongacions de Cala Ratjada cap al N i cap a l'E: Es Pelats, L'Olla, els pinars pròxims al far) figuren a les Normes com a sòl urbà. Per tant, bona part del creixement de les urbanitzacions en els pròxims lustres quedarà d'aquesta manera *camuflat*, i l'Ajuntament de Capdepera proclamarà, amb les xifres que li convenen en la mà, que ha estat capaç de planificar un creixement raonable. Una maniobra realment maquiavèlica.

La població que els tècnics responsables de les Normes preveuen que el terme de Capdepera podrà albergar l'any 2000 és d'uns 65.000 habitants (entre residents i estiuejants). Fins a tal punt és cert el que hem comentat abans sobre l'insuficient grau de protecció del sòl rústic previst per aquestes Normes, que la població resident a terrenys catalogats com a *no urbanitzables* se xifra en més de 7.000 persones d'aquí a tres lustres (una xifra major que la d'habitants actuals de tot el terme).

Ordenació de les platges

Un dels temes que poden resultar més conflictius en aquestes Normes és el pla que proposen de cara a ordenar les platges més importants del litoral de Capdepera.

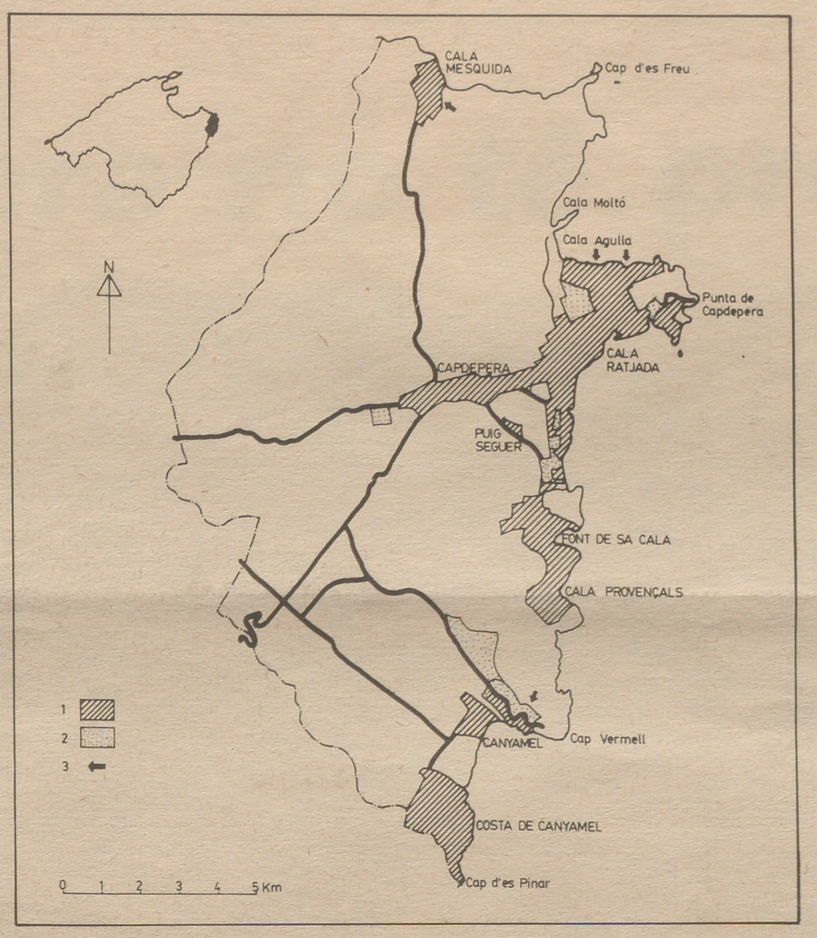
Aquí sí que De la Fuente i Rabassa manifesten clarament el seu total menyspreu per la conservació dels espais naturals. Resulta dramàtic comprovar com, havent pogut mantenir per a les dues grans platges del terme (Sa Mesquida i l'Agulla) la qualificació de no urbanitzable, consideren no obstant necessari dotar ambdues platges de tots els serveis que ni la ment més degenerada aspira avui en dia a trobar quan va a nedar i a prendre el sol a una platja més o manco paradisíaca: accessos asfaltats de 6 m d'amplària, aparcaments just damunt l'arena (500 places de cotxe a l'Agulla i 250 a Sa Mesquida), llum, aigua i clavegueram per a tots els *chiringuitos*, zona ajardinada, restaurants (2 a cada una de les platges), etc. No pecam d'exageració si afirmam que entre això i una urbanització *modèlica* de les que ara s'anuncien pertot arreu, no sabem què podria resultar més nefast.

L'Agulla, tot un símbol

Cala Agulla (o l'Agulla, com la denominen els gabellins en to afectiu) és un de tants de símbols de l'ecologisme mallorquí: un espai natural amenaçat o, millor dit, en ple procés de destrucció per les urbanitzacions de Cala Lliteras i Es Pelats, que rompen l'harmonia d'allò que fins fa un parell de lustres degué ser una de les cales més belles de Mallorca, i la defensa de la qual donà origen a un dels moviments ecologistes més precoços de la Part Forana (ens referim a Torre Esbucada, col.lectiu que prengué el seu nom d'unes ruïnes situades prop del far de Capdepera, i que fa 5 anys organitzà una activa campanya a favor del Parc Natural de Cala Agulla; aquell grup, avui extingit, ha estat reemplaçat per un de nou que, amb el nom de Grup Ecologista de Capdepera i Cala Ratjada, està desenvolupant una feina modesta però eficaç).

La propietat dels terrenys situats darrere Cala Agulla i Cala Moltó se reparteix entre dues finques principals: Can Patilla (de Gabriel Balaguer, esmentat ja més amunt) i Son Jaumell (finca enorme, propietat, com altres trossos de Mallorca, de la societat àrab Dioxiadis). A la platja, dos *chiringuitos* regentats per l'associació de veïns Es Faralló constitueixen una important font d'ingressos per al municipi (35 milions de benefici net l'any 85, un 47,5º/o del qual va a parar a les arques de l'Ajuntament).

Seria difícil tractar de reconstruir la història de tots els projectes que successivament han posat en perill el futur de l'Agulla. Tenim entès que ja fa molts d'anys el Sr. Balaguer hi projectà un port esportiu. En qualsevol cas, el document més antic que hem pogut examinar se remunta a 1971, any en què la Jefatura de Costes redacta un Pla Especial per ordenar l'Agulla, amb una carretera paral.lela a la línia de costa uns 300 m terra endins, aparcaments, 5 varadors, i la possibilitat d'edificar una urbanització prèvia redacció dels corresponents Plans Parcials. Afortunadament, com passa amb tants de projectes oficials, la cosa no passà d'aquí.

Mapa del terme de Capdepera, amb la classificació de sòl que contemplen les Normes Subsidiàries actualment en tramitació. Llegenda: 1) sòl urbà; 2) sòl urbanitzable; 3) localització de les principals amenaces per als espais naturals del terme.

Amb l'arribada de la democràcia i de les primeres eleccions municipals (abril de 1979), les perspectives canvien. El PSOE, amb en Salvador Moll al front, acudeix als comicis amb un lema clar i que una majoria dels gabellins comparteixen: *Cala Agulla, parc natural*. Elegit batle (amb el recolzament de PSOE, PCIB i PSM), encarrega un estudi sobre el cost econòmic de declarar l'Agulla com a Parc Natural. Se maneja una xifra ridícula (150.000 ptes), però el projecte no és duit a terme, segons en Moll perquè el PCIB considerà que era millor destinar aquells doblers a comprar botes per als voluntaris que van a apagar els incendis forestals (freqüents en aquesta zona de Mallorca)...

La maqueta del Sr. Balaguer

En un dels seus descabellats intents de fer un bon negoci amb Cala Agulla, en Gabriel Balaguer se presenta a un Ple del consistori de Capdepera (novembre de 1981) amb uns plànols i una maqueta de l'urbanització que projecta fer: 36 Ha, 3.000 places, 9 hotels, distància mínima dels edificis a la mar de 160 m, 3 Ha cedides a l'Ajuntament perquè en faci el que vulgui,... Malgrat la informalitat amb què és presentat el projecte, tots els càrrecs electes del consistori creuen oportú donar a conèixer la seva opinió sobre els aspectes tènics de la proposta. Així, l'únic partit que se manifesta totalment contrari és el PCIB; el PSOE opina que cal reduir la urbanització a 32 Ha, incloure més zona verda, deixar 300 m des de la mar i cedir 10 Ha a l'Ajuntament, i parla d'organitzar un referèndum al respecte; UCD diu que no accepta més de 12 Ha urbanitzables, ni que s'edifiqui dins el pinar (una altra vegada el *tic* populista de fer veure que protegir la naturalesa equival tan sols a preservar les masses forestals); i l'edil del PSM no expressa cap opinió, a l'espera d'instruccions del partit.

Per manca d'acord entre els polítics, la maqueta i els plànols del Sr. Balaguer varan passar ràpidament a l'oblit.

Proposició de llei de protecció

Hem d'esperar fins a agost de 1984 perquè l'Agulla (com Sa Dragonera, com Es Trenc, com la Punta de N'Amer) visqui la seva gran oportunitat de ser declarada àrea protegida, en aquest cas sense èxit: el grup del PSM al Parlament autònom presenta una proposició de llei per declarar tota la regió compresa entre Cala Agulla i Cala Mesquida com a Area Natural d'Interès Especial; la proposició és rebutjada (octubre de 1984) pels vots contraris del grup Popular i d'Unió Mallorquina, que argumenten que amb la protecció prevista a les NN SS (en tramitació) ja n'hi ha prou. El propi conseller d'Ordenació del Territori, Jeroni Saiz, reitera aquest argument després d'entrevistar-se amb el batle, Joan Pascual (UM), i de fer una visita de reconeixement a Cala Agulla. Per les mateixes dates, una comissió integrada per membres dels partits d'esquerra sol.licita audiència al president de la Comunitat Autònoma, Gabriel Cañellas, a fi de fer-li entrega de més de 3.000 firmes favorables a la protecció de l'Agulla; en Cañellas, que primer els havia donat hora, se negà finalment a rebre'ls.

Més recentment, l'ex batle Salvador Moll, propietari d'un petit tros de terra a l'Agulla, sol.licita de l'Ajuntament autorització per instal.lar a la platja un enorme tobogan. La Permanent li ho aprova (!), i ha de ser la CPU —que no se sol caracteritzar pel seu respecte per l'entorn— qui finalment impedeix la malifeta. Per acabar, la passada primavera ha estat asfaltat amb pressupost municipal (en una maniobra realment sorpresiva) un bon tros del camí d'accés a Cala Agulla, en una nova passa cap a la total degradació d'aquest espai natural incomparable.

Canyamel, o la mort anunciada d'un lloc que fou bell

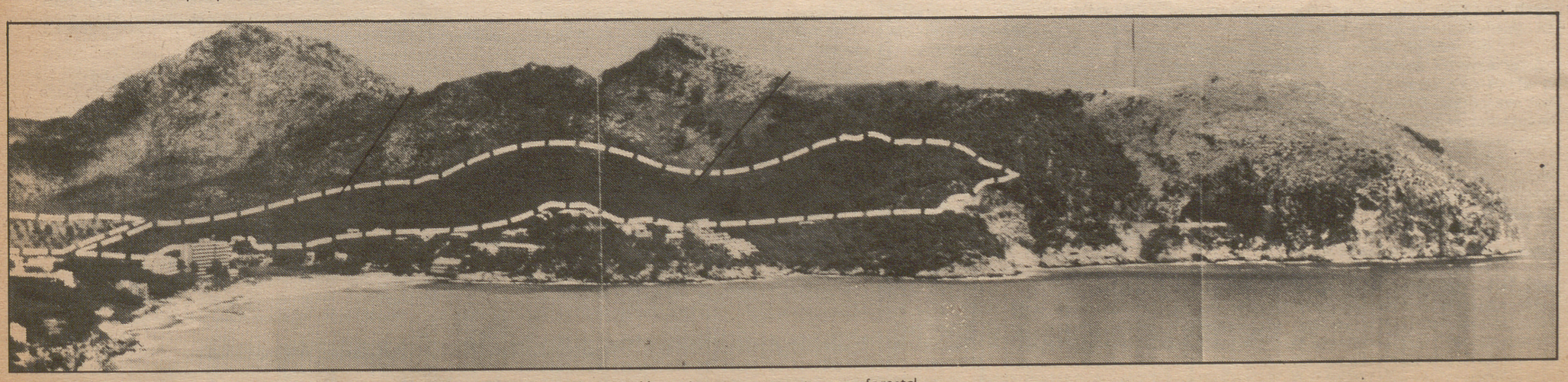
Com hem dit abans, una de les principals modificacions incorporades a les NN SS en el curs de la seva tramitació ha estat la inclusió d'una àrea urbanitzable de 55 Ha a Canyamel. La urbanització que s'hi preveu, que se dirà Atalaya Canyamel, constarà de parcel.les de 2.000 m2 i un gran hotel, aniquilant el bosc (encara que deixàs intactes els arbres) que s'estén coster amunt per la Talaia de Capdepera (la mola a la qual hi ha les mal denominades Coves d'Artà), a la finca de S'Heretat, i tendrà anex un camp de golf que, amb 18 clots, pretèn ser un dels més importants de Mallorca.

Les negociacions amb l'Ajuntament, amb vistes a la inclusió del pla a les Normes, han estat intenses. Els representants de la voluntat popular afirmen haver obtengut per al poble de Capdepera importants contrapartides: 17,5 Ha de sòl urbanitzable cedides a l'Ajuntament, altres 35 Ha de la finca declarades *parc natural* (quina barra!), el torrent de Canyamel (allò que en quedà) protegit, la Casa dels Guies també per al patrimoni municipal i, finalment, la construcció per part de la promotora d'una carretera de 3 Km que uniria Canyamel amb la Font de Sa Cala.

Platja natural, platja artificial

Per acabar amb aquest urgent repàs a la problemàtica urbanística de Capdepera, direm que mentres la Jefatura de Costes ha invertit la passada primavera 30 milions de ptes. per construir un dic submergit destinat a retenir l'arena i crear així una platja artificial a Cala Sa Font (se tracta d'una moda, tan absurda com la dels ports esportius), la ignorància dels tècnics i polítics responsables de les Normes de Capdepera amenaça amb acabar amb un dels conjunts de dunes més impresionants que podem admirar a Mallorca: les de Sa Mesquida. En efecte, per bé que no hi ha previst aquí gens de sòl urbanitzable, i que més de dos terços del sòl catalogat com a urbà se troben a l'altre costat de la carretera d'accés, ja fora de la platja, el fet és que el tros restant de sòl urbà (que, per cert, no cumpleix amb cap dels requisits per esser considerat com a tal, d'acord amb l'article 78 de la nova Llei del Sòl de 1976) s'estén per allò que, de moment, encara és arenal cobert de pins. Segons les Normes, aquest terreny ha de transformar-se en un enorme aparcament.

Esperam que aquest article hagi fet reflexionar una mica a tots aquells que amb el seu simple vist i plau permetran que entrin en vigor unes Normes Subsidiàries que, tal qual estan redactades ara mateix, representen una seriosa amenaça per als espais naturals d'una terra tan privilegiada com la de Capdepera.

Panoràmica de Canyamel sobre la qual s'han superposat els límits de la nova urbanització prevista, en gran part a zona forestal.

El turisme pot no ser etern. El que segur que és etern és la malifeta que s'ha fet. Què en farem de la *Ciudad de los Lagos,* si no vénen pus turistes?
(Foto: Tià Avellà)

Turisme: una vella polèmica recent

Climent Picornell

—Abans que hi hagués turisme no hi havia platges brutes, ni aigües contaminades, ni albuferes reblides, ...

—Molta de fam hi havia! De molts de pobles havien de partir fora de Mallorca a guanyar-se les sopes. Les garrigues i marines no donaven res.

—Però s'hagués pogut actuar amb una mica més d'ordre i responsabilitat.

—Ordre? Què volies, que els estrangers fugissen a un altre lloc? Hotels per enllorigar-los, com més millor! I la riquesa que això dóna i ha donat? No s'ha de valorar? S'aturà l'emigració, de fora Mallorca venia gent per treballar, a fer de manobres i de cambrers...

—Aquí es començà a embrutar l'assumpte: hotels ben damunt les platges i merda per dins la mar. Això darrer sí que ho arreglàreu aviat...

—Ja ho crec. Si un turista veu aigua bruta no torna: les depuradores s'hagueren de fer de pressa...

—I com és que no féreu de pressa altres ordenances, respectant les zones naturals més interessants?

—Però si aquestes són les que donen més doblers i creen més llocs de treball. On hi ha paratges atractius allà hi ha bones espectatives d'inversió i s'han d'aprofitar. No sabem si el turisme és etern.

—El turisme pot no ser etern. El que segur que és etern és la malifeta que s'ha fet. Què en farem de S'Arenal, o de Magaluf, o de Ca'n Picafort, o de la *Ciudad de los Lagos*, si no vénen pus turistes?

—En farem apartaments. Cadascú serà propietari, i no llogater per uns dies, com ara.

—I el paisatge? Aquesta gent fuig de paisatges ferests de les seves ciutats i cerca la natura neta.

—Natura... encara en queda molta a Mallorca. Queda més de la meitat del litoral, gran part de la Serra de Tramuntana i les muntanyes d'Artà. Encara hi ha molt d'espai per a noves urbanitzacions. La terra no dóna, si no es fa això.

—Però hem de menjar...

—Ho comprarem de fora, és més barat, i nosaltres guanyarem més mercadejant el sol i el lleure dels estrangers i, també, dels mallorquins.

—Jo crec que ja n'hi ha prou.

—Prou! Que vols tornar als temps de la fam? Tu no els has viscut. Vols tornar a viure com a l'època de les cavernes? La gent està massa mal acostumada a Mallorca. Hi viuen massa bé en aquestes illes!

—Hi vivien! Avui, per cercar platges verges has de córrer com un desesperat i encara hi trobes els quatre barquetxos dels nous rics de sempre. La gent vol arribar per tot en cotxe. I hala! carretera va i carretera ve! No augmentarem el nostre benestar amb més turistes. A l'inrevés, estam esbucant irreversiblement el nostre territori.

—Però què dius? A altres llocs sí que l'han esbucat: indústries, fum, contaminació, rius bruts... El turisme és net. No embruta. En tot cas embruta un poc l'aigua, i això ja està resolt.

—Embruta el paisatge i vicia l'economia. Que no heu sentit parlar de la *balearització?*

—Això són invents de quatre envejosos. Ja voldrien ells tenir el nostre nivell de vida. Per un altre costat, els *tour-operators* estan ben fermats a Mallorca. Ara es queixen de preus alts i del paisatge. Ho arreglarem amb quatre zones verdes i aturant els peus a alguns promotors endarrerits. Jo estim molt el paisatge, també, però el dels municipis veïnats.

—El nostre paisatge és patrimoni de tots els que vivim a Mallorca. No podem anar amb coverbos de "Bunyola per als bunyolins", "Andratx per als andritxols", "Campos per als campaners"... quan parlam de paisatge i natura. En tot cas "Dragonera per als dragons!". Res més.

—Fica-t'hi tu a ca's veinat, veuràs el que et diuen. Demana als campaners què volen fer ells amb Es Trenc.

—El batle el que vol es manejar pressupostos municipals com els de Calvià. A la llarga en sortiran guanyant els campaners de conservar el seu entorn natural.

—A altres llocs hi guayen més i a la curta.

—Sí, un centre cívic desfressat de cerveseria alemanya, un camp de futbol que els promotors turístics regalen al poble... Saps que ho són de generosos! Però això és una part petitíssima dels beneficis. El gros d'aquestes, on se'n va? Si inverteixen a Mallorca és perquè saben que hi guanyaran doblers que no hauran de reinvertir aquí.

—Tothom té enveja dels llocs urbanitzats. Molta gent ha fet doblers darrera ells. Mon pare, quan el duc devers Son Malifet sempre em diu: que ho és de *guapo* això! I era tot una garriga on no s'hi feien ni esclata-sangs. Mira-ho ara. Doblers, jovenet. Això és el que importa.

—Doblers per fer què? Més urbanitzacions? O és que no veis que vos carregareu la gallina que fins ara ha fet ous d'or? On anireu d'aquí a uns anys a fer fotografies de promoció per atreure a la gent? Haureu de treure les fotos antigues dels anys seixanta!

—Ca! Ara ja començam a invertir a l'estranger, què et pensaves tu? Però mentres aquí doni li hem de treure tot el suc que no tregué en tota la seva història.

—Heu estat mai dins S'Albufera?

—Sí. A caçar ànneres.

—I no reparàreu amb la bellesa del lloc i dels seus habitants.

—Vols que et digui! Canyet i aigua! I de cada any, menys annères.

—No, si vos les carregareu a totes... I els turistes dels vostres hotels, què en pensen de la protecció de la natura?

—No els preocupa gaire. Volen sol, dinar a bastament —ara donam *buffet* lliure i els agrada molt— i procuram que no surtin massa de l'hotel. Hem llogat un entretenidor que és una fera! Cada vespre els té com enlluernats, els fa jugar com a nins! Llavors un dia a coves, un dia barbacoa, un dematí al *baratillo* i per amunt filoa! Cap a ca seva, torradets com gambes.

—Però no vos en temeu que teniu una responsabilitat històrica amb els vostres fills i els fills dels altres, de conservar el paisatge i la terra dels vostres avantpassats ?

—Els meus avantpassats eren jornalers i jornaler hagués estat jo, si no hagués fet de mestre d'obres per devers la mar. Els meus fills... un a Barcelona fa de metge, i només ve a l'estiu, i encara. De la filla no en vull saber res. El més petit és el millor. A l'escola li ensenyen moltes coses de Mallorca, fins i tot els fan perdre el temps estudiant català. Si encara fos mallorquí! Però és alemany el que li fa falta!

—I del Consell i el Govern i tot això de l'Autonomia...

—Ara va millor! Els d'abans s'havien posat caparruts i no anaven de fer pus *casetes d'eines*, ni coses semblants. I això és un bon mercat. Els ciutadans comprarien mal fos una capsa de mistos enmig d'una quarterada.

—I vos agraden aquestes capses de mistos, una de cada color, una quadrada i una altra rodona, sense aigua, ni recollida de fems....

—No és qüestió que m'agradin. Es que les compren. I què? No tenen dret, la gent de pocs doblers, a poder tenir una caseta prop d'un pinar? Es que voltros negaríeu el pa i la sal a qualsevol!

—Moltes estan fetes damunt terra bona per conrar!

—Ja t'he dit abans que la terra no dóna. El que faci falta ho durem de la Península.

—Teniu barca?

—La vaig vendre, emmarejava, i vaig comprar quatre llocs d'amarrament. Ara han pujat molt. Veus, els ports esportius són una bona cosa: turisme de qualitat. I no fan tant de mal com voleu suposar.

—Hala idò! Anau a Santa Ponça i ho veureu. Engegaren els llaüts i hi posaren ciment i barques de rics que l'usen un parell de dies en l'any.

—Però això de l'hivern i de l'estiu no és cap problema. a l'hivern tots van a l'atur i cobren.

—Però amb això carregau a tota la societat el vostre mort. Només teniu obert quan ret el negoci.

—No en faltaria d'altra! Que tenguéssim obert l'hotel mig buit amb tot el personal.

—Fomentau el turisme d'hivern...

—A l'hivern només vénen quatre rates.

—Hi ha llocs que en tenen tot l'any, aquí mateix, a Mallorca.

—Però n'hi ha que no en tenen.

—Ni invertiríeu uns quants doblers en una indústria rendable?

—Indústria? No. Tenc *bonos* i accions però no vull invertir aquí. Vaig comprar una finqueta dels senyors de Caliportal. Hi posàrem vaques, una piscineta, una pista de tenis, i hi sembràrem gespa. Sa dona té molt de gust per aquestes coses.

—Sabeu on és La Trapa?

—No.

—I les illes Seychelles?

—Sí. Un paradís. Tenen molt de futur, molt de territori verjo i mà d'obra barata. Em van agradar molt.

—Coneixeu La Riviera?

—De passada. Està molt mort tot allò.

—Abans era com Mallorca, o no?

—No ho sé. Hagessin anat vius.

—Però el que es capgiràs la situació no va dependre únicament d'ells. Les agències estrangeres...

—Les agències estrangeres saben que Mallorca és barata i hi tenen bons guanys.

—I si giren el punt de mira.

—Tancarem! Mira tu quin problema per al Govern...

—I per a tots. Un pla de reconversió turística com el que han fet de reconversió industrial?

—Això és una rondalla.

—Però l'any 73 les coses no anaren massa bé.

—Sí, pero allò ja ha passat.

—Jo trob que ja n'hi ha prou. El que no està urbanitzat que es conservi tal com està.

—Pensa el que vulguis, però recorda que si Mallorca està allà on està no és gràcies a tu, sinó a la gent que ha fet feina com jo.

—Està com està, vol dir plena d'urbanitzacions i cada pic amb menys paratges naturals. El que jo vull és que es protegeixi el que encara queda.

—Ho tenen malament els qui pensen com tu.

—De cada pic més gent pensa com nosaltres.

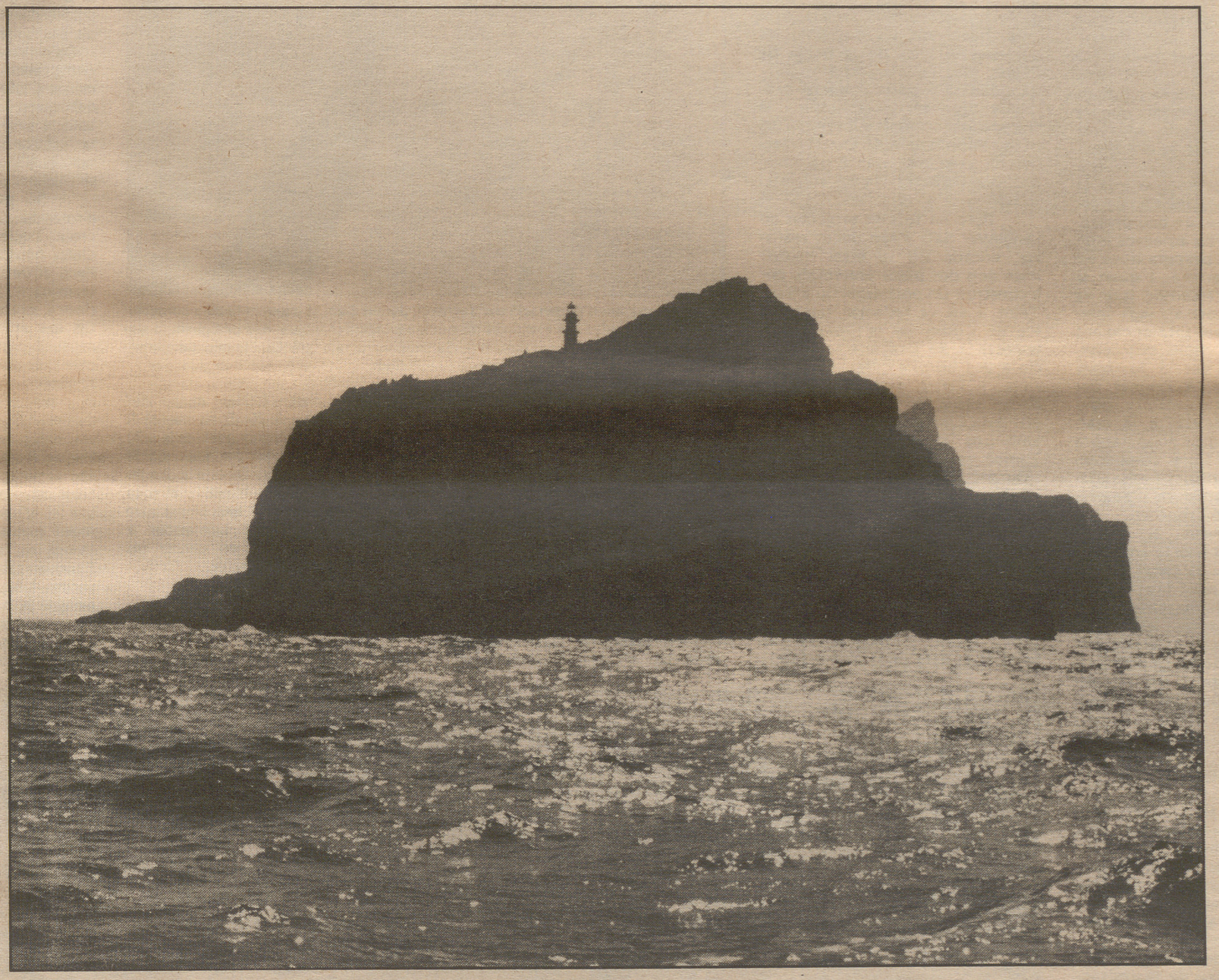
—Es possible. Però no vengueu a emprenyar per aquí. Hi ha llocs molt més interessants . Aquí ja hi ha poc que filar.

—I aquell pinaret ple de savines...

—Això ja està aprovat i ben aprovat.

—Ho veurem...

Sa Dragonera no té preu, però salvar-la ens ha costat 807.886 pts.

Sa Dragonera ja és part de la nostra història. D'una història que ens omple d'orgull i ens permet mirar el futur amb sossec.

Entorn a aquest illot deshabitat i de bellesa seductora es lliurà la primera gran batalla entre els defensors d'una terra castigada per dècades de febra especulativa, sense més armes que el nostre idealisme, i els cecs interessos d'uns empresaris sense escrúpols.

Mai celebrarem tant com es meresqué aquella històrica sentència de l'Audiència Nacional que, el febrer de 1984, després de 10 anys en què arribàrem a témer el pitjor, ens vengué a donar la raó i —com a conseqüència— eliminà definitivament tota possibilitat d'urbanitzar Sa Dragonera.

Han estat anys molt durs, però creim que l'esforç ha valgut bé la pena. El triomf ho compensa tot: la campanya de recollida de firmes, les al·legacions davant l'Ajuntament d'Andratx, la denúncia pública de Jeroni Saiz com a autor del projecte del port esportiu, l'organització de tres manifestacions, que arribaren a replegar més de 10.000 persones baix el lema *Dragonera lliure*, i, sobre tot, el contenciós entaulat davant els tribunals i que, finalment, se resolgué a favor nostre.

Tot això ha costat doblers: 807.886 pts fins avui. Una xifra certament ridícula si la comparam amb l'immens poder econòmic dels nostres contrincants, i amb el volum del negoci que la nostra obstinació ha aconseguit avortar,però molt important per a una entitat, com el GOB, que té com a font bàsica de financiació les quotes voluntàries dels seus socis.

Per saldar els deutes contrets en aquesta campanya, el GOB ha de menester l'ajuda de tots. No ens neguis la teva col.laboració.

La nova ofensiva dels ports esportius

Xavier Pastor

Els beneficis econòmics que un port esportiu i les seves instal.lacions complementàries produeixen al seu promotor i als que, d'una forma o altra, es veuen implicats en la seva planificació, autorització, construcció o promoció propagandística deuen esser increïblement elevats. Si no és així, no es pot comprendre com, malgrat les inevitables polèmiques que tots i cada un dels nous projectes aixequen, aquests es succeeixen sense descans. Es molt difícil avui trobar un municipi costaner a les Illes que no somnïi amb ubicar l'inevitable port esportiu a qualsevol lloc del seu litoral.

Front a aquest fenomen, se fan sentir freqüentment les veus dels veïnats, que veuen com el seu entorn es transforma negativament, com perden transparència i guanyen brutor les aigües allà on solien nadar, i com espais costaners que havien estat tradicionalment públics es privatitzen i són objecte de transacció especulativa.

Es curiós constatar com, en alguns casos, als grups conservacionistes oposats per principi a aquest ús abusiu del litoral, se'ns demana establir aliances puntuals amb comunitats d'afectats que no tengueren cap escrúpol en construir o adquirir els seus edificis d'apartaments o xalets a la primera línia de costa, però que es converteixen súbitament en *ecologistes radicals* quan un nou projecte de port esportiu amenaça amb convertir la seva primera línea en una segona o tercera, i quan la platja a peu d'ascensor que va servir de reclam per als seus apartaments desapareix sota el ciment dels molls. Dels molls que serviran de reclam per a la nova urbanització que, a l'empar del port esportiu, es construirà sobre els terrenys guanyats a la mar. Aquesta es la lògica aclaparadora del sistema de lliure competència que alguns polítics i absolutament tots els propietaris d'empreses de construcció proposen.

Els portaveus al servici d'aquests grups socials ja anuncien la nova ofensiva: el canal Rhin–Rhône s'obrirà aviat i cal tenir la costa ben coberta de ports esportius per poder rebre les divises que, en abundància, milers de iots del nord d'Europa transportaran a través del continent per depositar-les en mans dels que hagin tengut la previsió de preparar-los una bona acollida.

La predisposició del conseller

El Govern Balear, per suposat, es mostra entusiasta amb aquest plantejament. No és estrany. Cal recordar que el seu conseller d'Obres Públiques i Ordenació del Territori, l'enginyer Jeroni Saiz, es guanyava la vida —abans d'esser conseller, és clar— projectant ports esportius. Seva és la responsabilitat tècnica de la destrucció de la Caleta de Santa Ponça, que encara molts de nosaltres recordam amb nostàlgia. També és seu el projecte del Port de Punta Portals, que va esser possible gràcies a l'incumpliment (una vegada més) d'una promesa electoral socialista de no aprovar-lo, i que és un exemple de com tots els obstacles legals i polítics poden esser superats si es disposa dels padrins adequats.

En Jeroni Saiz ha estat també el brillant dissenyador de la modificació i ampliació del Club Nàutic de S'Arenal, amb la construcció d'uns nous espigons que han aconseguit modficiar espectacularment el règim de corrents marines d'aquesta zona. En pocs anys, s'ha pogut comprovar com la part més oriental de la platja es tornava cada vegada més estreta fins pràcticament desaparèixer. Part de l'arena perduda a Palma s'ha anat depositant contra la nova escullera, ja al terme municipal de Lluc major. La resta ha ocupat l'interior del port, fins al punt d'impedir la seva utilització si no es realitzen freqüents dragats perquè al menys les embarcacions més petites puguin entrar i sortir. *Chapeau*, senyor Saiz! Es curiós constatar com, malgrat les serioses implicacions socials, econòmiques i turístiques que aquesta intervenció incompetent està tenint per als usuaris i explotadors de la platja, no s'ha sentit cap veu encara demanant responsabilitats. Totes aquelles entitats, associacions patronals i periodistes que tan enèrgicament es manifestaren contra l'eliminació de les cadires i els para-sols il.legals de la Platja de Palma, miren cap a una altra banda quan se'ls parla d'aquest problema, que té sense dubte una transcendència molt superior. Fins i tot l'Ajuntament de Ciutat, afectat directament, manté un inexplicable i discret silenci sobre el tema.

Però no tots els projectes de l'enginyer Saiz s'han pogut realitzar, encara. Ell va esser l'autor d'un dels dos plans presentats per a construir un port esportiu a Sant Telm, i ell va redactar també el Pla de Costes de la urbanització prevista a Sa Dragonera, que incloïa dos ports a l'illa: un de servicis, i l'altre esportiu. Aquest darrer havia de fer desaparèixer els illots Calafats, unint-los a terra amb una plataforma de ciment. També va esser necessari recordar —durant un període d'informació pública del projecte— que tots els petits illots estan protegits legalment, per evitar que l'illa d'En Salas desaparegués i es convertis en una part de l'escullera de Puerto Punta Portals (*Majorca's New Super Port*).

Aquest és el respecte que, com a tècnic, el conseller Saiz ha mostrat al llarg de la seva activitat professional. Si algú es dedicàs a analitzar l'impacte ambiental objectiu que les activitats públiques i privades d'aquest home han tengut sobre les nostres illes, més d'una persona quedaria esgarrifada i comprendria que la preocupació del GOB envers la seva persona té molt poc que veure amb la seva adscripció política. Sempre hem confiat íntimament que la campanya del GOB de difusió de les seves responsabilitats en l'intent d'urbanització de Sa Dragonera (recordau els pasquins amb la llegenda: *J. Saiz (UCD), autor del Pla de Costes de Sa Dragonera*) li fes perdre una bona part dels 400 vots que li faltaren per esser batle de Palma el 1979. Si el Pla General de Palma s'hagués realitzat sota la seva direcció, és ben segur que més hagués valgut començar a pensar seriosament en cercar un altre lloc on anar a viure.

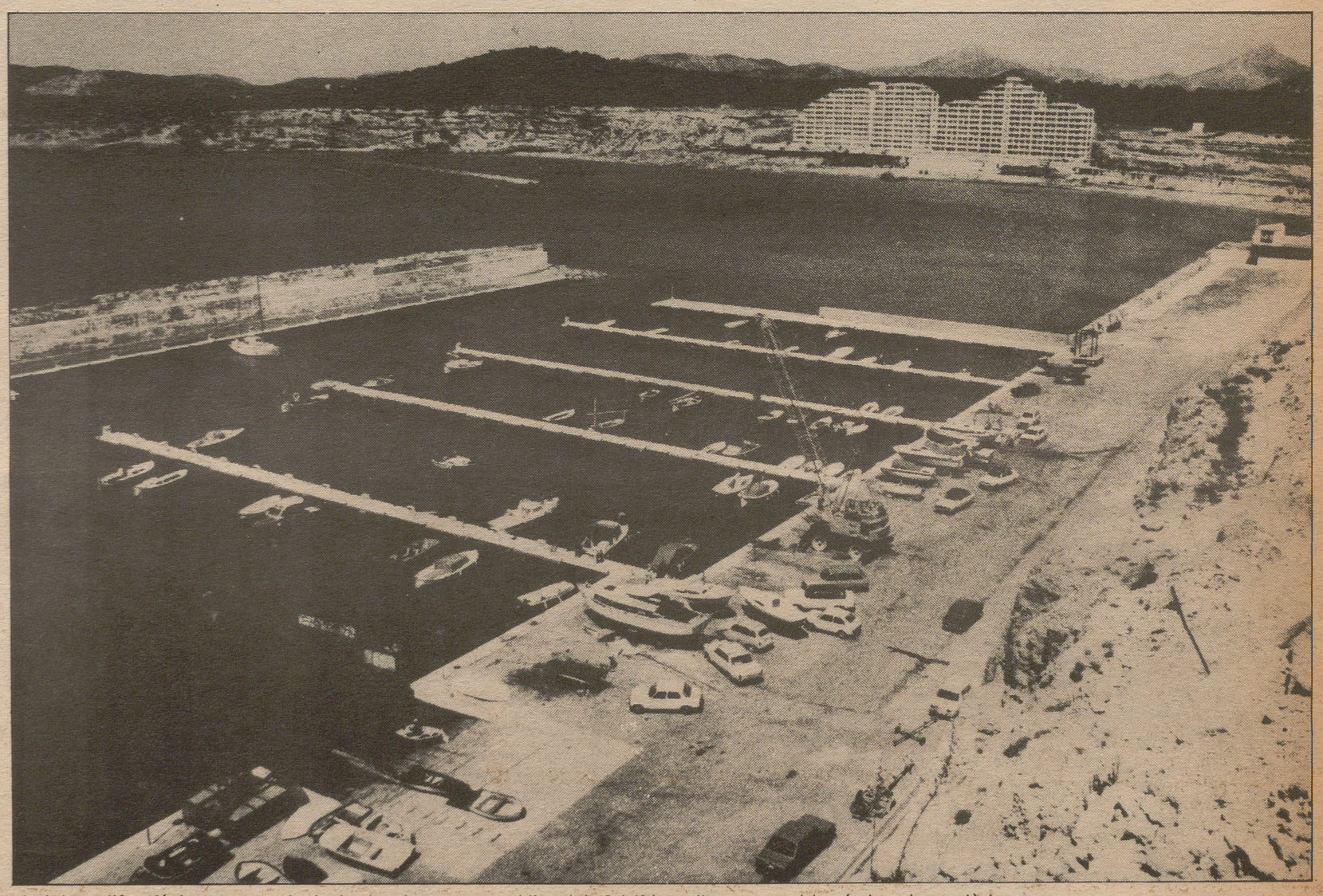

L'actual conseller d'Ordenació del Territori, Jeroni Saiz, té damunt la seva consciència un bon nombre de projectes de ports esportius entre els més descabellats que s'han fet a Mallorca. A destacar, el de Sa Dragonera, que, gràcies a la decidida oposició del poble de Mallorca, no serà mai una realitat.

La satisfacció de la demanda

La utilització de la costa com a lloc de construcció de petits ports de refugi per a embarcacions menors no és, evidentment, nova. La imatge dels veterans clubs nàutics ha estat tradicionalment lligada al nostre litoral. En general són proporcionats, adaptats al paisatge i al servei de petites embarcacions de pescadors esportius o artesanals, i dels amants de la navegació a vela, que molt sovint són part natural de la pròpia societat que viu aprop d'aquests ports durant tot l'any. Al llarg dels darrers deu anys, però, han aparegut tota una sèrie de ports esportius desangelats, atemptatoris a la qualitat del medi i del paisatge, privatitzadors del domini públic, i impulsats amb una manifesta intenció especuladora, per alimentar i al mateix temps satisfer les necessitats ostentatòries d'un reduït sector social, un parell de mesos cada any. Molts d'aquests ports s'han realitzat, a més, amb un absolut desprecí a la legalitat. Així, el GOB va poder paralitzar en el seu moment els ports esportius de Porto Colom i Ca'n Picafort, que ni tan sols comptaven amb els preceptius permisos d'obres. Les autoritats urbanístiques, com sempre, havien tolerat i fins i tot apadrinat la burla impune de la llei fins a la intervenció d'una entitat privada i sense mitjans com la nostra.

Se pot argumentar que la demanda de llocs d'amarrament, creix, i que les places als existents clubs nàutics ja no són suficients. Però aquest no és un argument determinant. Fins quan es pot, doncs, crèixer? No ni ha un límit? En cas afirmatiu: creuen els promotors i els polítics que els alimenten que és llunyà o pròxim, aquest límit? Pensen autoritzar dos ports esportius més, vint, o dos-cents? Esperam que aquestes respostes venguin donades en el Pla de Ports Esportius amb el qual ens amenaça el Govern. Però mentrestant, podríem reflexionar sobre si s'ha de satisfer necessàriament una demanda que al mateix temps es fomenta. ¿Acceptaríem l'eliminació dels jardins, les zones verdes i les voreres de Palma just perquè hi ha una demanda creixent i evident de llocs d'aparcament? (això no és ciència-ficció: no bastarien els dits d'una mà per comp-

Amb la proliferació de ports esportius i urbanitzacions costeres, el litoral de Calvià ha arribat a ser un dels més degradats ecològicament del Mediterrani. A la foto, panoràmica d'El Toro.
(Foto: Tià Avellà)

tar els regidors de Cort que, des de les seves cadires a ambdós costats de la Sala —i al mig?— considerarien seriosament aquesta proposta). I si volen satisfer demandes, perquè no es satisfan adequadament les exigències d'una majoria absoluta de la població, que reclama espais naturals públics i ben conservats, i que exigeix que se posi fi a la destrucció del litoral? Es ben clar que si aquesta darrera demanda representàs beneficis econòmics immediats i evidents per a algunes minories, faria ja temps que s'hauria iniciat la seva satisfacció...

Quan la crisi econòmica dels 70 produí una recessió important de l'activitat urbanitzadora, alguns vàrem pensar il.lusòriament que seria el moment en què el sector que domina l'activitat econòmica s'aturaria a replantejar-se el camí que hauria de prendre l'arxipèlag, i que ho farien abans de convertir-lo definitivament en un grapat de roques cobertes de ciment i fems impresentables fins i tot davant els turistes de *tour-operator*. Ens equivocàrem. La reposta a la crisi ha estat: més construcció. En lloc d'hotels o apartaments mastodòntics que ja no vol ningú, ara es faran urbanitzacions de luxe a llocs ecològicament o paisatgísticament privilegiats (fins que la urbanització és una realitat). Urbanitzacions que complementen o són complementades per ports esportius i/o camps de golf. Qualsevol cosa, menys deixar d'urbanitzar aquestes castigades terres i cercar altres fonts d'activitat econòmica menys compromeses.

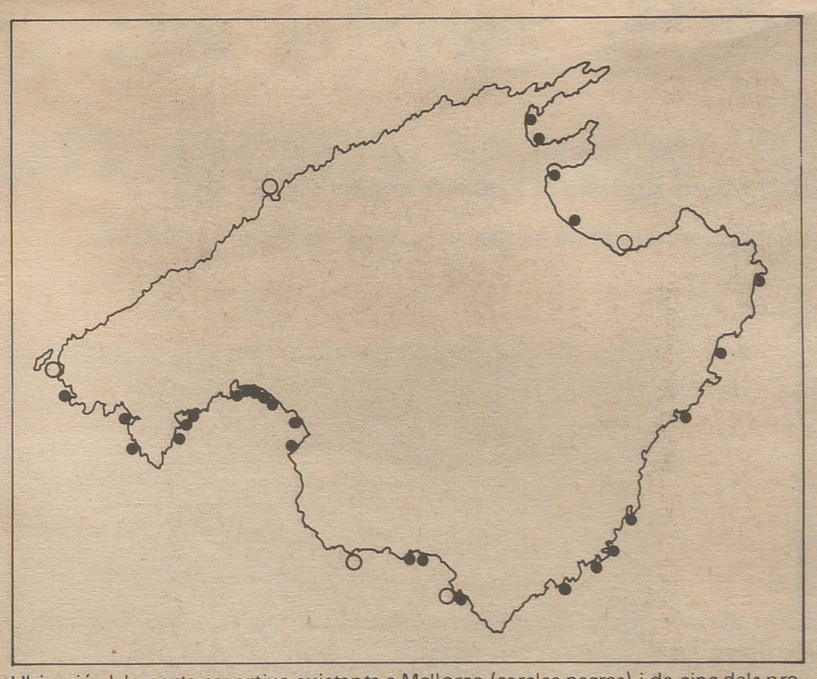
La Caleta de Santa Ponça. Bastaria comparar aquesta imatge de fa vint anys amb la que se pot contemplar avui en dia per convèncer els responsables del nostre ordenament jurídic de la necessitat d'estendre el concepte de delicte ecològic a determinades formes d'ocupar el territori.
(Foto: Casa Planas)

Els motius del rebuig

Les raons d'oposició a la proliferació de ports esportius són moltes i basades en distints plantejaments que es complementen. Hi ha, en principi, unes raons evidents de tipus paisatgístic. Les instal.lacions portuàries substitueixen el paisatge tradicional litoral, les roques i les platges, per unes geomètriques estructures de ciment, acompanyades de tota una infraestructura de carrers, edificacions de serveis i urbanitzacions. L'aixecament de molls i esculleres priva la visió tradicional de la mar als habitants de la zona costera i als passejants.

Els efectes ecològics tampoc no són despreciables. Els projectes se fan normalment amb una manca absoluta d'estudis previs sobre els corrents i la dinàmica dels fons marins de la zona. Sovint, com hem vist en el cas de S'Arenal, la construcció de molls té com a conseqüència la modificació del règim de corrents i depòsit d'arena, afectant les zones pròximes i el mateix port. Altres exemples d'aquesta situació els proporcionen els ports esportius de Ca'n Pastilla i de Ca'n Picafort, allà on les situacions creades són tan ridícules que farien riure si no fos perquè la destrucció del patrimoni col.lectiu incita molt més a plorar.

La creació i ampliació de recintes portuaris produeix, sempre, un embrutiment de les aigües tancades, que actuen, a més, com a focus d'irradiació d'aquesta brutor a les àrees circumdants. Pegant un cop d'ull a qualsevol dels ports existents un pot fer-se una idea de la transformació que pateixen les aigües netes després de l'abocament de tota mena de contaminants des de les embarcacions i les instal.lacions portuàries: olis de motors, residus sòlids com plàstics, papers i llaunes, productes d'excreció humana provinents dels sanitaris de les embarcacions, restes de menjar, detergents i pintures, etc... Es evident que aquesta situació és intolerable, especialment si aprop s'hi troben instal.lacions balneàries, i si les modificacions dels corrents locals de què parlàvem abans tenen com a conseqüència la formació de culs de sac que concentren la brutor, com en el cas de Ca'n Picafort o del projecte del Moll de Pollença. Un altre efecte ecològic, especialment greu quan la construcció s'ubica a una cala o aprop de zones amb praderes de *Posidonia*, es la destrucció de les àrees d'alevinatge d'espècies de peixos d'interès comercial que, com el moll, passen els primers estadis de la seva vida dins aquestes cales, i que són importantíssimes per mantenir l'activitat de la nostra flota pesquera, que ja està passant massa dificultats per culpa del seu comportament inconscient com per afegir-n'hi més.

Ubicació dels ports esportius existents a Mallorca (cercles negres) i de cinc dels projectes actuals més conflictius (cercles en blanc). Sant Telm (just devora Sa Dragonera i La Trapa), el Port de Sóller (on algú ha parlat de fer la nova construcció fins i tot fora del port natural), Sa Canova d'Artà (port anex a una urbanització en projecte), la Colònia de Sant Jordi (devora Es Trenc) i Capocorb, a la marina de Lluc-major (urbanització iniciada il.legalment i contra el qual el GOB té interposat un recurs contencioso-administratiu).

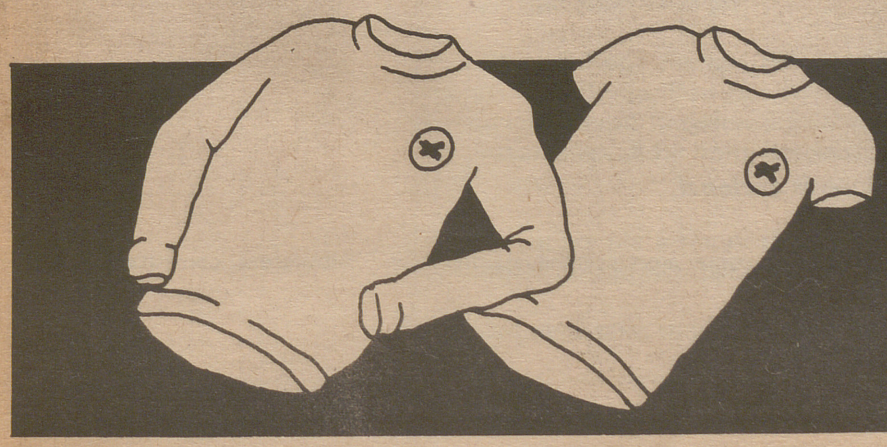
Els efectes indirectes de la proliferació de les embarcacions esportives (?) són tan importants, que en el cas de construir-se el superport de Sant Telm, aquesta pesquera, una de les més riques de Mallorca, es veurà afectada amb tota seguretat. Les colònies d'aus de Sa Dragonera, i altres valors naturals de l'illa, que una inoblidable campanya va aconseguir salvar, es veuran castigats amb el continu desembarcar de passatgers dels iots que tendran base al port veïnat.

Però tal vegada siguin els efectes socials (si els anteriors no mereixen aquesta qualificació) els que afecten a més amples capes de població. La privatització de les poques zones de domini públic allà on tothom pot accedir lliurement, convertint-les en àrees restringides per als socis dels clubs nàutics, no és tolerable. Quan els petits embarcadors tradicionals i gratuïts, com era el cas de Porto Colom, es converteixen en llocs d'amarradura amb uns preus que oscil.len entre les 300.000 i les 700.000 pts, el usuaris deixen d'esser els petits pescadors o aficionats a la mar locals, i apareixen els propietaris de iots, que són els únics que poden disposar dels diners necessaris per comprar unes anelles, i que sovint no són ni nadius ni residents al poble, i moltes vegades, ni tan sols a l'illa.

La posició del GOB

La proliferació de ports esportius és una activitat combatuda pels ecologistes de tota Europa. Respòn al model de societat que combatem pacíficament: la societat consumista, allà on és imprescindible crear noves necessitats malgastadores de recursos i contaminants. Ara, quan ja tots tenim cotxe i televisor en color, ens fan creure que per realitzar-nos com a *homes d'èxit* autèntics, és imprescindible adquirir la segona residència, una embarcació i un lloc d'amarrament a un port esportiu de luxe. Després d'això, ja podrem alternar als restaurants exclusius amb la *jet-set*.

En qualsevol cas, i admetent la necessitat de creació d'un nombre limitat de nous amarraments, aquests no han d'ubicar-se mai a noves instal.lacions, sobre tot quan es tracta de porcions de litoral poc o gens alterats. Som molt més partidaris de l'ampliació de ports ja existents que de la construcció de ports nous, de la ubicació del nous projectes dins de recintes portuaris ja existents, i de la reutilització d'instal.lacions militars obsoletes que no tenen cap sentit avui, com la base d'hidroavions de Pollença o la de submarins de Sóller. Esperam amb expectació el document que, sobre la futura política de ports esportius a les illes prepara el conseller Saiz. Podem, mentrestant, assegurar que la construcció de nous projectes que no s'adaptin a les caracteristiques que hem descrit comptarà amb l'oposició activa del GOB en tots els fronts d'actuació.

JERSEIS I CAMISETES AMB L'EMBLEMA DEL GOB

9 COLORS: blanc, gris, cel, blau marí, verd, rosa, groc, taronja i negre
3 TALLES: mitjana, gran i supergran
PREU: 1.500 i 800 pts.

Frases

"Es evident la necessitat d'establir nous condicionaments jurídics al reconeixement de la propietat privada. En termes pràctics, això hauria de suposar l'existència d'una servitud en favor de l'equilibri ecològic que impedís a tot propietari particular modificar les condicions ambientals de terrenys de singular importància."

Josep Melià, missèr i dirigent del CDS, en un article escrit l'any 1976 com a contribució a l'opuscle del GOB *Per què volem salvar S'Albufera?* Actualment, representant legal d'una empresa immobiliària que pretèn urbanitzar un dels recons més idíl·lics de Mallorca: el Caló de Ferrutx, a Artà.

"Haremos de Illetas un vergel."

Alfonso de Hohenlohe, promotor turístic i membre de la *jet society* de Marbella, entrevistat per *Baleares* (17-7-85).

"Gerenciar una Conselleria de Urbanismo no es lo mismo que ser presidente de Las cotorras alegres o de Talaiot Corcat: el día que comiencen a pagarse indemnizaciones por estas frivolidades ya veremos dónde se esconde el Conseller Pascual."

Toni Alemany, ex director del diari *El Día*, en un editorial titulat *Pero ¿qué insensatos nos gobiernan?* (26-9-82), destralejant contra la mesura adoptada per Miquel Pascual de suspendre provisionalment la possibilitat d'urbanitzar a 9 petites àrees de gran valor ecològic de Balears.

"Si no se quieren autopistas, que se suprima la venta de coches."

Rafel Soler, degà del Col.legi d'Enginyers de Camins de Balears, a *Diario de Mallorca* (21-6-80).

"Las construcciones ilegales dieron en su momento muchos jornales y embellecieron las fincas. Creo que de un simple plumazo no podemos tirarlas abajo."

Toni Zanoguera, batle de Llucmajor, en declaracions a *Ultima Hora* (12-10-84).

"Por la misma regla, la gripe puede ser declarada de interés nacional."

Josep Rosselló, recordat com a defensor de l'empresa belga que fa alguns anys pretengué urbanitzar S'Albufereta, comentant a *El Día* (5-9-85) la declaració del GOB com a entitat d'utilitat pública.

Espanya haurà d'acatar la moratòria en la caça de balenes

Xavier Pastor

Al número 1 de L'ECOLOGISTA expressàvem la preocupació dels conservacionistes de tot el món pel fet que hi havia clares evidències que el govern espanyol, pressionat per la indústria balenera, pareixia disposat a cercar un mecanisme que li permetés burlar la moratòria en la caça de balenes que havia estat adoptada a la Comissió Balenera Internacional (CBI), precisament amb el vot favorable de la delegació espanyola, i que té com a objectiu suspendre la caça comercial dels grans cetacis a tot el món a partir de gener de 1986.

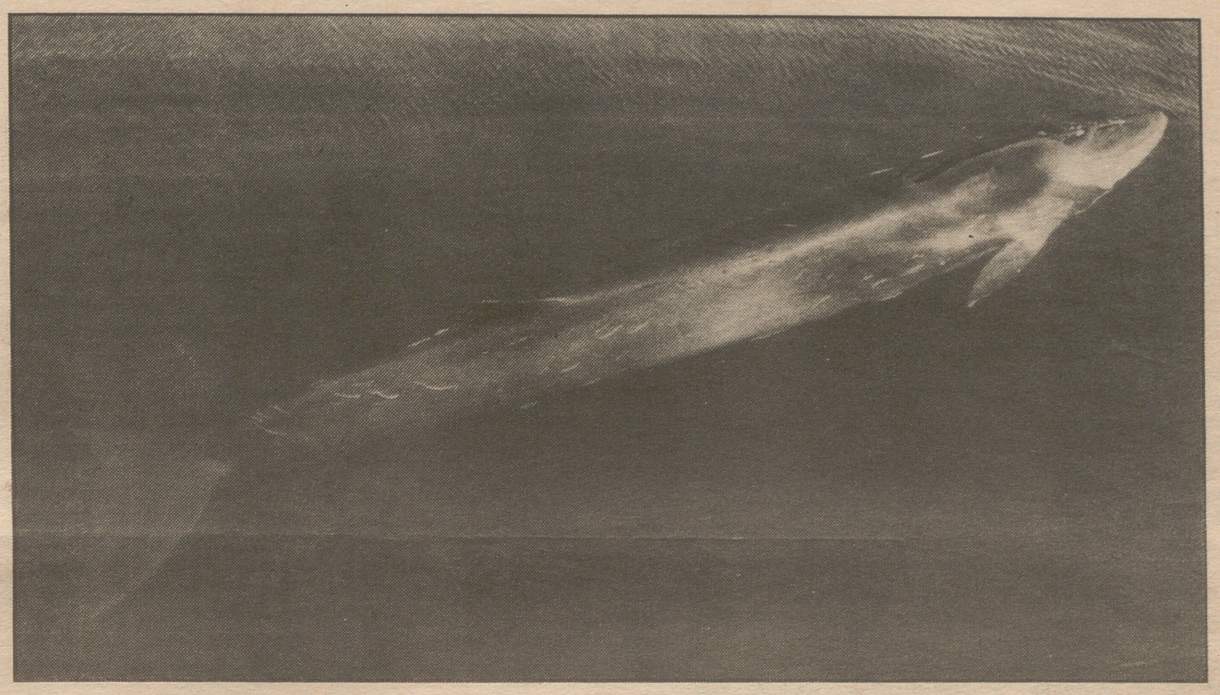
Les preocupacions no eren gratuïtes. Sectors de l'administració pesquera intentaven aprofitar una retxillera legal de la CBI, per a qualificar l'activitat de l'empresa balenera espanyola IBSA de *caça científica*, i així mantenir en funcionament aquesta indústria obsoleta, propietat d'en Juan José Massó. Es pretenien matar anualment un mínim de setanta rorquals comuns amb el pretext d'utilitzar-los per a investigació i, posteriorment, exportar la seva carn al Japó. Aquesta xifra és del mateix ordre que la que els darrers anys han estat capturats per la flota balenera espanyola en la seva activitat comercial. Es tractava, evidentment, de canviar la qualificació de la caça perquè tot continuàs igual. Es mantendria la ficció que el govern espanyol respectava formalment la moratòria, però en Massó continuaria matant i exportant balenes amb la cobertura tàcita del govern. Perquè aquest pla funcionàs era imprescindible, però, resoldre un darrer obstacle legal: s'havia d'excloure el rorqual comú de la llista d'espècies protegides pel Conveni de Washington sobre comerç internacional d'espècies amenaçades (CITES), perquè el Parlament espanyol estava a punt de ratificar aquest conveni, i si no s'excloïa l'espècie en qüestió, la venda de la seva carn al Japó seria impossible legalment.

La imprescindible pressió

Quan els ecologistes reaccionàrem, l'exclusió s'havia ja realitzat al Congrés dels Diputats, i només ens restava l'oportunitat d'aconseguir la seva reintroducció durant el tràmit parlamentari al Senat. La secció espanyola de Greenpeace, amb l'ajuda de les oficines d'aquesta organització a altres països, i amb la de grups regionals com DEPANA o el GOB, varen realitzar una intensa campanya d'informació i pressió sobre els senadors. Cada un dels membres del Senat, de qualsevol partit polític, va rebre un *dossier* en el qual s'explicava la situació detalladament. Membres de Greenpeace s'entrevistaren amb el vicepresident del Senat, Arturo Lizón, i amb parlamentaris de distintes tendències. Algunes d'aquestes converses es varen realitzar a Mallorca. Així, els senadors mallorquins Toni Ramis i Felipe Sánchez Cuenca, del Partit Socialista, y Joaquin Ribas de Reyna, d'AP, vàren esser informats i se va demanar la seva ajuda i la dels seus correligionaris. Les gestions d'en Toni Ramis, que va morir algunes setmanes més tard a un desgraciat accident, varen esser actives. No vàrem tenir cap notícia més dels altres senadors mallorquins. Mentrestant, a Madrid, i contra rellotge, es realitzaven gestions amb altres membres del Senat, com na Francisca Sauquillo, amb dirigents del PCE i amb en Marcelino Camacho i altres líders de CC OO, per sol.licitar la seva ajuda. Aquesta central sindical es va manifestar a favor de l'intent governamental de continuar la caça de les balenes. L'argument: la necessitat de conservar els llocs de treball dels 30 mariners a bord dels dos vaixells d'IBSA i els d'un centenar de pageses galegues que, quatre mesos a l'any, deixen les activitats al camp per a dedicar-se a la manipulació de la carn de les balenes a les factories d'en Massó.

Desenes de milers de firmes varen esser recollides per ecologistes de tota Espanya i presentades per Greenpeace al palau de La Moncloa. L'organització ecologista internacional anuncià clarament nous enfrontaments dels seus vaixells amb els baleners espanyols, si aquests desafiaven la moratòria. Les dates previstes no eren gens convenients per als polítics. La propera temporada balenera, en el cas d'intentar dur-la a terme, s'hauria d'iniciar a principis d'estiu de l'any que ve, en ple període electoral. Els alts càrrecs del PSOE varen intervenir a favor de la proposta ecologista de mantenir la ratificació del CITES en la seva totalitat. Alejandro Cercas, Emilio Alonso i Alfonso Guerra varen tenir una actuació decisiva front a les pressions d'altres sectors del seu partit, de les centrals sindicals i fins i tot els intents de suborn que efectuaren els responsables de la indústria balenera.

Finalment, els senadors varen acceptar unànimement l'eliminació de la proposta d'exclusió del rorqual comú de la llista d'espècies protegides pel CITES, que els diputats havien introduit al Congrés. Ara, la ratificació del Conveni de Washington, —i també el de Berna— està pendent d'una reunió d'una comissió conjunta Congrés-Senat, que ja s'està retardand massa. ¿Serà necessari una altra vegada fer pressions per aconseguir aquesta reunió i l'aprovació definitiva d'aquests convenis proteccionistes, o els parlamentaris prendran consciència per la seva pròpia iniciativa de la importància d'arribar a nivells europeus també en les qüestions de protecció de la naturalesa?

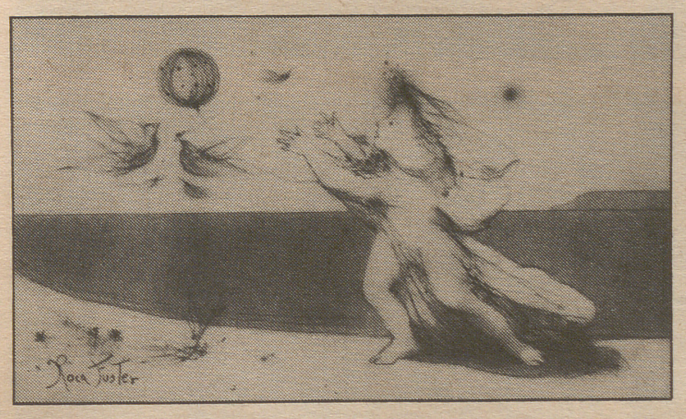

Rorqual comú, al port de Palma (agost de 1985)
(Foto: arxiu DM)

Els altres països, mentrestant

D'ençà que Greenpeace va començar la seva campanya per a la detenció de la caça comercial de balenes, les captures anuals de cetacis s'han reduït en més d'un 70 %, i un bon nombre de països han abandonat l'activitat balenera. Alguns altres encara es resisteixen, malgrat la moratòria. Per salvar definitivament les balenes, la pressió de l'opinió pública s'haurà de dirigir contra la URSS, Japó, Noruega, Islàndia i Filipinas. Estam molt aprop de la victòria definitiva, però el darrer esforç és encara necessari.

Dues obres d'art amb un gran valor simbòlic.

Dos estils inconfundibles. Dues personalitats artístiques ben diferents. Dues firmes molt cotitzades pels que entenen d'art.

Joan Miquel Roca Fuster (Palma, 1942) i **John Ulbricht** (La Habana, 1926): dos pintors ben arrelats a Mallorca, l'un per naixement i l'altre per adopció. I un punt en comú: la seva actitud compromesa amb la defensa dels valors naturals, al punt d'haver oferit una de les seves obres per ajudar a recabdar fons destinats a les campanyes del GOB en defensa del patrimoni natural de les Illes.

Si vols, encara ets a temps d'adquirir, a un preu realment assequible, una de les 150 còpies que hem editat de cadascuna de les obres, numerades i firmades personalment per l'artista.

No hi ha regal com una obra d'art.

Els premis Ciment i Alzina, o la crònica seriosa d'una broma

Jesús R. Jurado

Succeeix de vegades, inexplicablement sempre, que dins un col.lectiu, idees de segona categoria —d'imitació, per descomptat—, obtenen una discreta llum verda i surten endavant, i per a més *inri*, perduren, s'afiancen en el temps i fins i tot fora del col.lectiu i més enllà de la seva habitual àrea d'influència, adquirint una notòria ressonància.

Tal és el cas, sens dubte, dels premis Alzina i Ciment —els bons i els dolents, els cristians i els moros, els *cowboys* i els indis,...— de l'ecologisme, o millor, des de l'ecologisme, des de la conservació de l'entorn, des de la perspectiva del GOB, entitat creadora i atorgadora de la citada menció honorífica. I s'entengui per honorífica el fet que els premis ni estan dotats econòmicament (els Alzina) ni taxats amb un impost (els Ciment). L'única cosa que en treuen de bo els *bons*, són aplaudiments el dia de la proclamació i de la concessió, una mena de títol acreditatiu de la seva bona tasca, i un sopar amb nosaltres. Per als *dolents*, xiulets en tant que candidats, i ni títols ni sopars (no en mancaria d'altra!). Això sí, tots, bons i dolents, amb major o menor fortuna —depèn del mitjà i del mitjancer— solen sortir en els papers impressos de l'arxipèlag.

Què són aquests premis

No sé des de quan el GOB celebra amb un sopar l'aniversari de la seva fundació en el llunyà mes de desembre de 1973, però crec recordar que va esser cap a la tardor de 1978 quan sorgí a la Junta del Grup la proposta d'adornar l'esmentat sopar amb la celebració —proposta, votació, proclamació i concessió— d'uns guardons que es pensà que fossin batejats amb els noms de Ciment i Alzina (*Llimona* i *Taronja* haurien estat un plagi excessiu). Els premis ja nasqueren coixos, com molt bé s'han cuidat de recordar-ho a cada edició els seus detractors. El motiu és senzill, i es troba enquistat en la pròpia essència del certamen: el veredicte no necessàriament és representatiu del pensament del GOB. La mecànica de l'elecció és senzilla: el GOB celebra cada any l'aniversari del seu naixement, i per això convoca els seus socis i amics a un sopar, en el transcurs del qual, espontàniament, van sorgint els noms de persones i entitats candidates als premis *bons* i als premis *dolents*, tres per banda. Una vegada formades les llistes de candidats, tots els assistents al sopar (socis i no socis) voten tres noms de cada llista i els que més vots aconsegueixen són els proclamats. Problemes? Només un: efectivament, ni tots els assistents són socis ni tots els socis del GOB assisteixen al sopar. Les solucions haurien de passar per complicats entramats tipus referèndum, assemblea general, etc, que sens dubte aportarien una major representativitat als premiats però que, per altra banda, també els privarien totalment de la seva actual espontaneïtat.

Qui conegui un col.lectiu (associació, club, partit o grup) per dintre, sabrà les dificultats que suposa una solució així, i per això aquestes pràctiques es reserven per a decisions més trascendentals o delicades. D'aquesta manera, els premis Ciment i Alzina se segueixen celebrant com el dia que nasqueren. Qui vulgui matar una cosa que la compliqui. Record una ocasió en què aparegué un esboç de reglament que afortunadament per als premis no es posà en pràctica, no per dolent, sinó per complex. I així anam, cara a una nova edició i amb el convenciment que la doctrina del prohom mallorquí d'Unió Mallorquina, Pere J. Morey, és la correcta. Aquest senyor digué en ocasió de ser el seu partit agraciat amb un premi Ciment de la darrera edició: "No ens hem format una opinió sobre la concessió del premi ja que es tracta d'una cosa irrelevant. Tothom té dret a crear les seves juguetes i a jugar-hi". Doncs bé, són juguetes nostres i irrelevants.

Un poc d'història

A la primera època l'acreditament de ser un premi Alzina era una branqueta precisament d'alzina, de la nostra, *Quercus ilex*, toscament emmarcada i amb un escrit. No era de gran finesa, és clar, però bé, ens hi anava el cor. Avui és diferent; tampoc no fa època però és més bonic: una làmina que reprodueix la mítica alzina de Mossa, treta del *Die Balearen*, de l'arxiduc Lluís Salvador. La dedicatòria està impressa i s'entrega sense vases, enrevoltillada i fermada amb una cinta de vellut, de color verd maragda, naturalment.

La primera edició dels premis donà els següents resultats. Els premis Alzina foren per a l'equip de la Conselleria d'Ordenació del Territori —en aquells dies recentment dimitit—, per la seva política de protecció del nostre patrimoni cultural; per a l'editor i periodista Lluís Ripoll, per la tasca conservacionista que durant tants anys mantingué en solitari; i per a la delegació de l'ICONA de Balears, per la seva línia d'actuació, dins les seves limitacions, a les nostres Illes. D'entre els nombrosos candidats als premis Ciment triomfaren, aquell primer vespre, PAMESA, per pretendre urbanitzar Sa Dragonera, en Pep Rosselló, partaveu i representant de l'intent d'urbanitzar S'Albufereta de Pollença, i l'aleshores conseller Miquel Duran Pastor, per les seves difamatòries declaracions públiques sobre els ecologistes i per la seva sistemàtica oposició a tot allò proteccionista que arribava al Consell. Recordem que ens trobam en els primers dies de l'any 1979.

Després de veure la bona acollida que per part de la premsa tenia l'edició dels premis —l'afer Duran Pastor sortí fins i tot a les revistes còmiques de la Península—, decidírem que el certamen tendria caràcter anual.

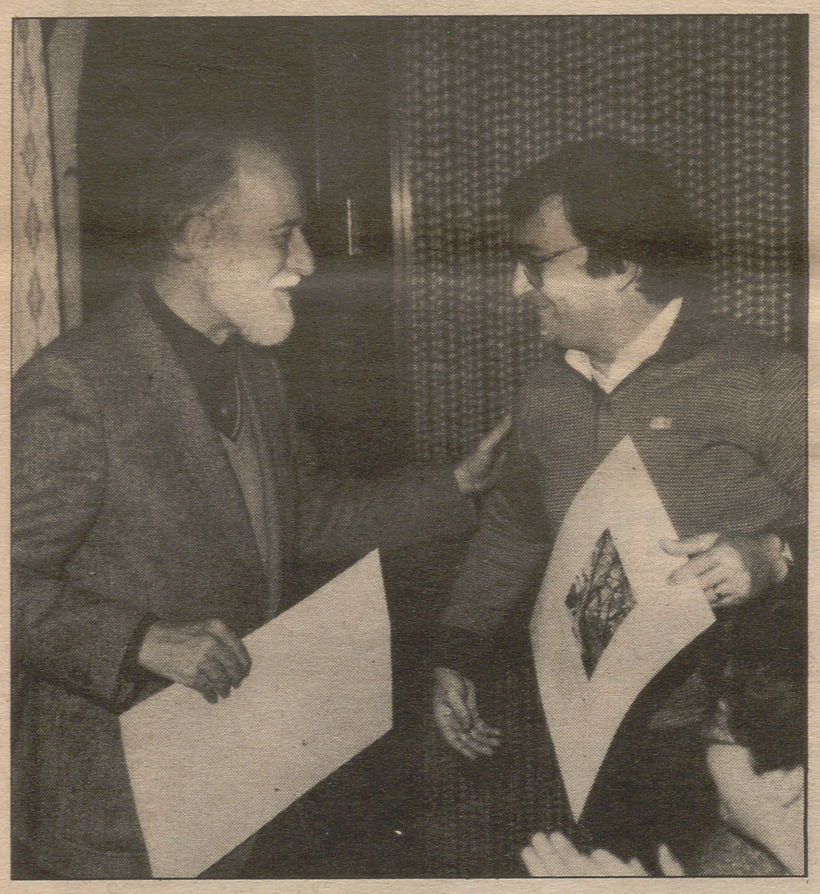
De manera que arribam al principi de 1980, quan s'esdevé la segona proclamació. Aquesta vegada els Alzina foren per a na Cata Moragues, tinent de batle de Circulació de Palma, per la seva aferrissada lluita per tal d'aconseguir una ciutat on es pogués caminar no només entre cotxe i cotxe; per a l'Oficina d'Informació Urbanística del Col.legi d'Arquitectes, per les seves preocupacions a favor d'un urbanisme més racional i una arquitectura més bella, més útil i més en consonància amb el nostre paisatge; i per a les societats europees WWF i FIR, per les seves notables ajudes a la protecció i a l'estudi de la naturalesa de les Balears. Els Ciment de l'any foren per al regidor Pedro Ballester, per a l'Ajuntament d'Alcúdia i per al constructor Pedro Nadal Salas (NASA).

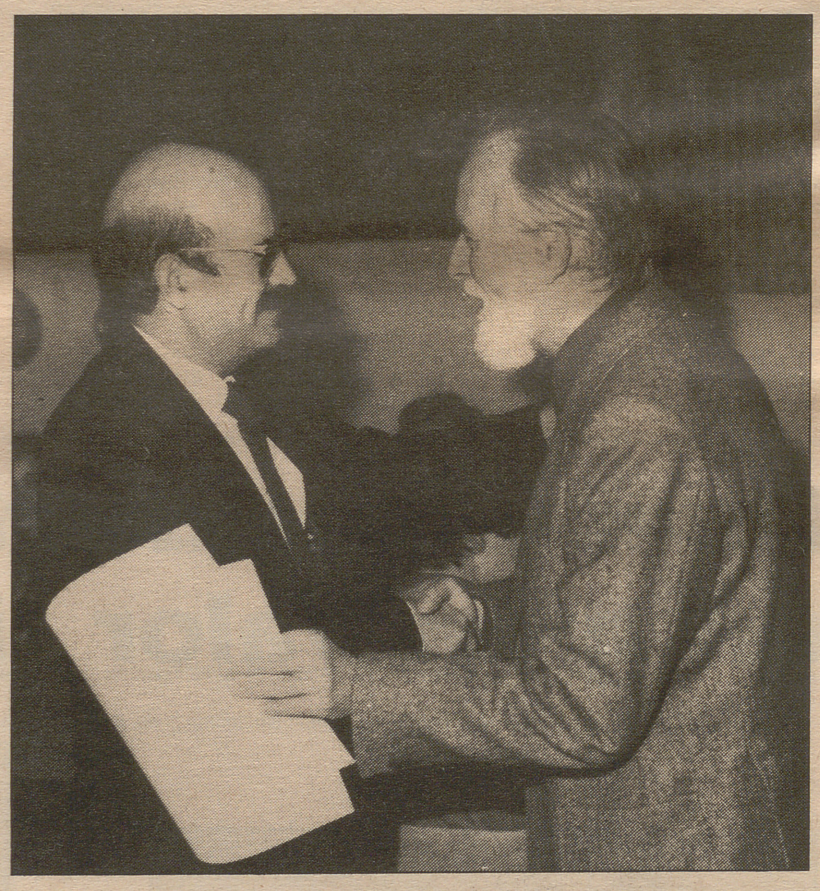
Des de sempre hi ha molts més candidats per al Ciment que per a l'Alzina, lògic reflex de la manca de respecte per l'ambient que impera en aquesta societat.

Dins les primeres setmanes de 1981 surt una nova llista de proclamats, composta per tres *alzines:* l'organització Greenpeace, per la seva arriscada tasca a favor de les darreres balenes i per altres notables campanyes; els advocats Lina Riera i Lluís Pascual, que desinteressadament donen forma legal a la lluita per una Dragonera lliure; i Sebastià Verd, el periodista que en les seves informacions sempre ha sabut donar el valor just al nostre patrimoni natural i a la labor ecologista. I els tres Ciment: a la Jefatura de Costes, per la seva particular forma d'entendre la colonització del nostre litoral; PAMESA (per segona vegada) per la seva vocació anti-Dragonera, i per acabar, un triple empat en el tercer Ciment d'aquell any: el batle d'Estellencs, per les *millores* a l'ex Cala Estellencs; el batle de Campos, pel seu afany de veure Es Trenc com un nou i exemplar Benidorm; i el Ministeri d'Obres Públiques i Urbanisme, per la seva política de desprotecció d'espais naturals.

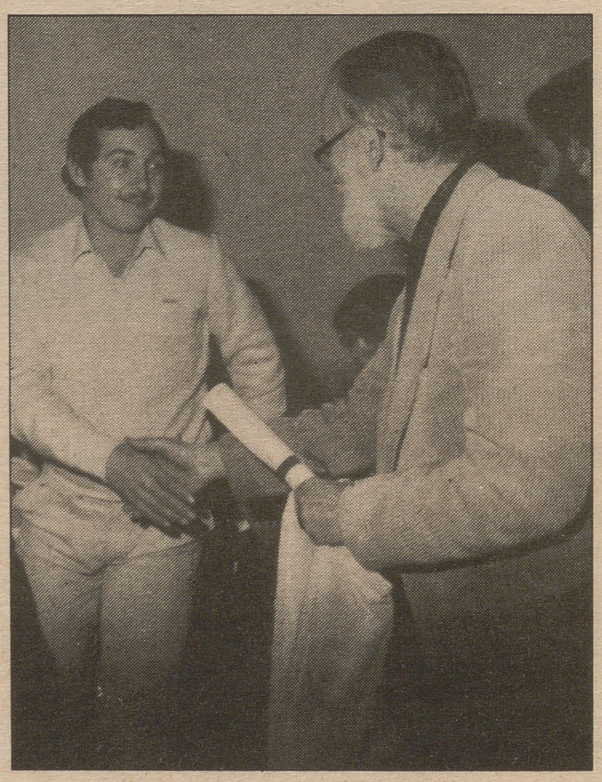
Record que de totd'una es parlava que els Ciment també haurien de tenir un premi, i fins i tot s'acordà crear un saquet de ciment —autèntic— per tal d'enviar-lo als corresponents guardonats. Llàstima que la iniciativa no anàs més enllà...

L'any 1982 trobam una novetat, i va ser el Ciment *honorífic* que va ser concedit a l'OTAN. No vaig saber molt bé perquè havia de ser *honorífic* i no *de número*, ni crec que ningú ho tengui gaire clar. La idea no és tan dolenta si es transforma en un premi otorgat a perpetuïtat. A més d'aquest premi en vàrem concedir un a Porto Drac, la urbanitzadora que destrossà el paisatge de Cala Conills; a Guillem Mas, batle de Campos (per segona vegada), per la seva persistència en mercadejar amb Es Trenc; i a Tomeu Sitjar, president de la Junta del Port de Palma per la seva afició a omplir de ciment la seva àrea d'actuació. Els tres *alzines* foren Ignasi Ribas, fins un poc abans tinent de batle d'Urbanisme de l'Ajuntament de Palma, per la seva clara política a favor d'una ciutat més habitable; l'Entesa Campanera, aleshores grup

Instant de l'entrega de quatre dels Premis Alzina atorgats pel GOB des de 1979. De dalt a baix i d'esquerra a dreta: el pintor John Ulbricht, l'ex conseller d'Ordenació del Territori Miquel Pasqual, el regidor de Sanitat de l'Ajuntament de Palma Ginès Quiñonero, i l'agricultor Manuel Peñas.
(Fotos: Tià Avellà)

d'oposició a la urbanització d'Es Trenc al propi consistori de Campos; i John Ulbricht, el pintor nordamericà que desinteressadament realitzà el cartell per a la defensa de les aus migratòries.

L'any 1983, els Alzina tenen un toc especial. Dos polítics són guardonats (tal volta comença a preocupar-se l'administració per la degradació de l'entorn?). Un és en Ginès Quiñonero, per la seva ferma tasca en pro del Centre de Recuperació d'Avifauna de Son Reus; l'altre, en Miquel Pascual, aleshores conseller d'Ordenació del Territori, per la seva tardana però decisiva oposició a l'especulació a Sa Dragonera i a altres llocs d'interès; i el tercer Alzina recau en les societats estrangeres Comité Nacional Suís per a la Protecció de les Aus (SLKV) i Societat Zoològica de Frankfurt, pel seu suport moral i material en el projecte de La Trapa. Els Ciment tenien moltes candidatures, però per tradició varen haver de quedar reduïts a tres: Abel Matutes, per les seves genialitats referents a qualsevol tema relacionat amb la nostra cultura, inclosa la seva oposició a l'intent de protecció de les Salines d'Eivissa i Formentera; Cosme Adrover, batle de Santanyí, per defensar la urbanització de Cala Mondragó, i l'escopeter de S'Albufereta, el delinqüent anònim que matà l'àguila peixetera que solia pescar en aquella zona humida.

Els darrers anys

A principi de 1984 apareix una nova edició dels premis, i aquesta vegada els Ciment són per a Jeroni Saiz, el conseller de la *Desordenació* del Territori; per a la CAEB, gairebé l'única entitat que segueix fent propaganda d'urbanitzar tots els racons sota l'amenaça d'atur i baixes turístiques; i, globalment, els enterradors de la Canaleta de Massanella, que varen esser molts i no només el Consistori de Mancor de la Vall. Els premis Alzina de l'any passat foren atorgats al poble de Mallorca, per la seva defensa d'Es Trenc, als parlamentaris Francesc Triay i Sebastià Serra, per la seva tasca parlamentària a favor del patrimoni natural de les Illes, i, finalment, a Antoni Bisbal i Manuel Peñas, pels seus esforços en el salvament d'un exemplar de voltor negre.

I així arribam a la darrera edició celebrada, la del present any 1985, que comptà amb premis Ciment com Antoni Ferrer, batle d'Alcúdia, per permetre i fomentar les obres il.legals de S'Albufereta, o com Antoni Tarabini, responsable del caos circulatori de Palma, i com Unió Mallorquina, principal responsable de la no aprovació de les propostes de protecció de les Salines d'Eivissa i Formentera i Cala Mondragó. Per l'altre cantó tenim els esperançadors Alzina: l'Ajuntament de Ciutadella, per la seva postural radical en defensa de la costa Sud de Ciutadella, incloent Cala en Turqueta, Macarella i Macarelleta; el poble de Fornalutx, per la conservació de la vila i per la celebració del referèndum que conduí a la peatonització del centre del poble; i les ràdios lliures de Mallorca, per la seva labor de difusió dels plantejaments ecologistes i pacifistes a través de les ones.

Se'ns pot dir que hi ha molts de *ciments* i *alzines* sense guardonar. Es cert, sobre tot dels primers. Se'ns pot dir també que els premis s'atorguen en teoria als no socis del GOB, i que de vegades s'han concedit a algú que té *carnet*. També és cert, però l'esperit de la llei es refereix als socis més acostats a les feines que es realitzen diàriamente a l'Associació.

Decididament haurem d'anar pensant si per celebrar la desena edició del premis no hauríem de crear uns *superciments* i uns *superalzines* que a més d'esser concedits als recalcitrants, al repetidors i als que sempre estan a les llistes de candidats, ho fossin a perpetuïtat i ens permetessin aclarir un poc l'horitzó d'aquesta broma, que ja va pels vuit anys.

Dues campanyes amb accent nadalenc

Si volem viure, per què jugar a matar?

Pep Oliver

Quan s'acosten les festes de Nadal, molts de pares se troben amb el problema que no saben quines juguetes han de comprar als seus fills. La majoria dels existents en el mercat i, especialment, els anunciats per la televisió, són cars i der curta durada, a més de reproduir valors bel.licistes, consumistes o sexistes, mentre que n'hi ha d'altres que, degut a la seva excessiva tecnificació, converteixen el nin en un simple espectador d'allò que fa la jugueta, sense prendre part activa en el joc.

El joc és vida, l'activitat central del nin, que juga per viure (i no al contrari). El joc és una activitat tan important per a l'infant com menjar o dormir. A la vegada, jugant el nin aprèn a conèixer el seu propi cos, a utilitzar les seves mans, els seus peus i, amb el temps, a acceptar els altres essers que el rodegen.

Es evident que la jugueta s'ha d'adaptar a les necessitats de l'infant. Cada jugueta és per a una edat determinada i unes necessitats específiques, com per exemple les que ajuden a aprendre a caminar, a distingir els colors, les formes, etc, que quan el nin compleix tres o quatre anys ja han quedat desfasats. Hi ha també el problema de les juguetes mecàniques a edats inadequades, agreujat per la intensa publicitat de què són objecte; aquestes juguetes presenten el doble perill de disminuir la creativitat manifestada pel nin (ja que estan programats per fer unes coses molt determinades) i de no donar peu perquè el nin s'interessi per entendre el seu funcionament (ja que el pensament intuïtiu és insuficient per comprendre el mecanisme d'aquestes juguetes sofisticades).

Com creim que han de ser les juguetes?

Les juguetes no han de ser discriminatòries: no han d'afavorir la separació dels rols socials dels dos sexes. Tampoc han d'estimular la competitivitat. Una font de discriminació és el preu de les juguetes, especialment les anunciades per televisió: moltes famílies de les nostres illes, amb membres desocupats, no poden gastar quantitats tan exagerades de doblers en juguetes que a les poques setmanes ja estaran espanyades i arreconades.

Les juguetes, a ser possible, haurien de ser artesanals: quasi totes les juguetes del mercat estan fetes de plàstic i metall, però amb materials com fusta, tela, cartró, ràfia, etc, se'n poden fer d'altres igualmente dignes. No oblidem que la tecnologia de les juguetes és una de les moltes armes del consumisme.

Amb juguetes fetes pel propi nin, aquest desenvolupa la seva imaginació, i aprèn a valorar les coses que l'enrevolten, no en funció del seu valor material sinó del que sentimentalment representen per a ell.

Finalment, el nin pot ser una jugueta per a si mateix, mitjançant el coneixement del seu propi cos.

Televisió i publicitat

Fins fa pocs anys, el nin passava el temps jugant al carrer, a la casa o al camp, fins que, arribat a l'edat escolar, compaginava el temps de joc amb el d'estudi. Però l'aparició de la televisió trencà aquesta harmonia: el temps dedicat a jugar ha anat minvant a expenses del que el nin passa com a expectador passiu de la televisió, fins al punt que molts dels seus jocs se limiten a imitar personatges televisius. Tot això se veu agreujat pel *bombardeig* publicitari, especialment durante la temporada de Nadal, destinat a crear en el nin la necessitat de determinades juguetes, cares i sofisticades.

Juguetes bèl.liques

La majoria de les juguetes anunciades són de tipus bèl.lic o sexista, essent en conseqüència les més sol.licitades pels infants.

Mitjançant les juguetes bèl.liques i els *telefilms*, el nin s'impregna d'un model de societat violent, competitiu i autoritari, on la llei del més fort és un principi socialment acceptat. El món queda dividit en dos bàndols: els bons i els dolents. Els bons seran sempre els més forts i valents, i poden matar i fer tot el que vulguin amb tota impunitat. D'aquesta forma el nin accepta i considera com a inevitables les institucions repressives de l'Estat: policia, exèrcit, presons, etc.

No a les juguetes bèl.liques!

Dins d'allò que podem considerar juguetes bèl.liques hi ha no tan sols aquelles que ens vénen immediatament a la memòria quan utilitzam aquella paraula (pistoles, escopetes, espases, etc) sinó també cotxes de policia, màscares espacials, armes de raigs làser i d'altres atributs de la *guerra de les galàxies*, que inculquen en el nin les idees armamentistes i li fan concebre la militarització de l'espai com una cosa necessària per a la defensa del planeta.

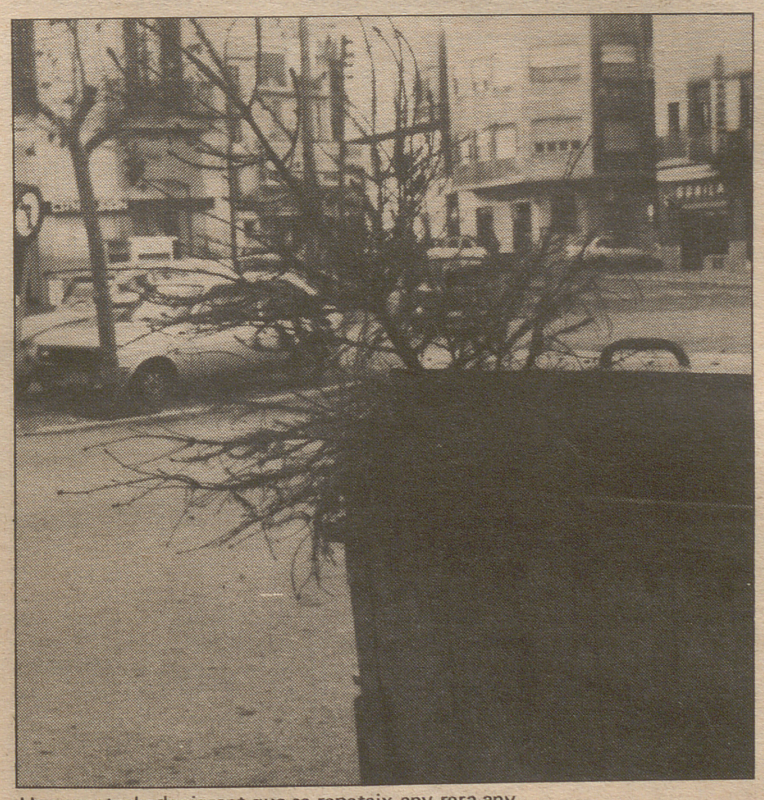
Amb la jugueta bèl.lica el nin adopta el paper d'home gran, identificant-se amb els sonrients i audaços herois bèl.lics de les pel.lícules, sempre a punt de matar i morir impassibles (els homes no ploren...). La nina, en canvi, jugarà amb una cuineta i pentinarà les seves munyeques, preparant-se per al seu futur paper de dòcil mestressa de casa.

Com actuar?

L'objectiu de la campanya contra les juguetes bèl.liques no és la seva prohibició, sinó que els pares prenguin consciència del problema, renunciant voluntàriament a fer aquest tipus de regal als seus fills. El que sí és prohibible és la publicitat televisiva de les juguetes bèl.liques. Cal igualment lluitar per la supressió total de la violència a la programació televisiva.

En el cas que un nin demani una jugueta bèl.lica, per ventura serà millor, per evitar la seva frustració, donar-li allò que vol, però, a continuació, tractar de convèncer-lo que jugar amb aquest tipus de juguetes és una contradicció.

L'arbre de Nadal: una tradició a erradicar

Un espectacle denigrant que se repeteix any rera any.
(Foto: Benito Bohigas)

L'utilització d'arbres (vius o tallats) com a element decoratiu de Nadal és una moda introduïda no fa gaires anys entre nosaltres, però que està assolint proporcions alarmants.

Pins, alzines, teixos, savines i qualsevol altra espècie d'arbre de la nostra Serra o marina, arbusts com el cirerer de Betlem i l'arbre de visc, i fins i tot arbres d'importació, com l'avet, són arrabassats, tallats o mal trasplantats quan s'acosten les festes de cap d'any, per acabar dins els contenidors de fems un parell de setmanes després. A la part forana, donat el més fàcil accés als boscos, és més freqüent que les famílies surtin a procurar-se l'arbre directament de la naturalesa, mentres que a Ciutat els grans magatzems i els mercats nadalencs fan un gran negoci amb la venda d'arbres.

Aquesta és una realitat contra la qual el GOB creu arribat el moment d'emprendre una gran campanya, amb l'objectiu de convèncer el gran públic de la necessitat d'erradicar un costum que és tot un símbol de manca de respecte per l'entorn. Un precedent d'aquesta campanya va ser la reiterada protesta del GOB per l'avet que cada any per Nadal instal.lava l'Ajuntament de Palma a la Plaça de Cort, procedent dels Pirineus i regalat per l'Ajuntament de Puigcerdà, protesta que finalment va donar el fruit esperat (amb una solució, emperò, poc brillant i estèticament dubtosa: la substitució de l'arbre mort de cada any per un de plantat, que, malgrat totes les atencions prodigades pel govern municipal, morí als pocs mesos de ser sembrat).

Alternatives

En aquest tema dels arbres de Nadal, com en tots, existeixen alternatives. Qui no se resigni a abandonar la tradició, trobarà al mercat excel.lents models artificials fets de plàstic, alguns dels quals apenes són distingibles dels de veres; el seu cost més elevat queda compensat pel fet de ser de duració indefinida. També se poden fer arbres a base d'una branca seca d'arbre fruital, de papers brillants, etc. Qui tengui un jardí o trast pot decorar per uns dies un arbre viu. Tot, menys utilitzar un arbre silvestre, ja sigui comprat o anat a cercar, viu o mort.

Seguiment d'un voltor mitjançant radiotelemetria

L'únic voltor nascut a Mallorca l'any 1985 és seguit actualment per personal del SECONA mitjançant una tècnica denominada radiotelemetria (o *radiotracking*, en anglès), a fi de conèixer amb detall els seus moviments diaris en aquesta etapa d'emancipació dels seus pares i, eventualment, detectar qualsevol novetat que li pogués sobrevenir. Se tracta de la primera vegada que a Balears se duu a terme una investigació d'aquest tipus, mentre que a la Península diversos científics estan aplicant la radiotelemetria a espècies tan diverses com l'ós de les muntanyes Cantàbriques o l'àguila imperial de Doñana.

El poll de voltor havia estat dotat d'un petit transmissor que funciona mitjançant energia solar quan encara se trobava en el niu, incapaç de volar. Actualment, un equip mòbil que disposa d'un receptor amb la corresponent antena recorre l'àrea freqüentada pel voltor juvenil, a les muntanyes d'Escorca, i detectant l'inequívoca senyal (una pitada intermitent, regular si l'animal està aturat, i oscil.lant si vola) determina en cada moment la posició del voltor, fins a una distància de 10-15 km si no hi ha obstacles.

Al número 1 de L'ECOLOGISTA un article tractava en profunditat la problemàtica del voltor a Mallorca. Diguem, per actualitzar-lo, que enguany hi ha hagut tan sols 4 parelles reproductores, cada una de les quals ha post un ou (en algun cas, a nius artificialment reconstruïts després de les intenses nevades del passat hivern), i que cap d'aquests 4 ous ha arribat a eclosionar. Un d'ells havia estat transferit pel SECONA a una incubadora artificial amb l'ànim de garantir la seva eclosió, però sense èxit. Precisament la parella que havia estat despossetda del seu ou efectuà una posta de remplaçament (habitual en aquests casos)que donà lloc al poll objecte actualment d'aquest seguiment.

Per altra banda, a mitjans de novembre han arribat a Mallorca dos exemplars juvenils de voltor negre, procedents d'Extremadura, a fi de ser alliberats a la Serra per contribuir a reforçar la nostra població, tan amenaçada. L'any passat, altres tres individus ja havien estat introduïts, un dels quals va ser trobat mort poc després.

Aquests voltors (i també el poll mallorquí d'enguany) estan marcats amb franges de plàstic de color a les ales. Qualsevol observació hauria de ser comunicada al SECONA.

Cartell

El cartell sobre el voltor, editat pel GOB gràcies a una subvenció del DBV, és ja una realitat. Uns 200 exemplars han estat distribuïts per tota la Serra (amb la col.laboració del SECONA), 400 s'han escampat per tota Palma, prop de 800 seran enviats a totes les escoles de Balears, etc. La tirada ha estat de 2.000 exemplars.

Voltor marcat amb franges alars. (Foto: Jordi Casasnovas)

La declaració d'utilitat pública, reconeixement oficial a la labor del GOB

El Consell de Ministres, reunit el passat 19 de juny, aprovà la declaració del GOB com a associació d'utilitat pública. L'expedient, presentat pel ministre de l'Interior, José Barrionuevo, havia estat tramitat per la Direcció General de Política Interior, i anava acompanyat d'un informe favorable de la de Medi Ambient, depenent del MOPU.

La declaració d'utilitat pública ve regulada per un decret de maig de 1965, que preveu que podran rebre tal distinció aquelles associacions dedicades a fins assistencials, educatius, culturals, esportius o de qualsevol altre tipus que promogui el bé comú, complementant les llacunes d'actuació del propi Estat.

Els drets a què dóna lloc aquesta declaració són els següents: 1) preferència per a obtener préstecs i subvencions de l'Estat; 2) tractament fiscal favorable, que se concreta en un descompte de prop del 50% en els imposts municipals (per exemple, el de circulació de vehicles; diguem, de passada, que el GOB posseeix actualment un *land-rover*, cedit per una empresa privada) i en l'exempció absoluta de pagar imposts sobre comercialització de productes que exhibesquin l'emblema o facin propaganda de l'entitat (com per exemple cartells, opuscles, L'ECOLOGISTA, etc); 3) oferiment d'ajuda tècnica i assessorament per part de l'Administració; i 4) dret a ser escoltats pels poders públics a l'hora d'elaborar lleis que tenguin relació amb els objectius de l'associació.

Quant a obligacions, tan sols la de presentar a la Direcció General de Política Interior una memòria anual d'activitats.

La tramitació de la nostra sol.licitud per a esser declarats d'utilitat pública ha durat més de 2 anys. Segons les nostres informacions, solament DEPANA (de Catalunya) gaudeix també d'aquesta distinció, entre el gran nombre d'associacions ecologistes d'àmbit regional.

Retirada la querella per delicte ecològic contra l'Ajuntament d'Andratx

Al número 1 de L'ECOLOGISTA informàvem àmpliament sobre la querella entaulada pel GOB contra l'Ajuntament d'Andratx, motivada per la manca de mesures tendents a evitar la contaminació fecal del torrent de Suluet, i basada en la recent introducció dins el Codi Penal d'un article que preveu la possibilitat de castigar els delictes ecològics.

Com a conseqüència de la nostra acció, l'Ajuntament d'Andratx procedí a instal.lar una depuradora provisional, que fa poc temps ha entrat en ple funcionament.

El GOB ha pres mostres de les aigües depurades i les ha fet analitzar. Els resultats, per bé que no absolutament satisfactoris, se poden considerar acceptables.

Repetides vegades hem manifestat que el nostre objectiu no era aconseguir el processament del batle i regidors d'Andratx (amb l'eventual imposició d'una sanció) sinó la solució del problema que havia motivat la querella.

Una vegada que aquest objectiu ha estat assolit, el GOB ha decidit retirar la querella criminal, donant per conclòs l'afer judicial.

Simultàniament, el GOB fa una crida al consistori d'Andratx perquè eviti en el futur la descàrrega d'aigües que no hagin estat prèviament depurades i perquè agilitzi el procés de reutilització del cabdal depurat per a usos agrícoles. El GOB mantendrà la vigilància sobre aquest i altres torrents de Mallorca, en una campanya destinada a suprimir tots els vertits contaminants, i no dubtarà en adoptar mesures com les que en aquest cas han estat exitoses (acció directa no violenta, per cridar l'atenció del públic sobre el problema, i denúncia davant els tribunals) sempre que sigui necessari.

Punta de N'Amer: una nova victòria ecologista

Després dels de Sa Dragonera i Es Trenc, podem dir que el pla d'urbanització de la Punta de N'Amer (vegeu L'ECOLOGISTA número 1) és la tercera gran iniciativa especulativa que el moviment ecologista ha aconseguit avortar a Mallorca.

El Ple extraordinari celebrat pel nostre Parlament autònom el dia 17 de juliol d'enguany (setmanes després de l'aparició del primer número d'aquest periòdic) aprovà, amb els vots favorables dels diputats del PSM i del PSOE, l'abstenció dels de la Coalició Popular, i l'oposició (torpe i inexplicable) d'Unió Mallorquina, la Llei de declaració de la Punta de N'Amer com a Area Natural d'Especial Interès (la mateixa figura legal que protegeix l'espai format pel Salobrar i la platja d'Es Trenc). El límit de l'àrea que queda protegida és el que nosaltres havíem apuntat com a mínim innegociable, és a dir, la carretera que uneix Cala Millor amb Sa Coma, dues urbanitzacions monstruoses que encara, malgrat tot, podran seguir creixent fins arribar a unir-se per darrera de l'espai protegit.

Una esmena d'Unió Mallorquina a la proposició de llei de protecció (aquesta havia estat presentada a començaments d'abril conjuntament pels grups del PSOE i del PSM) pretenia excloure de l'àrea a protegir uns 165.000 m2 de la finca de Sa Coma situats a la banda de la mar de la carretera, terrenys qualificats pel president d'UM, Jeroni Albertí, com a "zona sense valor paisatgístic". Afortunadament, aquesta esmena no prosperà, malgrat els rumors insistents que circularen en el sentit que UM i la Coalició Popular havien pactat el recolzament dels diputats populars en el Parlament autònom a l'esmentada esmena, a canvi que UM votàs a favor del projecte de llei de financiació de la TV autonòmica. Aquests rumors no foren desmentits, però finalment no hi degué haver entesa, perquè la Coalició AP-PDP-UL deixà UM tota sola en el Parlament.

Pocs dies després de celebrar-se aquest Ple, la *corretja de transmissió* entre la CAEB i els diputats del Grup Popular quedava una vegada més al descubert: des de les pàgines d'*El Dia*, la patronal illenca censurava la incoherència d'UM (indubtable, certament), que aquí volia excloure un bon tros de l'àrea a protegir, mentre en el cas d'Es Trenc (i això era el que realment li picava a la CAEB) UM havia assumit íntegrament les propostes de protecció dels ecologistes.

El MOPU contempla la construcció de 4 nous fars al litoral de Balears

Segons un document intern del Ministeri d'Obres Públiques al qual hem tengut accés, titulat *Plan de Señales Marítimas (1983-1990)*, l'esmentat departament preveu la construcció de 4 nous fars al litoral de Balears, essent els llocs elegits la Punta Beca (a la costa N de Pollença), la Punta de N'Amer, l'illa Imperial (a l'arxipèlag de Cabrera) i un punt de la costa S del terme d'Alaior (Menorca). Igualment, el document contempla la senyalització mitjançant balises d'altres 5 punts del nostre litoral: el Cap Ferrutx (Artà), l'illot de Na Guàrdia (davant la Colònia de Sant Jordi), la Punta Esperó (Menorca) i la Llosa d'es Figueral i Cala Albarca, a Eivissa.

Desconeixem si el contengut d'aquest pla és el fruit de seriosos estudis sobre les necessitats reals de la seguretat en la navegació per les nostres costes o si (com ens temem) ha estat elaborat simplement amb el criteri expeditiu de traçar sobre el mapa rectes unint els fars existents i assignant els nous a qualsevol punta que sobresortís, per insignificant que fos. Tampoc estam en condicions de dilucidar si el pla ha estat fet realment amb la intenció de dur-lo íntegrament a la pràctica, o si és un més de tants d'informes oficials que acaben arxivats sense haver estats posats en solfa.

En qualsevol cas, se'ns fa difícil acceptar que totes les obres previstes siguin realment imprescindibles, i abogam per la reconsideració en profunditat del pla que motiva aquesta nota.

L'impacte ambiental de la construcció d'un far no se limita al xoc estètic de l'edifici en si. En el cas de la Punta Beca, situada enmig d'un dels paratges més agrests del litoral mallorquí, l'ubicació d'un far duu implícita la construcció d'una carretera d'accés de problemàtic traçat, l'impacte de la qual sí que consideram intolerable des de tots els punts de vista. En el cas de l'illa Imperial (que aviat hauria de formar part d'un Parc Nacional d'interès europeu) sobren els comentaris. Finalment, no creim que la Punta de N'Amer, salvada definitivament de l'urbanització, meresqui aquest nou tracte degradant.

Subvenció de l'Ajuntament de Palma per a L'ECOLOGISTA

L'Ajuntament de Palma, a través del seu departament de Cultura, ha concedit recentment al GOB una subvenció de 300.000 ptes per a l'edició de L'ECOLOGISTA, atenent així una sol.licitud formulada pel nostre Grup motivada per la manca de recursos suficients per garantir el futur de la publicació, que nasqué la primavera passada amb la intenció de mantenir una periodicitat més o manco trimestral. La xifra esmentada equival exactament al cost d'edició del primer número, la tirada del qual va ser de 3.000 exemplars. Aquest segon número ha estat tirat a 6.000 exemplars. A destacar dues característiques importants de L'ECOLOGISTA: la seva gratuïtat, i l'absència de publicitat a les seves pàgines.

A dir ver, l'Ajuntament de Palma no és l'únic ens de l'Administració al qual el GOB ha demanat ajuda financera per a l'edició del periòdic. Altres peticions han estat cursades a la Comissió de Cultura del Consell de Mallorca (que presumeix de potenciar les publicacions en català) i a la Conselleria de Cultura de la Comunitat Autònoma. En el cas del CIM encara esperam la resposta, mentre que la CA ja ens ha denegat l'ajuda.

Precisament, fa poques setmanes, el grup del PSM al Parlament balear ha plantejat una pregunta al Govern conservador de Gabriel Cañellas sobre criteris seguits per a la concessió de subvencions a publicacions, i en concret sobre la denegació d'ajuda a L'ECOLOGISTA. El conseller Gilet no se molestà en donar una resposta convincent.

Mentrestant ha trascendit a la Premsa que el Govern autònom subvenciona amb 3 milions de ptes anuals una publicació de caràcter *confidencial* editada per un conegut periodista d'ideologia ultradretana.

La pintada, nova modalitat d'atemptat contra el paisatge

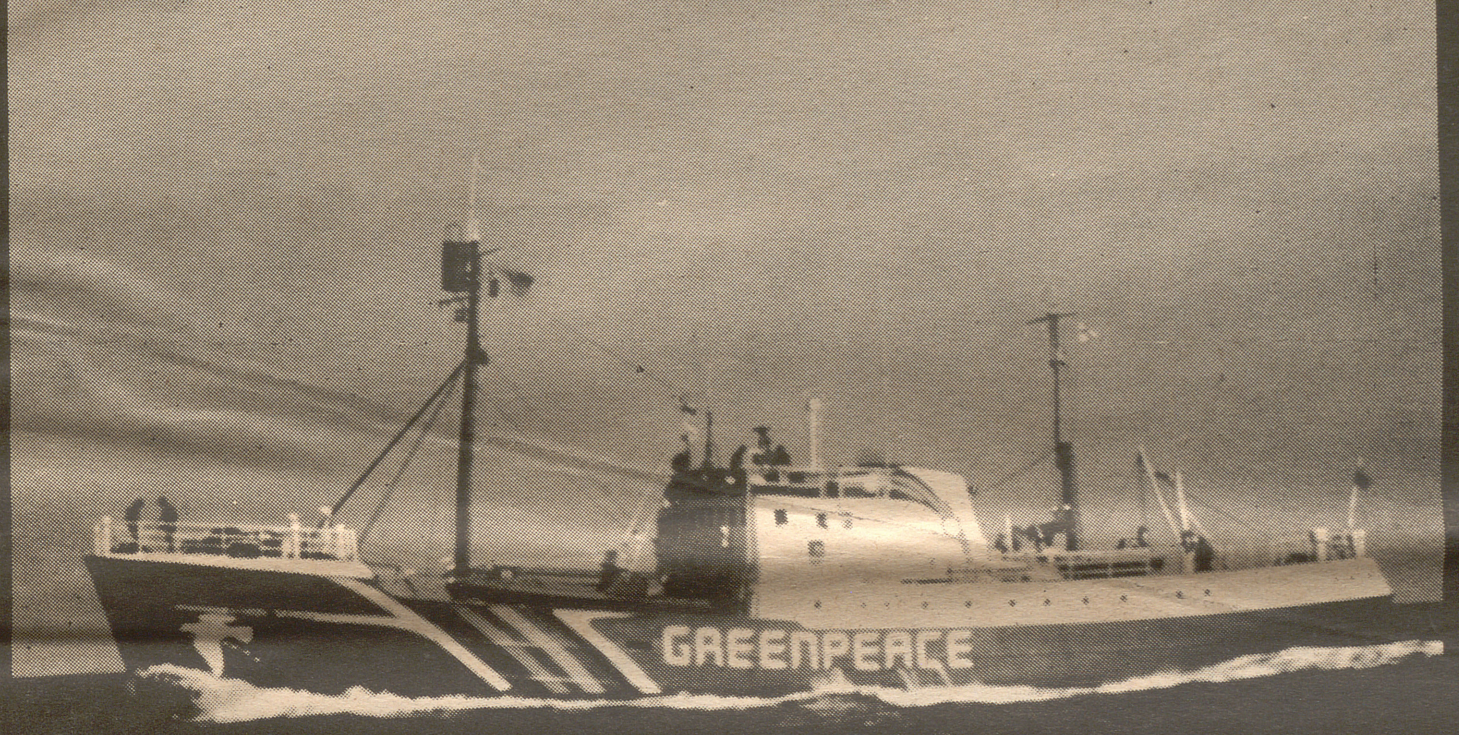
Cala Deià, Cala S'Almunia (a Santanyí) i la platja d'Es Trenc, possiblement entre altres llocs, han estat víctimes al llarg dels darrers mesos d'una modalitat fins ara desconeguda d'atemptat contra el paisatge: la pintada. Una gran roca que emergeix de la mar a Cala Deià va ser totalment recuberta de pintura groga, mentres que un bloc del volum d'una furgoneta, situada sobre la tenassa a S'Almunia, ha estat pintada per complet de blau, i diverses roques que afloren a la vorera d'Es Trenc han estat igualment revestides d'una capa de pintura sintètica.

En principi era de suposar que tots aquests fets eren simplement obra d'algun paranoic incapaç de reparar en el mal que cometia. Feta l'oportuna investigació, emperò, hem pogut saber que tota la malifeta és el fruit d'un muntatge publicitari d'un artista mallorquí a la recerca de notorietat.

Es lamentable haver de clamar per fets tan absurds com el que comentam. Com si no bastassin les endemeses de les empreses dedicades a construir urbanitzacions per fer-nos patir pel futur del nostre litoral, ara hem de fer front a una nova plaga, que ataca igualment els espais més privilegiats per la naturalesa, i que ni tan sols està motivada per grans interessos econòmics.

Rainbow Warrior

Era Paz y lo han hundido. Ayúdanos a sacarlo a flote.

El 10 de Julio de 1985, asesinos de la Paz hundían, en el puerto neozelandés de Auckland, el "Rainbow Warrior", barco insignia ecologista de Greenpeace. Han hundido, sí, un hermoso barco símbolo de vida y de amor a la vida.

Pero no han hundido, nunca podrán hacerlo, la hermosa, ancha esperanza que Greenpeace y su barco representan.

Por eso, ayúdanos.

Para socorrer a la familia del tripulante muerto.

Para recuperar, si es posible, el barco.

Para continuar nuestras campañas ecológicas por la Paz y por la Vida. (Protección de Ballenas; Prohibición definitiva de vertidos y pruebas nucleares; Expedición a la Antártida; Proyecto Mediterráneo).

Para mantener, pese a todo, esa esperanza.

GREENPEACE

Barquillo, 38–28004–Madrid

Fondo de Ayuda y Solidaridad.

Si desea materializar su apoyo a Greenpeace recorte este cupón y envíelo rellenado a la dirección arriba indicada. La cantidad de ayuda puede hacerla efectiva mediante talón nominativo o giro postal.

Adjunto la suma de ..... ptas.

Nombre / Apellidos .....

Domicilio .....

Código Postal ..... Población .....

Provincia .....

Pròxim inici d'un curset d'ornitologia en 14 sessions

Tots aquells que vulguin iniciar-se en el món apassionant de l'estudi dels aucells tenen ara una magnífica ocasió: el GOB organitza, per als pròxims mesos de gener i febrer, un curs d'introducció a l'Ornitologia en 14 sessions, cada una de les quals constarà d'una classe teòrica acompanyada del corresponent material audiovisual (diapositives i pel.lícules). Està previst poder celebrar el curset a una aula de l'Institut Ramon Llull, de Palma. Un total de 8 persones impartiran las classes.

La intenció és que el curs, malgrat anar dirigit fonamentalment a principiants (amb l'ànim d'augmentar la xifra de practicants de l'ornitologia de camp, activitat que a Mallorca és encara molt minoritària, mentres que a països com Anglaterra compta amb més adeptes que la mateixa caça), servesqui igualment per iniciar aquells que ja estan familiaritzats amb la identificació de les espècies en el camp dins camps d'investigació especialitzats, com ara la realització de recomptes, els estudis sobre alimentació, l'anellament, etc.

La matrícula del curset serà simbòlica o fins i tot gratuïta si comptam amb la subvenció que hem sol.licitat a una entitat bancària, i la inscripció, per rigorós ordre de sol.licitud. Si la xifra d'interessats superàs un cert límit (encara no fixat) s'estudiaria la possibilitat de repetir el curset una mica més endavant.

Aquest curset compta amb el precedent d'altres (bé que més elementals) celebrats a Palma, Pollença, Bunyola i Sóller, i que han estat sempre un èxit de participació.

Tothom, sense límits d'edat, podrà prende part en el curset, encara que el major esforç publicitari (inclosa l'edició d'un tríptic) anirà dirigit a estudiants de BUP i COU.

La primera sessió del curset tendrà lloc el dia 28 de gener (dimarts). Hi haurà tres classes setmanals (dimarts, dimecres i dijous), i està previst que la darrera sigue el 26 de febrer (dimecres). Les sessions començaran a les 8,15 del vespre.

Per inscriure's bastarà enviar al GOB el corresponent bolletí (inclòs al tríptic de propaganda del curset) o bé telefonar al local durant les hores d'atenció al públic. El termini d'inscripció acabarà el 21 de gener (dimarts anterior al de l'inici del curset).

Programa

El programa detallat del Curset sobre l'estudi dels aucells és el següent:

28 de gener (dimarts): *Els Aucells, uns Vertebrats molt peculiars*, a càrrec d'en Xisco Avellà.

29 de gener (dimecres): *Ornitologia de camp. Les eines bàsiques*, per en Joan Carles Montaner.

30 de gener (dijous): *Aucells marins*, per en Biel Pomar.

4 de febrer (dimarts): *Aucells de presa diürns*, per en Llorenç Capellà.

5 de febrer (dimecres): *Aucells de prat*, a càrrec d'en Jesús R. Jurado.

6 de febrer (dijous): *Aucells de presa nocturns. Diversos*, per en Joan Carles Montaner.

11 de febrer (dimarts): *Passeriformes*, per en Jordi Muntaner.

12 de febrer (dimecres): *Anellament. La migració*, per en Llorenç Capellà.

13 de febrer (dijous): *Recomptes*, per en Joan Mayol.

18 de febrer (dimarts): *Atlas de nidificants*, per en Xisco Avellà.

19 de febrer (dimecres): *Estudis sobre alimentació*, a càrrec d'en Jordi Muntaner.

20 de febrer (dijous): *Fotografia i gravació de cants*, per en Jesús R. Jurado.

25 de febrer (dimarts): *La protecció dels aucells i del seu entorn*, per en Joan Mayol.

26 de febrer (dimecres): *Els aucells en la cultura popular*, a càrrec d'en Miquel Rayó.

Puput amb un aràcnid en el bec.
(Foto: Tià Avellà)

Què hauràs de veure destruït per unir-te a la nostra lluita?

Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (G.O.B.)

Veri, 1, 3° 07001 PALMA DE MALLORCA Tel. (971) 22 11 05